

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ανδρέας Μαρκαντωνάτος, Θεόδωρος Παππάς, Σπυρίδων Συρόπουλος,
Ανδρέας Σεραφείμ, Λαμπρινός Πλατυπόδης, Αχιλλέας Παπαθανασίου,
Βασίλειος Σιδηρόπουλος, Άγγελος Καπέλλος, Μαρία Γαλανάκη,
Μαγδαληνή Τσιώλη, Μαρία Γεωργούση, Θεοδώρα Κούρκουλου

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ανθολόγιο Γλωσσικής Διδασκαλίας

Τετράδιο Εργασιών

Α΄ Λυκείου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ανθολόγιο
Γλωσσικής
Διδασκαλίας

Α΄ Λυκείου

Τετράδιο Εργασιών

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης	
Συντονιστής/τρια / Αξιολογητής/τρια	Γεωργακοπούλου Σοφία Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου
Αξιολογητής/τρια	Χασκής Κωνσταντίνος Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογητής/τρια	Αντωνοπούλου Πολυξένη Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Βοβός Ανέστης Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Παγάνη Ευγενία Πτυχιούχος τεχνολογίας γραφικών τεχνών
Υπεύθυνος/η του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης	Βασιλική Βαρτζιώτη , Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης
Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ανδρέας Μαρκαντωνάτος, Θεόδωρος Παππάς, Σπυρίδων Συρόπουλος,
Ανδρέας Σεραφείμ, Λαμπρινός Πλατυπόδης, Αχιλλέας Παπαθανασίου,
Βασίλειος Σιδηρόπουλος, Άγγελος Καπέλλος, Μαρία Γαλανάκη,
Μαγδαληνή Τσιώλη, Μαρία Γεωργούση, Θεοδώρα Κούρκουλου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ανθολόγιο
Γλωσσικής Διδασκαλίας

Τετράδιο Εργασιών

Α΄ Λυκείου

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Ανδρέας Μαρκαντωνάτος, *Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου*
Θεόδωρος Παππάς, *Ομότιμος Καθηγητής του Ιόνιου Πανεπιστημίου*
Σπυρίδων Συρόπουλος, *Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αιγαίου*
Ανδρέας Σεραφείμ, *Αναπληρωτής Καθηγητής του Ινστιτούτου Ιστορίας των Αρχαίων
Πολιτισμών, Northeast Normal University*
Λαμπρινός Πλατυπόδης, *δ.φ., Ε.ΔΙ.Π. της Ανώτατης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Αθήνας*
Αχιλλέας Παπαθανασίου, *Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*
Βασίλειος Σιδηρόπουλος, *δ.φ., Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*
Άγγελος Καπέλλος, *δ.φ., Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*
Μαρία Γαλανάκη, *δ.φ., Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*
Μαρία Γεωργούση, *δ.φ., Ε.Ε.Π. του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*
Μαγδαληνή Τσιώλη, *Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*
Θεοδώρα Κούρκουλου, *Κλινική Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Άιοβα*

Σχεδιασμός και συλλογή εκπαιδευτικού υλικού: Δημήτριος Μαρκαντωνάτος,
Εκπαιδευτικός Δ.Ε., Γεώργιος Παπασίμπας, δ.φ., Διευθυντής Εκπαίδευσης

Επιμέλεια έκδοσης: Γονιδάκη Μαρία

Καλλιτεχνικός σχεδιασμός - Γραφιστική επιμέλεια:

Αντύπα Μαριολένη, Λυμπεροπούλου Ουρανία

Δημιουργία εξωφύλλου: Αμζλάν Ρεντουάν

Ανάρτηση και ενσωμάτωση μεταδεδομένων ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων:

Λιτσαρδοπούλου Χριστίνα

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1η (επαναληπτική) Οι θεοί βοηθούν τους ευσεβείς κανόνες τονισμού και έγκλιση τόνου, σχηματισμός και κλίση των βαρύτονων ρημάτων στην ενεργητική και μέση φωνή, σημασία και χρήση των χρόνων και των εγκλίσεων, πάθη των φθόγγων	9
ΕΝΟΤΗΤΑ 2η (επαναληπτική) Οι Αθηναίοι στέλνουν ενισχύσεις α΄ και β΄ κλίση ουσιαστικών και επιθέτων, ομαλά παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων, κλίση των πρωτόκλιτων και δευτερόκλιτων συνηρημένων ουσιαστικών, αττικόκλιτα ουσιαστικά	14
ΕΝΟΤΗΤΑ 3η Η αξία του ανθρώπινου λόγου σχηματισμός και κλίση παθητικού Μέλλοντα και παθητικού Αορίστου α΄ και β΄, ρήματα μέσης και παθητικής διάθεσης, ποιητικό αίτιο, μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική	18
ΕΝΟΤΗΤΑ 4η Ποιους φοβούνται οι τύραννοι; δεικτικές και κτητικές αντωνυμίες, σχηματισμός και κλίση Αορίστου β΄, μορφές υποκειμένου του ρήματος	23
ΕΝΟΤΗΤΑ 5η Για την ειρήνη φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά, μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα, μονόπρωτα και δίπρωτα ρήματα	27
ΕΝΟΤΗΤΑ 6η Απληστία, ένα ολέθριο κακό προσωπικές αντωνυμίες, απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις, απρόσωπη σύνταξη, τα είδη της δοτικής προσωπικής	32
ΕΝΟΤΗΤΑ 7η Δυσοίωνα μέρα για τους Έλληνες συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά, οι πλάγιες πτώσεις ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί	36
ΕΝΟΤΗΤΑ 8η Υπεράνω όλων η πατρίδα συμφωνόληκτα ονόματα γ΄ κλίσης, κατηγορούμενο	40
ΕΝΟΤΗΤΑ 9η Ευγένεια πάνω απ΄ όλα! καταλήξεις των απαρεμφάτων της ενεργητικής και μέσης φωνής, συντακτικός ρόλος του απαρεμφάτου, ταυτοπροσωπία και ετεροπροσωπία	44
ΕΝΟΤΗΤΑ 10η Ο Προμηθέας και η φωτιά σχηματισμός και κλίση μετοχών στην ενεργητική και μέση φωνή, τα είδη των μετοχών, συντακτικός ρόλος των μετοχών	51
1η ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ τριτόκλιτα ουσιαστικά, σχηματισμός και λειτουργία των απαρεμφάτων και των μετοχών	55
ΕΝΟΤΗΤΑ 11η Οι νόμοι διασφαλίζουν τη δικαιοσύνη κλίση δευτερόκλιτων και τριτόκλιτων επιθέτων, ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί	61

ΕΝΟΤΗΤΑ 12η Ηρακλής, ο ιδρυτής των Ολυμπιακών Αγώνων κλίση ανώμαλων επιθέτων, ετερόπρωτοι προσδιορισμοί	66
ΕΝΟΤΗΤΑ 13η Καλπάζοντας ... προς την εξουσία ανώμαλα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων, τρόποι δήλωσης της σύγκρισης	71
2η ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ δεικτικές, προσωπικές αντωνυμίες και οριστική αντωνυμία, δευτερόκλιτα επίθετα, ανώμαλα παραθετικά επιθέτων/επιρρημάτων και σύγκριση, απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις, ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί	74
ΕΝΟΤΗΤΑ 14η Η αξία της πειθαρχίας ερωτηματική αντωνυμία <i>τίς</i> και αόριστη αντωνυμία <i>τίς</i> , κλίση της αντωνυμίας <i>ὅστις</i> , παρατακτική και υποτακτική σύνδεση των προτάσεων, τα είδη των ονοματικών προτάσεων και ο συντακτικός ρόλος τους.	80
ΕΝΟΤΗΤΑ 15η Η λήψη της σωστής απόφασης συνηρημένα ρήματα σε <i>-άω</i> , αιτιολογικές και τελικές προτάσεις, προσδιορισμοί αιτίας και σκοπού	86
ΕΝΟΤΗΤΑ 16η Πώς μπορούμε να αποφύγουμε τους δημαγωγούς; ενεστώτας, παρατακτικός και υπόλοιποι χρόνοι των συνηρημένων ρημάτων σε <i>-έω</i> , μέλλοντας και αόριστος των ενρινόληκτων, υγρόληκτων και υπερδισύλλαβων σε <i>-ίζω</i> , δευτερεύουσες χρονικές και συμπερασματικές προτάσεις, προσδιορισμοί του χρόνου και του αποτελέσματος.	89
3η ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ συνηρημένα σε <i>-άω</i> και <i>-έω</i> , ρήματα που σχηματίζουν συνηρημένο Μέλλοντα και άσιγμο Αόριστο, ερωτηματική αντωνυμία <i>τίς</i> , αόριστη <i>τίς</i> και <i>ὅστις</i> , δευτερεύουσες ονοματικές και επιρρηματικές προτάσεις	93
ΕΝΟΤΗΤΑ 17η Πώς κερδίζεται η εύνοια των δικαστών; συντελεσμένοι χρόνοι, αόριστες αντωνυμίες, εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις	96
ΕΝΟΤΗΤΑ 18η Η ανωτερότητα του δημοκρατικού πολιτεύματος συνηρημένα σε <i>-ήω</i> , αναφορικές αντωνυμίες, αναφορικές προτάσεις	101
ΕΝΟΤΗΤΑ 19η Μαθήματα σωστής φιλίας! συνηρημένα σε <i>-έω</i> με μονοσύλλαβο θέμα, προσδιορισμός του τόπου	106
ΕΝΟΤΗΤΑ 20ή Θα αναλάβει ο Μαντίθεος το βουλευτικό αξίωμα; συνηρημένα σε <i>-όω</i> , υποθετικές προτάσεις, τα δύο πρώτα είδη των υποθετικών λόγων	112
ΕΝΟΤΗΤΑ 21η Πώς ενθαρρύνει ο στρατιωτικός ηγέτης τους πολεμιστές του; συντελεσμένοι χρόνοι των αφωνόληκτων ρημάτων, συντελεσμένοι χρόνοι των ενρινόληκτων/υγρόληκτων ρημάτων, υπόλοιπα είδη υποθετικών λόγων	118
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ (Βιβλίο & Τετράδιο)	125
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	126
ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	127

Εισαγωγή

Για τους Καθηγητές και τις Καθηγήτριες Για τους Μαθητές και τις Μαθήτριες

Αγαπητοί και αγαπητές συνάδελφοι,
Αγαπητοί μαθητές και αγαπητές μαθήτριες,

Σκοπός της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στην Α΄ τάξη του Γενικού Λυκείου είναι να συμπληρωθούν οι γνώσεις που αποκτήθηκαν στο Γυμνάσιο σε αυτό το μάθημα, αλλά και να ολοκληρωθούν οι γνώσεις αυτές, μεταφράζοντας και ερμηνεύοντας περισσότερα κλασικά κείμενα, και συνάμα βιώνοντας τα ιδεώδη και τις αξίες που περιέχουν. Όλη αυτή η διαδικασία, ενισχυμένη από τα ανάλογα αρχαία κείμενα του Ξενοφώντα και του Λυσία, έχει απώτερο στόχο να συμβάλει στο να ενδυναμωθούν τα αισθήματα της τιμής, της αξιοπρέπειας και της ευθύνης των μαθητών και των μαθητριών ως δημοκρατικών πολιτών και ελεύθερων ανθρώπων.

Το *Τετράδιο Εργασιών* συμπληρώνει το *Ανθολόγιο Γλωσσικής Διδασκαλίας Τεύχος Ι*, προσφέροντας παράλληλα κείμενα, καθώς και ποικιλία ασκήσεων και ψηφιακών δραστηριοτήτων για την εμπέδωση κυρίως της γραμματικής και του συντακτικού της αρχαίας ελληνικής.

- Τα παράλληλα κείμενα που περιλαμβάνονται στο *Τετράδιο Εργασιών* έχουν επιλεγεί με τα εξής κριτήρια:
 - Να έχουν κάποια νοηματική αυτοτέλεια.
 - Να είναι όσο το δυνατόν ομόθεμα με το βασικό κείμενο της διδακτικής ενότητας.
 - Να παρουσιάζουν σχετικό ενδιαφέρον ως προς το περιεχόμενό τους, συμπληρώνοντας ή σχολιάζοντας ή και ακόμη διαφωνώντας με το περιεχόμενο του κυρίως κειμένου.
 - Να περιλαμβάνουν, ει δυνατόν, κάποια γραμματικά και συντακτικά παραδείγματα των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων που εξετάζονται στη συγκεκριμένη ενότητα.
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλό είναι να προβαίνουν, αν έχουν περίσσειμα χρόνου, σε συγκριτική μελέτη των παράλληλων κειμένων με το κυρίως κείμενο της ενότητας και να εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στη μορφή και στο περιεχόμενο.
- Οι ποικίλες ασκήσεις ανακεφαλαίωσης, αναστοχασμού και εμπέδωσης, που περιλαμβάνονται στο *Τετράδιο Εργασιών*, και ιδίως στις Επαναληπτικές Ενότητες, είναι ανοικτού τύπου ακολουθούμενες από περισσότερες κλειστού

Αττικός κρατήρας που απεικονίζει νεαρή γυναίκα να παίζει λύρα με ακροάτριες δύο συνομήλικές της, περ. 460 π.Χ., Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

τύπου (σύζευξης, συμπλήρωσης, μετασχηματισμού, αντιστοίχισης κ.λπ.), γιατί αφενός έχουν σκοπό να διευκολύνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες να αφομοιώσουν καλύτερα τα διδασκόμενα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα στην κάθε ενότητα και αφετέρου να επιτρέψουν στους καθηγητές και στις καθηγήτριες ευχερέστερη αξιοποίηση της παιδαγωγικής μεθόδου της διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

- Οι στοχευμένες επαναληπτικές εργασίες αναστοχασμού, αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης, καθώς και οι συλλογικές δραστηριότητες μέσα στην τάξη αποσκοπούν στην πληρέστερη και αρτιότερη εφαρμογή συμμετοχικών και ομαδοκεντρικών μεθόδων διδασκαλίας και εκμάθησης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και του κλασικού πολιτισμού μας πάντα εν σχέσει προς τη νεοελληνική και τη σύγχρονη πραγματικότητα.
- Οι γραμματικοσυντακτικοί πίνακες, τα ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα, οι συναφείς γενικές κατευθύνσεις και οι ευρύτερες καθοδηγητικές γραμμές σκοπό έχουν να εμπεδώσουν ουσιασθή γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα με εποπτικότερο και ελκυστικότερο τρόπο.
- Το σχετιζόμενο με την κεντρική θεματική της ενότητας εικαστικό και εν γένει οπτικό και ψηφιακό υλικό προσφέρεται προς δημιουργική αξιοποίηση από τους μαθητές και τις μαθήτριες σε συνδυασμό με αντίστοιχες εικόνες και σχέδια που εμπεριέχονται στο κυρίως διδακτικό εγχειρίδιο.

Στην ανάλυση ειδικότερα των συντακτικών φαινομένων ενδείκνυται οι μαθητές και οι μαθήτριες να μη μένουν μόνο στην απλή επισήμανσή τους, αλλά να ιχνηλατούν, με τη βοήθεια του καθηγητή/της καθηγήτριας, και την ιδιαίτερη λειτουργία του καθενός μέσα στη φράση. Έτσι θα συνειδητοποιήσουν με τον καιρό ότι οι συντακτικές έννοιες αποτελούν ένα είδος λογικών εννοιών (πβ. τελικό αίτιο, αναγκαστικό αίτιο κ.ά.), πράγμα που θα τους οδηγήσει να αντιληφθούν τη στενότητα συνάφεια και την αδιάσπαστη αλληλεξάρτηση που υφίσταται ανάμεσα στη γλώσσα και στη σκέψη.

Επομένως, κατά την κατ' οίκον εργασία τους οι μαθητές και οι μαθήτριες απαραίτητο κρίνεται να μελετούν και τις ασκήσεις του *Τετραδίου Εργασιών* τους, όσες τουλάχιστον τους επιτρέπει ο χρόνος που διαθέτουν για την προετοιμασία τους σε αυτό το μάθημα, και επίσης να συμβουλευούνται ανά πάσα στιγμή τα εγκεκριμένα εγχειρίδια *Γραμματικής* και *Συντακτικού* που έχουν μαζί τους. Έτσι θα εμπεδώσουν καλύτερα τα διδασκόμενα σε κάθε ενότητα.

Εμείς, τα μέλη της συγγραφικής ομάδας, σας ευχόμαστε κάθε επιτυχία!

1

ΕΝΟΤΗΤΑ

Οι θεοί βοηθούν τους ευσεβείς

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Η προσπάθεια των Μυρίων (δηλ. των δέκα χιλιάδων Ελλήνων μισθοφόρων) να επιστρέψουν στην πατρίδα το 401 π.Χ. συναντά άπειρες δυσκολίες. Ο Ξενοφώντας, που στο μεταξύ έχει αναλάβει την ηγεσία, αγωνίζεται να τους ενθαρρύνει με κάθε τρόπο. Να τι τους λέει μεταξύ άλλων:

Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. Τοιούτων μὲν ἔστε προγόνων. Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ ὡς ὑμεῖς κατασχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὐ πολλαὶ ἡμέραι ἀφ' οὗ ἀντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐγγόνις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς. Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ' ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστί, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμότερους εἶναι.

Ξενοφώντας, Κύρου Ανάθασις 3.2.13-15

Μετάφραση

Γιατί κανέναν άνθρωπο δεν έχετε κυρίαρχο και δεν λατρεύετε άλλον, παρά μονάχα τους θεούς. Από τέτοιους προγόνους κατάγεστε. Δεν θέλω να πω μ' αυτά πως εσείς τους ντροπιάζετε, αφού πριν λίγες μέρες αντιμετώπισατε τους απογόνους εκείνων των Περσών και τους νικήσατε με τη βοήθεια των θεών, παρόλο που ήταν πολύ περισσότεροι σας. Και αφού φαινόσασταν γενναίοι τότε που πολεμούσατε να κάμετε τον Κύρο βασιλιά, τώρα, που αγωνίζεστε για τη δική σας σωτηρία, ταιριάζει να είστε πολύ γενναιότεροι και προθυμότεροι.

(Μτφρ. Γ. Ζευγώλης)

Ασκήσεις

1. Σε τι διαφέρουν οι Έλληνες από τους Πέρσες; Πώς η διαφορά αυτή συνδέεται με την αγωνιστικότητα και τη γενναιότητα που ο Ξενοφώντας πιστεύει ότι οφείλουν οι άνδρες του να επιδείξουν;
2. Στο κείμενο συναντάτε τους ρηματικούς τύπους: *προσκυνεῖτε*, *ἐρῶ*, *ἐνικᾶτε*. Συμπληρώστε τους στο κατάλληλο πεδίο, ανάλογα με τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται και τη χρονική βαθμίδα που δηλώνουν.

Οι Μύριοι αναφωνούν «θάλαττα, θάλαττα!». Πίνακας του Bernard Granville Baker

ΧΡΟΝΙΚΕΣ
ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Χρόνος	Χρονική βαθμίδα	Ρηματικός τύπος
Ενεστώτας	Παρόν	
Μέλλοντας	Μέλλον	
Αόριστος	Παρελθόν	

3. *ἀλλ' οὐ, ἀφ' οὗ, δ' ὁπότε*: Ποιο φωνηεντικό πάθος απαντά στις τρεις αυτές περιπτώσεις; Ποια λέξη υπάρχει όπου βλέπετε απόστροφο;
4. Στο *ἀφ' οὗ* ποια μεταβολή έχει συμβεί στην πρώτη λέξη; Γιατί; Αντίστοιχα, ποια τα συνθετικά των λέξεων: κάθοδος, καθημερινός, καχύποπτος;

➤ Κείμενο 2

Στον Πελοποννησιακό πόλεμο (το 423 π.Χ.) ο Σπαρτιάτης στρατηγός Βρασίδης βρέθηκε αντιμέτωπος με ιλλυρικά φύλα στη Μακεδονία. Οι αλααγμοί και οι θόρυβοι που προκαλούσαν οι βάρβαροι προξένησαν φόβο και ανησυχία στους άνδρες του. Εκείνος ένιωσε ότι έπρεπε να τονώσει το ηθικό τους ενόψει μάλιστα της επικείμενης σύγκρουσης:

«Εἰ μὲν μὴ ὑπόπτειον, ἄνδρες Πελοποννήσιοι, ὑμᾶς τῶ τε μεμονῶσθαι καὶ ὅτι βάρβαροι οἱ ἐπιόντες καὶ πολλοὶ ἔκπληξιν ἔχειν, οὐκ ἂν ὁμοίως διδαχὴν ἅμα τῇ παρακαλεῦσει ἐποιούμην· νῦν δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόλειπιν τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων βραχεῖ ὑπομήματι καὶ παραινέσει τὰ μέγιστα πειράσομαι πείθειν. Ἀγαθοῖς γὰρ εἶναι ὑμῖν προσήκει τὰ πολέμια οὐ διὰ ξυμμάχων παρουσίαν ἐκάστοτε, ἀλλὰ δι' οἰκειᾶν ἀρετῆν, καὶ μηδὲν πλῆθος πεφοβῆσθαι ἐτέρων, οἷ γε μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἦκετε, ἐν αἷς οὐ πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν, ἀλλὰ πλεόνων μᾶλλον ἐλάσσους, οὐκ ἄλλω τινὶ κτησάμενοι τὴν δυναστείαν ἢ τῶ μαχόμενοι κρατεῖν».

Θουκυδίδης, *Ἱστορία* 4.126

Ένας «σαυρωτήρας» του 500 περίπου π.Χ., δηλαδή αιχμή που υπήρχε στο πίσω μέρος του δόρατος, ώστε να μπορεί ο οπλίτης να το στηρίζει στο έδαφος. Στην ανάγκη, τη χρησιμοποιούσαν και ως λόγχη.
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Μετάφραση

«Πελοποννήσιοι. Αν δεν υποπτευόμουν ότι έχετε τρομάξει επειδή απομονωθήκατε κι επειδή οι εχθροί μας είναι βάρβαροι και πολλοί, θα σας έλεγα μερικά προτρεπτικά μόνο λόγια χωρίς να σας κάνω διδαχή. Αλλά τώρα που μας εγκατέλειψαν οι σύμμαχοί μας και αντικρίζομε πολυάριθμο εχθρό, θα προσπαθήσω, θυμίζοντάς σας με λίγα παραινετικά λόγια μερικά πράγματα, να σας δώσω τις βασικές μου οδηγίες. Στον πόλεμο είστε γενναίοι από την αρετή που έχετε σεις οι ίδιοι και όχι επειδή σας βοηθούν σύμμαχοι. Δεν πρέπει να φοβάστε το πλήθος των εχθρών, αφού δεν κατάγεστε από πολιτεία όπου οι πολλοί εξουσιάζουν τους λίγους, αλλά, αντίθετα, στην πολιτεία σας τους πολλούς εξουσιάζουν οι λίγοι, οι οποίοι δεν έχουν αποκτήσει την εξουσία τους με άλλον τρόπο παρά με την αγωνιστική τους υπεροχή». **(Μτφρ. Α. Βλάχος)**

Ασκήσεις

1. Με ποια επιχειρήματα προσπαθεί να ενισχύσει το ηθικό των στρατιωτών του ο Βρασίδης; Ποιο από αυτά σας προξενεί εντύπωση; Να σας θυμίσω ότι ο Βρασίδης ήταν Σπαρτιάτης...
2. Ας δούμε τώρα τις λέξεις με έντονη γραφή: Είναι όλες ρηματικοί τύποι; Μία δεν είναι. Μπορείτε να την εντοπίσετε;
3. Για καθεμιά από τις υπόλοιπες, γράψτε τον γραμματικό χαρακτηρισμό στο παρακάτω πινακάκι.

Ρηματικός τύπος	Φωνή, χρόνος, έγκλιση, πρόσωπο κ.λπ.

4. Ας θυμηθούμε τον σχηματισμό των βαρύτονων ρημάτων. Συμπληρώστε τους τύπους που ζητούνται στην παρένθεση. Η φωνή παραμένει η ίδια.

υπόπτεινον (ίδιο πρόσωπο στην οριστ. ενεστ.)

πεφοβῆσθαι (β' ενικ. οριστ. του ίδιου χρόνου)

ἄρχουσιν (ίδιο πρόσωπο ευκτ. μέλλοντα)

κτησάμενοι (ίδιος τύπος μτχ. στον μέλλοντα)

5. Ας κάνουμε το ίδιο και με κάποια άλλα ρήματα:

γράφω (β' ενικ. οριστ. παρακ. Μ.Φ.)

διαπράττω (γ' ενικ. υποτ. αορ. Ε.Φ.)

πείθω (γ' πληθ. υπερσυντελ. Ε.Φ.)

καλύπτω (απαρ. μέλλ. Ε.Φ.)

6. Στα παραπάνω κείμενα συναντήσαμε τους ρηματικούς τύπους *έστε* και *ἄρχουσιν*. Είναι και οι δύο οριστικής ἐγκλίσης. Μπορείτε να συμπληρώσετε τα κενά με τους αντίστοιχους τύπους των άλλων τριών ἐγκλίσεων;

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
<i>έστε</i>			
<i>ἄρχουσιν</i>			

7. Στη συνέχεια προσπαθήστε να αποδώσετε τη διαφοροποίηση του νοήματος σε κάθε περίπτωση. Για το πώς «χρωματίζει» κάθε ἐγκλίση το νόημα ενός ρήματος, μπορείτε να ανατρέξετε στο **Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής** (§85-89).

8. Μένει να δούμε και τις δυνητικές ἐγκλίσεις, αυτές με το *ἄν*. Είναι μια λέξη που μπορεί να σας προβληματίσει, οπότε δείτε τι λέει το **Συντακτικό** (§87, β) σχετικά και, στη συνέχεια, κάντε την άσκηση σύζευξης που ακολουθεί.

1. <i>ἔλεγον ἄν</i>	α. θα μπορούσαν να λένε
2. <i>λέγοιεν ἄν</i>	β. ας λένε
3. <i>λέγωσι</i>	γ. θα ἔλεγαν
4. <i>λεγόντων</i>	δ. να λένε

1 2 3 4

9. Θυμάστε τη φράση της Πυθίας «*ἤξεις ἀφήξεις ...*». Συμπληρώστε τη. Με ποια λέξη του κειμένου συνδέεται; Πότε τη χρησιμοποιούμε σήμερα;

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Φωνηεντικά πάθη

- Στα φωνηεντικά πάθη συγκαταλέγονται η έκθλιψη, η κράση και η συναίρεση. Τι από όλα έχει συμβεί στις ακόλουθες φράσεις;

καλὸς κάγαθός
.....

κρείττον τὸ σιγᾶν τοῦ λαλεῖν
.....

πολλοὺς δ' ἂν ὀμήρουσ
.....

εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ
.....

δεῖ τάληθῆ λέγειν
.....

Τονισμός

- Στην ακόλουθη ομηρική φράση (Ιλιάδα Ζ 208) έχουν παραλειφθεί οι τόνοι:

αἶεν ἀριστευειν και ὑπειροχον ἐμμεναι ἄλλων

Να τους προσθέσετε και να δικαιολογήσετε σε κάθε περίπτωση την επιλογή σας.

ΣΚΕΦΘΕΙΤΕ ΚΙ ΑΥΤΟ! Γνωρίζετε ότι, όταν η λήγουσα είναι μακρά, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται. Ισχύει πάντα αυτός ο κανόνας στη νέα ελληνική; Λέμε λ.χ. του πολέμου και όχι του πόλεμου. Βέβαια στη ΝΕ έχουν γίνει οι σχετικές προσαρμογές. Έτσι λέμε λ.χ. της κ. Παπαδοπούλου, αλλά του κ. Παπαδόπουλου. Επίσης, των βάρβαρων λαών, αλλά οι επιδρομές των βαρβάρων.

2

ΕΝΟΤΗΤΑ

Οι Αθηναίοι στέλνουν ενισχύσεις

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Στις αρχές του Πελοποννησιακού πολέμου, Αθήνα και Σπάρτη προσπαθούν να πάρουν η καθεμιά με το μέρος της το ως τότε ουδέτερο νησί της Κέρκυρας. Όταν οι Αθηναίοι παρεμβαίνουν στρατιωτικά, οι Πελοποννήσιοι αποστέλλουν ισχυρό στόλο στο νησί, ώστε να μην επιτρέψουν στην Κέρκυρα να προσδεθεί στο «άρμα» της Αθηναϊκής Συμμαχίας.

*Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτη ἢ πέμπτη ἡμέρα μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας πλοῦν ἔφορ-
μοι οὔσαι, παραγίγνονται τρεῖς καὶ πενήντα· ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδαο, ὅσπερ καὶ πρότε-
ρον, καὶ Βρασίδαο αὐτῷ ξύμβουλοο ἐπέπλει. Ὅρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπειροῦ
ἄμα ἔφ' ἐπέπλεον τῇ Κερκύρα. Οἱ δὲ πολλῶ δορυβῶ καὶ πεφοβημένοι τὰ τ' ἐν τῇ πόλει καὶ
τὸν ἐπίπλου παρεσκευάζοντό τε ἄμα ἐξήκοντα ναῦο καὶ τὰο αἰεὶ πληρουμέναο ἐξέπεμπον
πρὸο τούο ἐναντίουο [...]*

Θουκυδίδης, Ἱστορίαο 3.76-77

Μετάφραση

Ενώ λοιπόν οι εσωτερικές ταραχές της Κέρκυρας βρίσκονταν σ' αυτό το σημείο, την τέταρτη ή πέμπτη μέρα μετά τη μεταφορά των ολιγαρχικών στο νησί, φτάνουν τα καράβια των Πελοποννησίων από την Κυλλήνη όπου έμεναν αγκυροβολημένα μετά το ταξίδι τους από την Ιωνία. Κ' ήταν όλα πενήντα τρία. Τα διοικούσε ο Αλκίδαο, όπως και πρωτύτερα, κι ο Βρασίδαο ταξίδευε μαζί του σα σύμβουλοο. Αφού έριξαν άγκυρα στα Σύβοτα, το λιμάνι στην αντικρυνή στεριά, ξεκίνησαν για να χτυπήσουν την Κέρκυρα την άλλη μέρα μόλις ξημέρωσε. Οι Κερκυραίοι, σε μεγάλη ταραχή και φόβο τόσο για όσα είχανε γίνει στην πολιτεία όσο κι από την άφιξη των καραβιών, άρχισαν να ετοιμάζουνο βιαστικά εξήντα καράβια και μόλις ετοιμαζόταν το καθένα με ολόκληρο το πλήρωμά του, το 'στελναν έξω ενάντια στον εχθρό [...]

Ερυθρόμορφοο αμφορέασ του 5ου π.Χ. αιώνα. Τέτοιιοι αμφορείοο αποτελούσαν συχνά το φορτίο κορινθιακών και αθηναϊκών πλοίων από και προς τη Μεγάλη Ελλάδα. Ο δρόμοοο γι' αυτά τα ταξίδια περνούσε συνήθωο από την Κέρκυρα. Μητροπολιτικό Μουσειόο Τέχνηοο της Νέασ Υόρκηοο.

Ασκήσεις

1. Πώς αντέδρασαν οι Κερκυραίοι στη θέα του πελοποννησιακού στόλου;
2. Συμπληρώστε τους πτωτικούς τύπους πρωτόκλιτων και δευτερόκλιτων ουσιαστικών του κειμένου που ζητούνται στη μεσαία στήλη.

Ουσιαστικό	Ζητούμενος τύπος	Απάντηση
ἡμέρα	δοτική πληθυντικού	
τὴν νῆσον	ονομαστική πληθυντικού	
διακομιδὴν	αιτιατική πληθυντικού	
δορῦβῶ	κλητική ενικού	

3. Στο απόσπασμα συναντάτε τον τύπο *πλοῦν*. Το ουσιαστικό *ὁ πλοῦς* είναι συνηρημένο δευτερόκλιτο (από το *πλό-ος*). Μπορείτε να το κλίνετε; Θυμηθείτε την κλίση στη **Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής** (§99).
4. Μπορείτε να συμπληρώσετε τις ακόλουθες φράσεις της νέας ελληνικής με τα συνηρημένα πρωτόκλιτα και δευτερόκλιτα ουσιαστικά που δίνονται στο πλαίσιο; *πλους, Ερμής, γη, νους, συκή, ρους*
 - α) Κίνησε και ουρανό για να σε βρει.
 - β) Θα πάμε για ψώνια στην οδό
 - γ) Οι φθηνές αυτές δικαιολογίες ήταν φύλλο για τη συγκάλυψη της αλήθειας.
 - δ) Κοντά στον κι η γνώση, έλεγαν οι παλιοί.
 - ε) Η Γαλλική επανάσταση άλλαξε τον της ιστορίας.
 - στ) Ακόμα είμαστε εν Μόλις φτάσουμε στο λιμάνι, θα σου τηλεφωνήσω.

> Κείμενο 2

Οι Πελοποννήσιοι αποβιβάστηκαν τελικά στην Κέρκυρα, όμως αποχώρησαν βιαστικά, όταν πληροφορήθηκαν, μέσω των φρουκτωρικών πυρσών, ότι ισχυρός αθηναϊκός στόλος ήταν καθ' οδόν, για να ενισχύσει την αθηναϊκή παρουσία στο νησί.

Οί δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου ἡμέρας δρώσαντες τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφρουκτωρήθησαν ἐξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος· ὥς οἱ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν ἀπέστειλαν καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους στρατηγόν.

Θουκυδίδης, Ἱστορίαι 3.80, 1-2

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἐφρουκτωρήθησαν = εστάλη σήμα μέσω φρουκτών (πυρσών), δηλ. ενός είδους οπτικού τηλεγράφου

Μετάφραση

Οι Πελοποννήσιοι πάλι, αφού ρήμαξαν τα χωράφια ως το μεσημέρι, γύρισαν πίσω στα Σύβοτα, και κατά το βράδυ έλαβαν είδηση με φωτεινά σήματα πως αρμενίζουν κατά κει εξήντα Αθηναϊκά καράβια, που έρχονται από τη Λευκάδα, αυτά τα έστειλαν οι Αθηναίοι μόλις πληροφορήθηκαν την εσωτερική αναταραχή στη Κέρκυρα, και πως τα καράβια του Αλκίδα σκόπευαν να πάνε κατά κει και στρατηγό μαζί τους έστειλαν τον Ευρυμέδοντα, το γιο του Θουκλή. (Μτφρ. Έ. Λαμπρίδη)

Ασκήσεις

1. Για τα ακόλουθα ονόματα α' και β' κλίσης του κειμένου, να συμπληρώσετε τα κενά.

	Ενικός	Πληθυντικός
Ονομαστική		
Γενική		
Δοτική		
Αιτιατική	<i>τὸν στρατηγὸν</i>	<i>τὰς ἡμέρας</i>
Κλητική		

2. Τι σημαίνουν τα σύνθετα: *απόπλους, κατάπλους, περίπλους, ανάπλους*; Χρησιμοποιήστε τα σωστά στις ακόλουθες περιόδους.

- Το 1522 ο Μαγγελάνος ολοκλήρωσε τον της γης.
- Ο του πλοίου αναμένεται σε δέκα λεπτά. Αμέσως μετά μπορούμε να αποβιβαστούμε.
- Ο τολμηρός καπετάνιος επιχείρησε του ποταμού, αφού εισήλθε σε αυτόν από τις εκβολές έπειτα από μακρό ταξίδι στον ωκεανό.
- Ο καθυστέρησε, γιατί οι επιβάτες άργησαν να επιβιβαστούν.

ΣΥΝΘΕΣΗ
ΛΕΞΕΩΝ

Χάλκινο κορινθιακό κράνος της αρχαϊκής περιόδου.
Η Κέρκυρα ήταν παλαιά αποικία των Κορινθίων.
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Αττικόκλιτα ουσιαστικά

- Στα Ν.Ε. χρησιμοποιούμε αττικόκλιτους τύπους, όπως το Αιγάλεω, η Κως κ.ά. Μπορείτε να συμπληρώσετε τη γενική ενικού των παρακάτω αττικόκλιτων;

ὁ λεώς (= λαός, πβ. λεωφορείο)

ἡ Τέως (αρχαία πόλη της Μ. Ασίας)

ὁ Ἄθως (χερσόνησος της Χαλκιδικής)

Ομαλός σχηματισμός επιθέτων και επιρρημάτων

- Για να το θυμηθείτε, μπορείτε να συμβουλευτείτε τη Γραμματική (σελ. 119-128). Στη συνέχεια συμπληρώστε τα κενά.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
σοφός		
	συνηθεστέρα	
		θερμότατον
βεβαίως		
		ἐπιμελέστατα

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΡΩΤΟΚΛΙΤΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

- Σε κάποιες λόγιες χρήσεις διασώζεται η γεν. ενικ. σε -ης των πρωτόκλιτων θηλυκών με μη καθαρό -α- : π.χ. οδός βασιλίσης Σοφίας, λάμπα θυέλλης κ.λπ. Μπορείτε να σκεφτείτε και άλλες τέτοιες περιπτώσεις;
- Κάποιες φορές στη νέα ελληνική παρασυρόμαστε αναλογικά και λέμε: άλλοι μέθοδοι, ιστορικοί περίοδοι κ.λπ. Όμως τα ουσιαστικά αυτά είναι θηλυκά δευτερόκλιτα. Επομένως το σωστό είναι: άλλες μέθοδοι, ιστορικές περίοδοι κ.λπ.

3

ΕΝΟΤΗΤΑ

Η αξία του ανθρώπινου λόγου

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

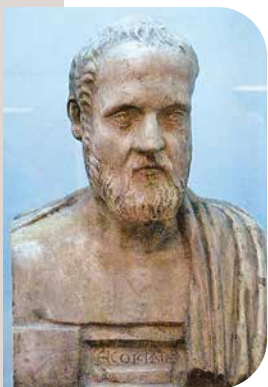
> Κείμενο 1

Στο Ανθολόγιο Γλωσσικής Διδασκαλίας – Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας διαβάσατε όσα γράφει ο ρήτορας Ισοκράτης για τον «λόγο». Δείτε και κάποιες άλλες σχετικές σκέψεις του. Παρατηρήστε ότι ονομάζει τον λόγο «ηγεμόνα». Ένας άνθρωπος, όπως ο Ισοκράτης, ο οποίος γεννήθηκε την εποχή του Περικλή και πέθανε σχεδόν εκατό χρόνια μετά, στα χρόνια του Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας, κάτι θα ήξερε...

[...] και λόγος ἀληθής και νόμιμος και δίκαιος ψυχῆς ἀγαθῆς και πιστῆς εἰδωλόν ἐστιν. Μετὰ τούτου και περι τῶν ἀμφισβητησίμων ἀγωνιζόμεθα και περι τῶν ἀγνοουμένων σκοπούμεθα· ταῖς γὰρ πίστεσιν, αἷς τοὺς ἄλλους λέγοντες πείθομεν, ταῖς αὐταῖς ταύταις βουλευόμενοι χρώμεθα, και ῥητορικοὺς μὲν καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους, εὐθούλους δὲ νομίζομεν, οἵτινες ἂν αὐτοὶ πρὸς αὐτοὺς ἄριστα περι τῶν πραγμάτων διαλεχθῶσιν. Εἰ δὲ δεῖ συλλήβδην περι τῆς δυνάμεως ταύτης εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν φρονίμως πραττομένων εὐρήσομεν ἀλόγως γιγνόμενον, ἀλλὰ και τῶν ἔργων και τῶν διανοημάτων ἀπάντων ἡγεμόνα λόγον ὄντα, και μάλιστα χρωμένους αὐτῷ τοὺς πλεῖστον νοῦν ἔχοντας.

Ισοκράτης, *Περί (τῆς) ἀντιδόσεως* 256-257

- Πριν διαβάσετε τη μετάφραση του αποσπάσματος, σκεφθείτε πώς αντιλαμβάνεται την έννοια του λόγου ο Ισοκράτης.

Προτομή του Αθηναίου
ρήτορα Ισοκράτη.
Μουσείο Πούσκιν, Μόσχα

Μετάφραση

[...] και ο λόγος ο αληθινός, δίκαιος και νόμιμος αποτελεί την εικόνα της αγαθής και τίμιας ψυχής. Με τη βοήθεια του λόγου συζητούμε για τις αμφισβητούμενες υποθέσεις και πραγματοποιούμε τις έρευνές μας για όσα δεν γνωρίζουμε. Τα επιχειρήματα με τα οποία πείθουμε τους άλλους μιλώντας είναι τα ίδια που χρησιμοποιούμε όταν σκεφτόμαστε. Ονομάζουμε ρήτορες εκείνους που είναι ικανοί να μιλούν μπροστά στα πλήθη και θεωρούμε πως σκέπτονται σωστά εκείνοι που μπορούν να συνδιαλεχθούν με τον εαυτό τους άριστα επί διαφόρων θεμάτων. Αν πρέπει να μιλήσω συνοπτικά για τη δύναμη τούτη, βλέπουμε ότι κανένα από τα πράγματα που γίνονται σωστά δεν υπάρχει χωρίς τη βοήθεια του λόγου. Ο λόγος είναι ο οδηγός όλων των πράξεων και των σκέψεών μας και τον χειρίζονται περισσότερο εκείνοι που έχουν τον περισσότερο νοῦ. (Μτφρ. Σ. Παπαϊωάννου)

Ασκήσεις

1. Τι νομίζετε ότι είναι ο «λόγος» για τον Ισοκράτη; Ποια είναι, τελικά, σύμφωνα με τον ρήτορα, η δύναμη του λόγου;
2. Πώς αντιλαμβάνεστε την άποψη του ρήτορα ότι «...ο λόγος ο αληθινός, δίκαιος και νόμιμος αποτελεί την εικόνα της αγαθής και τίμιας ψυχής»;
3. Στο απόσπασμα υπάρχει ένας παθητικός τύπος. Μπορείτε να τον εντοπίσετε και να τον αναγνωρίσετε γραμματικά;
4. Ας θυμηθούμε ότι κάποια ρήματα έχουν και β' παθητικούς τύπους μέλλοντα και αορίστου. Μπορείτε να συμβουλευτείτε τη Γραμματική (§315-317). Στη συνέχεια γράψτε τους παθητικούς τύπους που ζητούνται στην παρένθεση.

λυθήσεται (απαρ. παθητ. μέλλοντα)
φονευθήναι (γ' ενικ. ευκτ. παθητ. μέλλοντα)
ἐκπαιδευθῶ (α' ενικ. οριστ. παθητ. αορίστου)
ἀπεσταλμένος (γ' πληθ. οριστ. παθητ. μέλλοντα)
συνελέγην (γ' πληθ. υποτακτ. παθητ. αορίστου)
ἐτράφησαν (β' ενικ. προστ. παθητ. αορίστου)

5. Στις ακόλουθες προτάσεις της νέας ελληνικής να υπογραμμίσετε τις λέξεις που ανάγονται στους παθητικούς τύπους της αρχαίας ελληνικής και να τις χαρακτηρίσετε γραμματικά (π.χ. οριστική α' παθητικού αορίστου κ.λπ.).

α) Οι δικηγόροι των συλληφθέντων έκαναν δηλώσεις στους δημοσιογράφους.

.....

β) Το μήνυμα εστάλη.

.....

γ) Στους αγώνες συμμετείχαν αθλητές γεννηθέντες ως το 2010.

.....

δ) Κληθείς να σχολιάσει τις δηλώσεις του πρωθυπουργού, ο εκπρόσωπος απάντησε «ουδέν σχόλιον».

.....

ε) Ο εκρηκτικός μηχανισμός εξερράγη λίγο μετά τα μεσάνυχτα.

.....

στ) Ο βουλευτής, ερωτηθείς για το θέμα, παρέπεμψε στο δελτίο τύπου που έχει εκδοθεί.

.....

ζ) Στις 7.30 π.μ. μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν.

.....

Κείμενο 2

Θα θυμάστε ότι ο Ιωάννης ο Θεολόγος είναι ένας από τους τέσσερις ευαγγελιστές. Δείτε πώς αρχίζει το Ευαγγέλιό του. Είναι φανερό ότι ο «λόγος» εδώ έχει θεολογική σημασία. Η γλώσσα των Ευαγγελίων είναι η λεγόμενη «Κοινή»· μοιάζει πολύ με την αττική διάλεκτο αλλά είναι πιο απλή.

Η αρχή του κατά Ιωάννη Ευαγγελίου σε χειρόγραφο του 12ου αιώνα

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν· ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.

Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον 1.1-1.13

Μετάφραση

Πρώτος ήταν ο Λόγος και ο Λόγος ήταν με τον Θεό και ο Λόγος ήταν Θεός. Ήταν από την αρχή με τον Θεό. Τα πάντα έγιναν από αυτόν και χωρίς αυτόν δεν έγινε ούτε ένα από τα όσα έχουν γίνει. Αυτός ήταν ζωή και η ζωή ήταν το φως των ανθρώπων. Και το φως φέγγει μέσα στο σκοτάδι και το σκοτάδι δεν το νίκησε. Παρουσιάστηκε άνθρωπος σταλμένος από τον Θεό και το όνομά του ήταν Ιωάννης. Ήρθε για μαρτυρία, να μαρτυρήσει το φως, ώστε όλοι να πιστέψουν χάρη σ' αυτόν. Ο Ιωάννης δεν ήταν το φως, αλλά ο μάρτυς του φωτός. Ο Λόγος ήταν το φως το αληθινό που φωτίζει κάθε άνθρωπο ο οποίος έρχεται στον κόσμο. Ήταν στον κόσμο και ο κόσμος έγινε από αυτόν και ο κόσμος δεν τον γνώριζε. Ήρθε στον οίκο του και οι δικοί του δεν τον υποδέχτηκαν. Έδωσε εξουσία σε όσους τον υποδέχτηκαν να γίνουν τέκνα Θεού, καθώς και σε όσους πιστεύουν στο όνομά του, αυτούς οι οποίοι ούτε από αίμα ούτε από σαρκική πράξη ούτε από θέλημα ανθρώπου γεννήθηκαν αλλά από τον Θεό. **(Μτφρ. Α. Βλάχος)**

ΓΛΩΣΣΑΡΙ-
ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΕΣ

Ασκήσεις

- Υπάρχουν πολλές προτάσεις για το πώς μπορούμε να αποδώσουμε τη λέξη «λόγος» στην παραπάνω ευαγγελική περικοπή. Πώς θα την αποδίδετε εσείς;
- Στην περικοπή συναντάμε τον παθητικό τύπο *ἐγεννήθησαν*. Στα παρακάτω κενά συμπληρώστε τους ζητούμενους παθητικούς τύπους στο ίδιο πρόσωπο.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
<i>ἐγεννήθησαν</i>			

Απαρέμφατο	Μετοχή

- Ας δοκιμάσουμε και κάποιες ασκήσεις μετασχηματισμού. Η σύνταξη στις ακόλουθες προτάσεις από τα παραπάνω κείμενα είναι ενεργητική. Επιχειρήστε να την τρέψετε σε παθητική.

- Μην ξεχνάτε ότι το υποκείμενο της ενεργητικής σύνταξης μετατρέπεται στην παθητική σε ποιητικό αίτιο.

(*Ἡμεῖς*) *ῥητορικοὺς καλοῦμεν τοὺς δυναμένους*

..... *ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον*

.....

> Κείμενο 3 Μια άλλη άποψη για τον λόγο

Παρακάτω θα διαβάσετε ένα απόσπασμα από το μοναδικό έργο που έγραψε ο μεγάλος φυσικός φιλόσοφος Ηράκλειτος από την Έφεσο, που φέρει τον (μάλλον νόθο) τίτλο *Περὶ φύσεως*. Αν δυσκολεύεστε να καταλάβετε, αυτό είναι απολύτως φυσιολογικό: η γλώσσα είναι ιωνική και το νόημα δύσληπτο. Φαίνεται ότι για τον Ηράκλειτο ο «λόγος» είναι η βασική ενοποιητική αρχή ή το «δομικό σχέδιο» που διέπει τον κόσμο και τα πράγματα! Ό,τι κι αν σημαίνει αυτό, οι άνθρωποι πρέπει να προσπαθήσουν να το γνωρίσουν, κάτι που οι περισσότεροι δεν κάνουν, όπως υποστηρίζει απαισιόδοξα ο φιλόσοφος.

Τοῦ δὲ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἀπίερισιν εἰκόασι, πειρώμενοι καὶ ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγέυμαι κατὰ φύσιν διαίρεων ἕκαστον καὶ φράζων ὅκως ἔχει· τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν ὅκωσπερ ὁκόσα εὐδοντες ἐπιλανθάνονται.

Ηράκλειτος, *Περὶ φύσεως* απ. 53

ΠΑΘΗΤΙΚΟΣ
ΜΕΛΟΝΤΑΣ
- ΑΟΡΙΣΤΟΣ

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ

Μετάφραση

Και μολονότι τούτος ο λόγος είναι κοινός, οι άνθρωποι γίνονται ασύνετοι παντοτινά, και πριν τον ακούσουν, και όταν τον ακούσουν για πρώτη φορά. Γιατί, μολονότι τα πάντα γίνονται σύμφωνα με τούτο το λόγο, μοιάζουν σα να μην τον γνωρίζουν και καταπιάνονται με λόγια και έργα τέτοια, που εγώ τώρα θα διηγηθώ, διαιρώντας το καθένα κατά τη φύση του και λέγοντας πώς έχει. Όσο για τους άλλους ανθρώπους, δεν έχουν συναίσθηση των όσων κάνουν στον ξύπνιο τους, όπως λησμονούν τα όσα κάνουν όταν κοιμούνται. **(Μτφρ. Γ. Σεφέρης)**

- Φαίνεται ότι ο λεγόμενος «κοινός νους», στον οποίο συχνά αναφερόμαστε, δεν είναι πάντα και τόσο... κοινός. Τι πιστεύει γι' αυτό ο Ηράκλειτος; Διαβάστε τη μετάφραση, πριν απαντήσετε.

4

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ποιους φοβούνται οι τύραννοι;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Ο Μενέξενος είναι ένας πλατωνικός διάλογος που πρέπει να γράφτηκε περί το 386 π.Χ. Είναι γραμμένος με τη μορφή ενός «Επιταφίου» λόγου, δηλαδή επικήδειου, για να εγκωμιαστούν άνδρες που έπεσαν στον πόλεμο, αν και δεν εκφωνήθηκε ποτέ γι' αυτόν τον σκοπό. Αξίζει να παρατηρήσετε τη σύνδεση με τους προγόνους, το παρελθόν της πόλης αλλά και τους θεσμούς της πολιτείας, στο πλαίσιο των οποίων γαλουχήθηκαν οι τιμώμενοι πεσόντες.

*Γεννηθέντες δὲ καὶ παιδευθέντες οὕτως οἱ τῶνδε πρόγονοι ὄκουν πολιτείαν κατασκευασάμενοι, ἧς ὀρθῶς ἔχει διὰ βραχέων ἐπιμνησθῆναι: **πολιτεία** γὰρ **τροφή** ἀνθρώπων ἐστίν, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἐναντία κακῶν. Ὡς οὖν ἐν καλῇ πολιτείᾳ ἐτρέφησαν οἱ πρόσθεν ἡμῶν, ἀναγκαῖον δηλῶσαι, δι' ἣν δὴ κάκεῖνοι ἀγαθοὶ καὶ οἱ νῦν εἰσίν, ὧν οἶδε τυγχάνουσιν ὄντες οἱ τετελευτηκότες. Ἡ γὰρ αὕτη πολιτεία καὶ τότε ἦν καὶ νῦν, **ἀριστοκρατία**, ἐν ἣ νῦν τε πολιτευόμεθα καὶ τὸν αἰεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς τὰ πολλά. Καλεῖ δὲ **ὁ μὲν** αὐτὴν δημοκρατίαν, ὁ δὲ **ἄλλο**, ὃ ἂν χαιρή, ἐστὶ δὲ τῇ ἀληθείᾳ μετ' εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία.*

Πλάτωνας, Μενέξενος 238

Μετάφραση

Ἔτσι γεννημένοι και πεπαιδευμένοι οι πρόγονοι των νεκρῶν ετούτων ηρώων κατοίκησαν κι ἐζήσαν στη χώρα αὐτή και θεμελίωσαν και οργάνωσαν την πολιτεία ετούτη, που για το πολίτευμά της σωστό είναι τώρα και πρέπει να μιλήσω με λίγα λόγια. Γιατί στ' αληθινά η πολιτεία είναι τροφός και παιδαγωγός των ανθρώπων και η ωραία πολιτεία πλάθει τους ωραίους και ηρωικούς ανθρώπους και η κακή τους κακούς. Είναι ἀνάγκη λοιπόν να δείξω πως οι πρόγονοί μας ἐζήσαν κι αναθράφηκαν μέσα σε ωραία πολιτεία και χάρη σ' αὐτή και στους θεσμούς της κι ἐκεῖνοι ἐγίναν ἥρωες και οι ἀπόγονοί τους της δικῆς μας εποχῆς, που ἀπ' αὐτούς κατάγονται και οι νεκροὶ τούτοι εδῶ. Γιατί το πολίτευμά μας ἦταν τῶνόντι και σ' ἐκείνους τους καιρούς και είναι και τώρα ἀκόμα στα χρόνια μας το ἴδιο, η ἀριστοκρατία. Με το πολίτευμα αὐτό κυβερνιέται η πολιτεία μας στις ἡμέρες μας και κυβερνήθηκε σχεδόν πάντα και στα περισσότερα χρόνια της ιστορίας της ἀπὸ τους παμπάλαιους ἐκείνους καιρούς. Την πολιτεία μας ἄλλοι χαρακτηρίζουν ως δημοκρατία, ἄλλοι ὅμως μ' ἄλλο ὄνομα, ὅποιο ἀρέσει στον καθένα, στην πραγματικότητα ὅμως είναι η πολιτεία που σ' αὐτὴν κυβερνοῦνε οι ἀρίστοι με τη φωτισμένη θέληση κι ἐγκριση του λαοῦ. **(Μτφρ. Ν. Κορκοφίγκας)**

Ορειχάλκινο κράνος κορινθιακοῦ τύπου της αρχαϊκῆς - πρώιμης κλασικῆς περιόδου. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Ασκήσεις

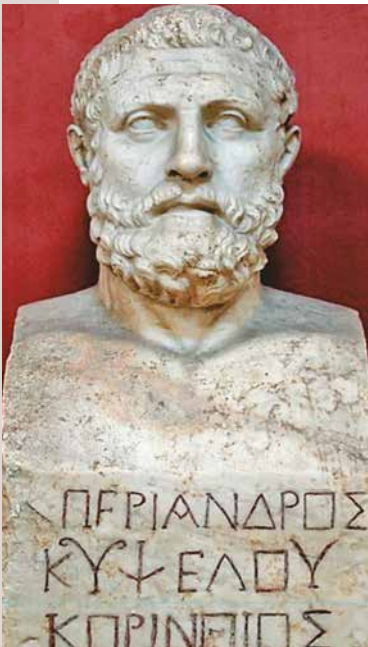
1. Ποιο είναι, σύμφωνα με τον συγγραφέα, το κύριο χαρακτηριστικό της πολιτείας στην οποία γαλουχήθηκαν οι τιμώμενοι νεκροί;
2. Πώς συνδέει ο ομιλητής τη γενναιότητα των πεσόντων με το πολίτευμα στο πλαίσιο του οποίου ανατράφηκαν και ανδρώθηκαν;
3. Ποια είναι, σύμφωνα με το κείμενο, τα γνωρίσματα της αθηναϊκής δημοκρατίας;
4. Ποια από τις παρακάτω αντωνυμίες του κειμένου είναι δεικτική; Στη συνέχεια γράψτε τους τύπους της αντωνυμίας αυτής που ζητούνται στις παρενθέσεις:

α) ἧς	β) ἡμῶν	γ) ἐκείνου	δ) αὐτήν
(δοτ. ενικ. θηλ.)	(ονομ. ενικ. ουδετ.)
(αιτ. πληθ. αρσεν.)	(δοτ. πληθ. αρσεν.)

5. Ας θυμηθούμε και το υποκείμενο. Τρεις από τους έξι ακόλουθους όρους του κειμένου, που δηλώνονται με έντονη γραφή, λειτουργούν ως υποκείμενα. Υπογραμμίστε τους. *πολιτεία, τροφή, οί πρόσθεν, άριστοκρατία, ό μέν, άλλο*

> Κείμενο 2

Στο ακόλουθο απόσπασμα ο Ηρόδοτος μας αφηγείται μian όμορφη αλλά άκρως αποκαλυπτική ιστορία για το πώς λειτουργούν διαχρονικά τα αυταρχικά καθεστώτα. Ο τύραννος της Κορίνθου Περίανδρος έστειλε στον τύραννο της Μιλήτου Πολυκράτη έναν απεσταλμένο, για να λάβει συμβουλές και «τεχνογνωσία» για τη δική του διακυβέρνηση. Να πώς απάντησε στον απεσταλμένο ο Πολυκράτης:

Προτομή του Περίανδρου, τυράννου της Κορίνθου

Πέμπας γάρ παρὰ Θρασύβουλον κήρυκα έπυνθάνετο όντινα άν τρόπον άσφαλέστατον καταστησάμενος τών πρηγμάτων κάλλιστα τήν πόλιν έπιτροπέυοι. Θρασύβουλος δέ τόν έλθόντα παρὰ τοῦ Περίανδρου έξήγαγε έξω τοῦ άστεος, έσθās δέ ές άρουραν έσπαρμένην άμα τε διεξήιε τὸ λήιον έπειρωτῶν τε και άναποδίζων τόν κήρυκα κατὰ τήν άπό Κορίνθου άπιξιν, και έκόλουε αιεί όκως τινά ιδοι τών άσταχῶν ύπερέχοντα, κολουόν δέ έρριπτε, ές ό τοῦ λήιου τὸ κάλλιστόν τε και βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ.

Ηρόδοτος, *Ίστορίαι* 5.92

- Όπως θα διαπιστώσετε, η γλώσσα του Ηροδότου διαφέρει από την αττική και έχει αρκετές ιδιαιτερότητες. Ειδικότερα, η γλώσσα του Ηροδότου είναι η ιωνική διάλεκτος, που προήλθε από την επίδραση της ομηρικής γλώσσας, με την προσθήκη αττικών και δωρικών τύπων.

Μετάφραση

Ἔστειλε δηλαδή απεσταλμένο του στον Θρασύβουλο και ρωτούσε να μάθει με ποιον τρόπο θα εξασφάλιζε μεγαλύτερη σταθερότητα στο καθεστώς του και θα κυβερνούσε όσο γίνεται καλύτερα την πόλη. Κι ο Θρασύβουλος πήρε τον άνθρωπο που ήρθε από τον Περίανδρο έξω από την πόλη, κι αφού μπήκαν σε χωράφι με σπαρτά, από τη μια διέσχιζε τα μεστωμένα στάχυα ρωτώντας και ξαναρωτώντας και μπερδεύοντας τον απεσταλμένο, ποιος λόγος τον έφερε από την Κόρινθο, κι από την άλλη, έτσι κι έβλεπε κάποιο στάχυ να υψώνεται πάνω απ' τ' άλλα, το τσάκιζε και τσακίζοντάς το τό έριχνε καταγής, συνεχώς· στο τέλος μ' αυτό τον τρόπο τα πιο καμαρωτά και τα πιο ψηλά στάχυα τα ρήμαξε. Κι αφού διέσχισε όλο το χωράφι και δεν έβγαλε λέξη απ' το στόμα του, στέλνει πίσω τον απεσταλμένο. (Μτφρ. Η. Σπυρόπουλος)

Ασκήσεις

1. Ποιο ήταν το «μήνυμα» του τυράννου της Μιλήτου Πολυκράτη προς τον «ομόλογό» του της Κορίνθου;
2. Συμπληρώστε τα κενά με τους ζητούμενους τύπους αορίστου β'.

	γ' ενικό υποτακ.	β' ενικό προστακτ.	απαρέμφατο Μ.Φ.	μετοχή Ε.Φ.
<i>εξήγαγε</i>				
<i>ἴδοι</i>				

ΜΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΟΡΙΣΤΟ Β'

Στα νέα ελληνικά συγχέουμε κάποιες φορές τον αόριστο β' με τον παρατατικό. Βρείτε, λοιπόν, τι δεν πάει καλά στην ακόλουθη διατύπωση: *Η Ελλάδα ανέκαθεν εξήγαγε γεωργικά προϊόντα*. Πώς είναι το σωστό;

3. Παρατηρήστε στο κείμενο τη λέξη *ἄρουραν*. Δείτε από τη μετάφραση τι πρέπει να σημαίνει. Ποια λέξη της νέας ελληνικής σας θυμίζει;
4. Έχετε ακούσει τη φράση *ἄχθος ἀρούρης*; Αναζητήστε τη στο διαδίκτυο για να δείτε πού απαντά αυτή η φράση και ποιο είναι το νόημά της (*Ιλιάδα* Σ 104).

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Δεικτικές και κτητικές αντωνυμίες

- Στις παρακάτω επιλογές κυκλώστε τη σωστή απάντηση.
 - Στα αρχαία ελληνικά η αντωνυμία *οὗτος* σημαίνει:
 - α) ο ίδιος β) αυτός γ) τίποτα από τα δύο
 - Στα αρχαία ελληνικά δεικτική αντωνυμία είναι και το *αὐτός, -ή, -ό*:
 - α) σωστά
 - β) όχι, είναι οριστική
 - γ) λειτουργεί ως δεικτική μόνο σε κάποιες περιπτώσεις
 - Η κτητική αντωνυμία *ἡμέτερος* σημαίνει:
 - α) δικό μου β) δικός του γ) δικός μας
 - Στη χριστιανική θεία λειτουργία ακούμε: *τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν*, δηλαδή:
 - α) τα δικά μου από τα δικά μου
 - β) το δικό σου από το δικό σου
 - γ) τα δικά σου από τα δικά σου
 - «Οι δικές τους» είναι:
 - α) *αἱ ἡμέτεραι*
 - β) *αἱ σφέτεραι*
 - γ) *αἱ ἐαὶ*
 - Στο Σύμβολο της Πίστεως διαβάζει κανείς: *διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν*, δηλαδή:
 - α) για τη σωτηρία μου
 - β) για τη σωτηρία σας
 - γ) για τη σωτηρία μας

Υποκείμενο

- Το υποκείμενο το βρίσκουμε σε διάφορες μορφές. Δείτε σχετικά στο **Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (§10-11)**.
- Στις παρακάτω περιόδους υπογραμμίστε τα υποκείμενα.

Ἀγασίλαος ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπα.

Τὰ παιδιά παίζει.

Εὐδαίμονές εἰσιν οἱ ἀγαθοί.

Οἱ ἐν Ἀθήναις ἀπεχώρησαν.

Ἔφυγον περὶ τοὺς χιλίους.

Τὰ τεῖχη κατεσκάφη.

Τὸ λέγω ρῆμά ἐστι.

Ἐλέγετο ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.

5

ΕΝΟΤΗΤΑ

Για την ειρήνη

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

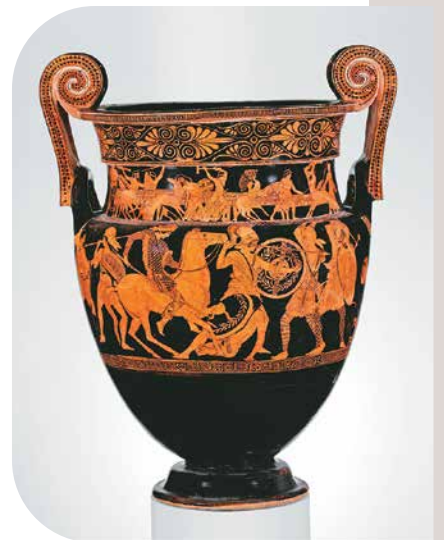
Στα μέσα του 4ου π.Χ. αιώνα, ο Ισοκράτης με τον λόγο *Περί (τῆς) εἰρήνης* εξηγεί στους συμπολίτες του ότι, κατά την άποψή του, η Αθήνα θα ωφεληθεί, αν συνάψει ειρήνη με όλους τους Έλληνες και, πρωτίστως, τους πρώην συμμάχους της. Εκτιμά ότι η επιδίωξη για επέκταση και ηγεμονία μόνο αρνητικές συνέπειες είχε για την πόλη· επομένως ο στόχος πρέπει στο εξής να είναι η ειρηνική συνύπαρξη και η συνεργασία με όλους.

Ἄρ' οὖν ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν, εἰ τὴν τε πόλιν ἀσφαλῶς οἰκοῖμεν καὶ τὰ περὶ τὸν βίον εὐπορώτεροι γιγνοίμεθα καὶ τὰ τε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὁμονοοῖμεν καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν εὐδοκιμοῖμεν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι τούτων ὑπαρξάντων τελέως τὴν πόλιν εὐδαιμονήσειν. Ὁ μὲν τοίνυν πόλεμος ἀπάντων ἡμᾶς τῶν εἰρημένων ἀπεστέρηκε· καὶ γὰρ πενεστέρους ἐποίησεν, καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένειν ἠνάγκασεν καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας διαβέβληκε καὶ πάντας τρόπους τεταλαιπώρηκεν ἡμᾶς. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, [...] μετὰ πολλῆς μὲν ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν, ἀπαλλαγέντες πολέμων καὶ κινδύνων καὶ ταραχῆς, [...] καθ' ἑκάστην δὲ τὴν ἡμέραν πρὸς εὐπορίαν ἐπιδώσομεν, [...] ἀδεῶς γεωργοῦντες καὶ τὴν θάλατταν πλέοντες καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις ἐπιχειροῦντες αἱ νῦν διὰ τὸν πόλεμον ἐκλελοίπασιν. Ὅψόμεθα δὲ τὴν πόλιν διπλασίας μὲν ἢ νῦν τὰς προσόδους λαμβάνουσαν, μεστὴν δὲ γιγνομένην ἐμπόρων καὶ ξένων καὶ μετοίκων, ὧν νῦν ἐρήμη καδέστηκεν. Τὸ δὲ μέγιστον· συμμάχους ἔξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους, οὐ βεβιασμένους, ἀλλὰ πεπεισμένους [...].

Ισοκράτης, *Περί (τῆς) εἰρήνης* 19-21

Μετάφραση

Θα μας ήταν άραγε αρκετό να κατοχυρώσουμε την ασφάλεια της πόλης, να εξασφαλίσουμε μια ζωή πιο άνετη, να έχουμε μεταξύ μας ομόνοια και τέλος να έχουμε κερδίσει την εκτίμηση των Ελλήνων; Εγώ βέβαια φρονώ πως, αν υπάρχουν αυτά, η πόλη μας θα είναι τελείως ευτυχισμένη. Ο πόλεμος λοιπόν μας έχει στερήσει απ' όλα όσα ανέφερα προηγουμένως· και πιο φτωχούς μας έκανε και πολλούς κινδύνους μας

Ερυθρόμορφος κρατήρας του 450 π.Χ. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης. Ο κρατήρας χρησίμευε για την «κράση», δηλ. την ανάμειξη νερού και κρασιού.

ανάγκασε να υπομένουμε και στους Έλληνες μας έχει διαβάλει και μας έχει ταλαιπωρήσει με κάθε τρόπο. Αν όμως κάνουμε ειρήνη και συμπεριφερθούμε όπως επιβάλλουν οι όροι της συνθήκης, θα κατοικήουμε στην πόλη μας με μεγάλη ασφάλεια, έχοντας απαλλαγεί από πολέμους, κινδύνους και αναταραχές, στις οποίες τώρα όλοι έχουμε περιέλθει· αντίθετα, κάθε μέρα θα γινόμαστε ολοένα και πιο πλούσιοι, απαλλαγμένοι από τους φόρους, τις τριηραρχίες και τις άλλες εισφορές για τον πόλεμο και ασχολούμενοι με την καλλιέργεια των χωραφιών, τη ναυτιλία και τις άλλες εργασίες μας, που έχουν εκλείψει τώρα εξαιτίας του πολέμου. (Μτφρ. Μ. Γ. Ξανθού)

Ασκήσεις

1. Ποια δεινά επισώρευσε στην πόλη ο πόλεμος;
2. Πώς μπορεί, σύμφωνα με τον ρήτορα, να επιτευχθεί η ευδαιμονία στην πόλη;
3. Ποιο από τα ακόλουθα ουσιαστικά του αποσπάσματος είναι φωνηεντόληκτο τριτόκλιτο; Αφού το εντοπίσετε, συμπληρώστε τους τύπους που ζητούνται στα κενά.

α) *τὴν πόλιν* β) *τὸν βίον* γ) *τοῖς Ἕλλησιν* δ) *τὴν εὐπορίαν*

ονομαστική ενικού	δοτική ενικού	κλητική ενικού	δοτική πληθυντικού	αιτιατική πληθυντικού

4. Μόνο ένα από τα παρακάτω ρήματα που απαντούν στο κείμενο είναι αμετάβατο. Μπορείτε να το εντοπίσετε και να το κυκλώσετε; Προσπαθήστε επίσης να εξηγήσετε γιατί αποκλείσατε τα άλλα δύο.

α) *γιγνοίμεθα* β) *εὐδοκιμοῖμεν* γ) *ἡγοῦμαι*

5. Αναζητήστε στο κείμενο τα αντικείμενα των οκτώ μεταβατικών ρηματικών τύπων που είναι με έντονη γραφή και συμπληρώστε τα στα κενά που ακολουθούν. Παρατηρήστε τις πτώσεις με τις οποίες συντάσσεται καθένα από αυτά τα ρήματα (δηλ. σε ποια ή ποιες πτώσεις μπορεί να βρίσκεται το αντικείμενό του).

.....

.....

.....

.....

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ
Γ' ΚΛΙΣΗΣ

> Κείμενο 2

Σύμφωνα με την αφήγηση του Ηροδότου, ο Κύρος ο Μέγας, βασιλιάς των Περσών, είχε κατακτήσει το βασίλειο της Λυδίας και είχε συλλάβει τον ηγεμόνα της, τον Κροίσο, τον οποίο επρόκειτο να θανατώσει διά της πυράς. Τότε ο τελευταίος ανεβαίνοντας στην πυρά αναφώνησε «Σόλων, Σόλων», αφού θυμήθηκε ότι ο Αθηναίος σοφός τον είχε προειδοποιήσει για τις συνέπειες της ύβρεως. Ο Κύρος προβληματίστηκε και διέταξε να κατεβάσουν τον Κροίσο από την πυρά. Αφού ζήτησε να μάθει την ιστορία του, ακολούθησε η παρακάτω συνομιλία ανάμεσα στους δύο:

Οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κύρον ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιδάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἰρέσθαι τάδε· Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι; Ὁ δὲ εἶπε· ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμευοντοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ· αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπάρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας.

Ηρόδοτος, *Ἱστορία* 1.87

Μετάφραση

Όταν με το σημάδι αυτό κατάλαβε ο Κύρος ότι ο Κροίσος ήταν άνθρωπος αγαθός που οι θεοί τον αγαπούν, τον κατέβασε από την πυρά και τον ρωτούσε: «Κροίσε, ποιος άνθρωπος σου ξεσήκωσε το μυαλό, για να κινήσεις το στρατό σου εναντίον της χώρας μου και να γίνεις εχθρός μου αντί για φίλος;» Και εκείνος είπε: «Έκανα ό,τι έκανα για τη δική σου καλή τύχη, για τη δική μου όμως κακοτυχία· αἴτιος σ' αυτό στάθηκε ο θεός των Ελλήνων, που με ξεσήκωσε να κινήσω το στρατό μου. Γιατί βέβαια κανείς δεν είναι έτσι άμυαλος που να θέλει πόλεμο αντί για ειρήνη»· όσο κρατά αυτή τα παιδιά θάβουν τους πατέρες τους, ενώ στον πόλεμο οι πατέρες τα παιδιά τους. (Μτφρ. Δ. Μαρωνίτης)

Ασκήσεις

1. Γιατί, σύμφωνα με το απόσπασμα, ο Κροίσος επέλεξε τον πόλεμο αντί της ειρήνης με τους Πέρσες;
2. Ποια άποψη εκφράζει ο Ηρόδοτος για το αγαθό της ειρήνης;
3. Από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους του κειμένου με έντονη γραφή, ένας μόνο δεν λειτουργεί ως αντικείμενο κάποιου μεταβατικού ρηματικού τύπου. Μπορείτε να τον εντοπίσετε και να τον κυκλώσετε;

α) αὐτὸν

β) σε

γ) τούτων

δ) πόλεμον

ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΠΟΛΕΜΩΝ
ΠΕΡΣΩΝ - ΛΥΔΩΝ
(553-546 Π.Χ.)

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά

1. Για καθένα από τα παρακάτω φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά γράψτε τους τύπους που ζητούνται στην παρένθεση.

ὁ ἥρωας (δοτ. πληθ.)	ἡ δήλωσις (αιτ. ενικ.)
ὁ μῦς (αιτ. ενικ.)	ἡ κλίσις (κλητ. ενικ.)
ὁ ἰχθύς (γεν. πληθ.)	ἡ ἠχώ (δοτ. ενικ.)
ἡ ἰσχὺς (γεν. ενικ.)	ὁ πέλεκυς (γεν. ενικ.)
ὁ γονεύς (ονομ. πληθ.)	τὸ ἄστυ (ονομ. πληθ.)

2. Ας δούμε και τη χρήση τέτοιων τύπων στη Ν.Ε. Συμπληρώστε τις παρακάτω περιόδους της Ν.Ε. βάζοντας το ουσιαστικό που βρίσκεται στην παρένθεση στον γραμματικό τύπο που ταιριάζει.

- Αυτός ο νόμος είναι ακόμα εν Δεν έχει καταργηθεί. (ισχύς)
- Οι παλιοί έλεγαν: Η (ισχύς) εν τη (ένωση)
- Με αυτή την άσκηση γυμνάζονται οι κοιλιακοί (μυς)
- Σύμφωνα με μια ωραία παροιμία, (δρυς) πεσούσης, πας ανήρ ξυλεύεται.
- Το φαινόμενο δεν έχει ακόμα εκδηλωθεί, είναι όμως εν (δύναμη)
- Το όχημα δεν είχε ακόμα σταματήσει, ήταν ακόμα εν (κίνηση)
- Η συνέντευξη δόθηκε στο σπίτι της διάσημης (συγγραφέας)
- Φέρε μου ένα μολύβι, από το γραφείο της (γραμματέας)
- Το δικαστήριο έκανε δεκτή την πρόταση του (εισαγγελέας)
- Οι κατηγορούμενοι παραπέμφθηκαν στον (εισαγγελέας)
- Καλό είναι να ξοδεύουμε τα χρήματά μας με (φειδώ) και σύνεση.
- Στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας μαθαίνουμε και τους τρόπους (πειθώ)

3. Το πρώτο συνθετικό σε καθένα από τα παρακάτω σύνθετα της Ν.Ε. προέρχεται από τριτόκλιτο φωνηεντόληκτο ουσιαστικό. Μπορείτε να το βρείτε;

ιχθυοκαλλιέργεια, ισχυρογνώμων, μυοχαλαρωτικό, οσφυαλγία, βουστάσιο, αστυφιλία, δρυοκολάπτης, ηκολήπτης, δοσομετρητής, φυσιολογικός

Αντικείμενο

- Στις ακόλουθες περιόδους υπογραμμίστε τους όρους που πιστεύετε ότι επέχουν θέση αντικειμένου. Εντοπίστε σε ποιον ρηματικό τύπο λειτουργούν ως αντικείμενα και γράψτε δίπλα την πτώση στην οποία βρίσκονται. Στην περίπτωση δίπτωτων ρημάτων, γράψτε ποιο είναι το άμεσο και ποιο το έμμεσο.

- *Άγησίλαος οὐκ ἐφείδετο χρημάτων.*
- *Οὐ πολὺ διαφέρει ἄνθρωπος ἀνθρώπου.*
- *Ἦδε ἡ ἡμέρα μεγάλων κακῶν ἄρξει.*
- *Ἡ μὲν ἦττα εὐδαιμονίαν ἡμῖν φέρει.*
- *Οὐδὲν γὰρ φαῦλον ἐρῶ σε.*
- *Ξενοφῶν ἐνέπλησε πάντας ἐλπίδων.*
- *Τισσαφέρνης ἔπεμπε ἰππέα τῷ βασιλεῖ.*
- *Σωκράτης ταῦτα ἐδίδασκεν ἡμᾶς.*
- *Δέομαι ὑμῶν ταῦτα.*
- *Πέρσαι ἀπεστέρησαν ἡμᾶς τῆς ἐλευθερίας.*

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

- Στο απόσπασμα του Ηροδότου συναντούμε τους τύπους *ἐπάρας* και *αἰρέεται* (δηλ. *αἰρεῖται*). Ο πρώτος είναι μετοχή από το *αἴρω* = υψώνω (πβ. ἄρση βαρών, ἐπαρση σημαίας κ.λπ.), ενώ ο δεύτερος από το *αἰροῦμαι* = επιλέγω (πβ. αιρετός, προαιρετικός κ.λπ.). Προσοχή, λοιπόν, γιατί πρόκειται για διαφορετικά ρήματα!
- Στη νέα ελληνική τα περισσότερα αντικείμενα είναι σε πτώση αιτιατική. Έτσι, λέμε σήμερα: διέφυγε τη σύλληψη, στερήθηκε την ελευθερία κ.λπ. και όχι διέφυγε της σύλληψης, στερήθηκε της ελευθερίας κ.λπ. Υπάρχουν βέβαια και αντικείμενα σε γενική (π.χ. μου εἶπε, ἔτυχε καλῆς μεταχείρισης κ.λπ.), ὅπως και εμπρόθετα αντικείμενα που αποδίδουν κυρίως την παλιά δοτική (π.χ. *λέγω τινί* = λέω σε κάποιον κ.λπ.).

6

ΕΝΟΤΗΤΑ

Απληστία, ένα ολέθριο κακό

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Ο Ξενοφώντας ήταν θαυμαστής του Σπαρτιάτη βασιλιά και στρατηγού Αγησίλαου Β΄, ο οποίος στις αρχές του 4ου π.Χ. αιώνα επιχείρησε μια τολμηρή εκστρατεία κατά των Περσών στη Μικρά Ασία. Στην ομώνυμη μυθιστορηματική βιογραφία ο Αθηναίος ιστορικός απαριθμεί τα προτερήματα που διέκριναν τον Αγησίλαο – ανάμεσά τους η ακεραιότητα και η αδιφορία του για τον προσωπικό πλουτισμό.

Ἐκεῖνος (ο Αγησίλαος) τοίνυν κριθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἅπαντα ἔχειν τὰ ἄγιδος τὰ ἡμίσεια τοῖς ἀπὸ μητρὸς αὐτῷ ὁμογόνους μετέδωκεν, ὅτι πενομένους αὐτοὺς ἔώρα. ὡς δὲ ταῦτα ἀληθῆ πάσα μάρτυς ἢ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις. Διδόντος δ' αὐτῷ πάμπολλα δῶρα Τιθραύστου, εἰ ἀπέλθοι ἐκ τῆς χώρας, ἀπεκρίνατο ὁ Ἀγησίλαος· Ἔγω Τιθραύστα, νομίζεται παρ' ἡμῖν τῷ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι τὴν στρατιὰν ἢ ἑαυτὸν πλουτίζειν, καὶ παρὰ τῶν πολεμίων λάφυρα μᾶλλον πειρᾶσθαι ἢ δῶρα λαμβάνειν.

Ξενοφώντας, *Ἀγησίλαος* 4.2-3

Μετάφραση

Εκείνος λοιπόν, όταν η πόλη του πήρε την απόφαση ότι του ανήκει ολόκληρη η περιουσία του Ἄγη, ἔδωσε τα μισά στους συγγενείς από τη μητέρα του, γιατί τους ἔβλεπε ότι ζούσαν μέσα στη φτώχεια. Μάρτυρας ολόκληρη η πόλη των Λακεδαιμονίων ότι αυτά είναι αλήθεια. Και όταν ο Τιθραύστης του ἔδινε πάρα πολλά δώρα με τον όρο να αποχωρήσει από τη χώρα του, ο Αγησίλαος του ἀπάντησε: «Τιθραύστη, εμεῖς πιστεύουμε ότι εἶναι πιο δίκαιο ο αρχηγός να κάνει πλούσιο το στρατό του, παρά τον εαυτό του και να επιχειρεῖ να παίρνει μᾶλλον λάφυρα από τους εχθρούς, παρά δώρα». (Μτφρ. Π. Βλαχάκος)

Ορειχάλκινο αγαλματίδιο του θεοῦ Πάνα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Αγησίλαου (ἀρχές 4ου αἰώνα π.Χ.). Ἰκανοὶ ἠγήτορες σαν τὸν Αγησίλαο γνῶριζαν πῶς να ἐλέγχουν τὸν «πανικό», τὸν ὁποῖο «αρεσκόταν» ὁ Παν να σκορπίζει στους στρατιώτες. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης τῆς Νέας Υόρκης.

Ασκήσεις

1. Ποια φαίνεται ότι ήταν η σχέση του Αγησίλαου με τα υλικά αγαθά και τον πλούτο;
2. Λέγεται για τον Αθηναίο πολιτικό και μεταρρυθμιστή Εφιάλτη (καμία σχέση με αυτόν που ίσως σκέφτηκες ...) ότι κάποτε οι φίλοι του θέλησαν να του δώσουν δέκα τάλαντα. Εκείνος αρνήθηκε την προσφορά λέγοντας τα εξής: «Τα χρήματα αυτά θα με υποχρεώσουν, επειδή θα σας ντρέπομαι, να αποκρύψω κάτι από τα δίκαια. Επειδή όμως ούτε θέλω να σας ντρέπομαι, ούτε να σας χαρίζομαι, προτιμώ να σας φανώ δυσάρεστος». Τι κοινό βλέπετε ανάμεσα στον Αγησίλαο και τον Εφιάλτη;
3. Ποια από τις παρακάτω αντωνυμίες του κειμένου είναι προσωπική; Κυκλώστε την και συμπληρώστε τους ζητούμενους τύπους της αντωνυμίας αυτής στα κενά.

α) *ἐκεῖνος* β) *αὐτῷ* γ) *ταῦτα* δ) *ἡμῖν*

ονομαστική ενικού α' πρόσωπο	αιτιατική ενικού α' πρόσωπο	γενική πληθυντικού β' πρόσωπο	δοτική ενικού β' πρόσωπο	δοτική πληθυντικού β' πρόσωπο

4. Στις ακόλουθες περιόδους συμπληρώστε τον κατάλληλο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας:

α) *εἰπέ ἡμῖν τί λέγεις.*
 β) *Πάτερ* *ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς [...]*
 γ) *ἐπιθυμῶ πράττειν τὰ δίκαια.*
 δ) *Τί βούλεσθε* *ποιεῖν;*
 ε) *αἰεὶ ἐσμεν φίλοι Ἀθηναίοις.*

5. Στη φράση «... νομίζεται παρ' ἡμῖν τῷ ἄρχοντι κάλλιον εἶναι τὴν στρατιὰν ἢ ἑαυτὸν πλουτίζειν ...» το ρήμα *νομίζεται* είναι απρόσωπο. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το υποκείμενό του;

α) *ἡμῖν* β) *κάλλιον εἶναι* γ) *εἶναι* δ) *πλουτίζειν*

6. Να θυμηθούμε ότι στην απρόσωπη σύνταξη η δοτική προσωπική δηλώνει κυρίως το πρόσωπο για το οποίο γίνεται λόγος. Μπορείτε στην παραπάνω φράση να υπογραμμίσετε τη δοτική προσωπική;

Ένα χρυσό σκουλαρίκι, υπέροχο δείγμα μικροτεχνίας της ύστερης κλασικής περιόδου. Το χρυσάφι, που διέθεταν σε αφθονία κυρίως οι Πέρσες, αποτελούσε ενίοτε ακαταμάχητο πειρασμό για ορισμένους Έλληνες κατά την αρχαιότητα. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

> Κείμενο 2

Ο Θουκυδίδης στο πρώτο βιβλίο της ιστορικής καταγραφής του (Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου) ανατρέπει στο απώτερο παρελθόν του ελληνικού κόσμου και εξηγεί υπό ποιες συνθήκες οργανώθηκαν σταδιακά οι πρώτες πόλεις-κράτη.

Ὁ δὲ (Παυσανίας) βουλόμενος ὡς ἤκιστα ὑποπτος εἶναι καὶ πιστεῦων χρήμασι διαλύσειν τὴν διαβολὴν ἀνεχώρει τὸ δεύτερον ἐς Σπάρτην. καὶ ἐς μὲν τὴν εἰρκτὴν ἐσπίπτει τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐφόρων (ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο), ἔπειτα διαπραξάμενος ὕστερον ἐξῆλθε καὶ καθίστησιν ἑαυτὸν ἐς κρίσιν τοῖς βουλομένοις περὶ αὐτῶν ἐλέγχειν.

Θουκυδίδης, *Ἱστορίαι* 1.131

Μετάφραση

Ο Παυσανίας, θέλοντας να προκαλέσει όσο το δυνατόν λιγότερες υποψίες και ελπίζοντας ότι με τις δωροδοκίες θα μπορούσε να απαλλαγεί από όσα του καταμαρτυρούσαν, γύρισε στην Σπάρτη για δεύτερη φορά. Στην αρχή οι έφοροι τον έριξαν στην φυλακή –οι έφοροι έχουν το δικαίωμα να φυλακίζουν τον βασιλέα– κι έπειτα κατάφερε να βγει από την φυλακή και δήλωσε ότι ήταν πρόθυμος να παρουσιαστεί σε δικαστήριο για να κριθεί από όποιον ήθελε να ελέγξει την διαγωγή του. **(Μτφρ. Α. Βλάχος)**

Ασκήσεις

1. Σε άλλο χωρίο (2.65) ο Θουκυδίδης λέει ότι ο Περικλής, αντίθετα με τον... Παυσανία, ήταν, μεταξύ άλλων, *ἀδωρότατος*. Τι νομίζετε ότι εννοεί με τη λέξη αυτή ο ιστορικός;
2. Στην παρακάτω πρόταση του αποσπάσματος υπάρχει απρόσωπη σύνταξη: *ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο*
3. Συμπληρώστε τα κενά γράφοντας τον όρο της πρότασης που αντιστοιχεί στον συντακτικό χαρακτηρισμό που δίνεται σε κάθε περίπτωση:

Το είναι το απρόσωπο ρήμα.

Υποκείμενο του απροσώπου είναι το

Υποκείμενο του είναι

Η δοτική είναι δοτική προσωπική.

Έχετε ακούσει τη φράση: *ἔξεστι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν*; Τι σημαίνει; Αναζητήστε την προέλευση και τη σημασία της στο διαδίκτυο.

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Απρόσωπη σύνταξη

1. Στις παρακάτω περιόδους υπογραμμίστε το απρόσωπο ρήμα ή έκφραση, το υποκείμενο του απροσώπου και τη δοτική προσωπική, αν υπάρχει. Στο διπλανό κενό γράψτε ποιο είναι το υποκείμενο του απαρεμφάτου (ή ποιο νομίζετε ότι εννοείται).

- *Δεῖ ἡμᾶς πράττειν τὰ δίκαια.*
- *Καλόν ἐστὶν ἡμῖν τοὺς νόμους φυλάττειν.*
- *Λέγεται εἶναι τὴν ἀρχὴν ἡμισυ τοῦ παντός.*
- *Ἄξιόν ἐστιν ὑπὲρ πατρίδος ἀποθνήσκειν.*
- *Προσῆκει τοῖς Ἀθηναίοις τιμᾶν τοὺς προγόνους.*
- *Χρὴ ἡμᾶς βοηθεῖν Κορινθίοις.*

2. Η δοτική προσωπική μπορεί να είναι κτητική, χαριστική, του κρίνοντος προσώπου κ.λπ. ανάλογα με τη νοηματική απόχρωση που εκφράζει σε κάθε περίπτωση. Μελετήστε σχετικά το **Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής (§53)**.

Στη συνέχεια, κάντε την άσκηση: Σε καθεμιά από τις ακόλουθες προτάσεις η δοτική προσωπική δηλώνεται με έντονη γραφή. Παρατηρήστε τις προτάσεις και, στη συνέχεια, αντιστοιχίστε τις δοτικές της Α' στήλης με το είδος της δοτικής προσωπικής που ταιριάζει σε κάθε περίπτωση από τη Β' στήλη.

	A' - Πρόταση		B' - Δοτική προσωπική ...
α)	<i>Ἔστι χρήματα ἡμῖν</i>	1	του κρίνοντος προσώπου
β)	<i>Κατηφής μοι φαίνεται ὁ πατήρ</i>	2	χαριστική
γ)	<i>Τοῦτο ἡμῖν σκεπτόν ἐστιν</i>	3	κτητική
δ)	<i>Ἐμάχοντο οὗτοι τῇ πατρίδι</i>	4	του ενεργούντος προσώπου (ποιητ. αιτίου)

α) β) γ) δ)

7

ΕΝΟΤΗΤΑ

Δυσοίωνη μέρα για τους Έλληνες

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Μετά τη βάνουση συμπεριφορά των Σπαρτιατών απέναντι στους προαιώνιους φίλους των Αθηναίων, τους Πλαταιείς, Αθήνα και Σπάρτη ξεκινούν πυρετώδεις πολεμικές προετοιμασίες. Το μέλλον του Ελληνισμού διαγράφεται ζοφερό.

Γεγενημένου δὲ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς ἔργου καὶ λελυμένων λαμπρῶς τῶν σπονδῶν οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες, παρεσκευάζοντο δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, πρεσβείας τε μέλλοντες πέμπειν παρὰ βασιλέα καὶ ἄλλοσε πρὸς τοὺς βαρβάρους, εἴ ποδὲν τινα ὠφελίαν ἤλπιζον ἐκάτεροι προσλήψεσθαι, πόλεις τε ξυμμαχίδας ποιούμενοι ὅσαι ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἐαυτῶν δυνάμεως. Καὶ Λακεδαιμονίους μὲν πρὸς ταῖς αὐτοῦ ὑπαρχούσας ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τοῖς τάκεινων ἐλομένοις ναῦς ἐπετάχθη ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων, ὡς ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων, καὶ ἀργύριον ῥητὸν ἐτοιμάζειν, τὰ τε ἄλλα ἡσυχάζοντας καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ νηὶ ἕως ἂν ταῦτα παρασκευασθῇ.

Θουκυδίδης, Ἱστορίαι 2.7

Μετάφραση

Το εγχείρημα εναντίον της Πλάταιας ήταν κατάφωρη παράβαση των σπονδῶν και οι Αθηναῖοι άρχισαν να ετοιμάζονται για πόλεμο. Άρχισαν να ετοιμάζονται και οι Λακεδαιμόνιοι και οι σύμμαχοί τους. Και οι δύο παρατάξεις ετοιμάζονταν να στείλουν πρέσβεις στον Βασιλέα των Περσών και σε άλλες βαρβαρικές χώρες, από τις οποίες ο καθένας από τους εμπόλεμους είχε την ελπίδα να εξασφαλίσει κάποια ωφέλεια. Ταυτόχρονα, προσπαθούσαν να προσελκύσουν στην παράταξή τους όσες πολιτείες ήσαν ουδέτερες. Οι Λακεδαιμόνιοι, εκτός από τα καράβια που είχαν στην Πελοπόννησο, παράγγειλαν στις συμμαχικές τους πόλεις της Ιταλίας και της Σικελίας να ετοιμάσουν καράβια, ανάλογα με τα μέσα της η καθεμιά, ώστε ο συνολικός αριθμός του στόλου να φτάσει τα πεντακόσια καράβια, και να δώσουν ένα ορισμένο ποσό χρήματα. Κατά τα άλλα, και έως ότου συμπληρωθεί η ετοιμασία αυτή, έδωσαν εντολή στους συμμάχους τους να μην κινηθούν και να δέχονται στα λιμάνια αθηναϊκά καράβια, αλλά όχι περισσότερα από ένα τη φορά. (Μτφρ. Α. Βλάχος)

ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΠΛΑΤΑΙΑΣ

Μαρμάρινη επιτύμβια στήλη του 4ου αιώνα π.Χ. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Ασκήσεις

1. Ποιες ενέργειες Αθηναίων και Σπαρτιατών δείχνουν ότι και οι δύο πλευρές βρίσκονταν οριστικά σε τροχιά σύγκρουσης;
2. Ποιο από τα παρακάτω τριτόκλιτα ονόματα είναι συμφωνόληκτο; Κυκλώστε το. Στη συνέχεια συμπληρώστε τους τύπους του ονόματος αυτού που ζητούνται στα κενά.

α) πόλεις

β) δυνάμεως

γ) ναῦς

δ) μέγεθος

ονομαστική ενικού	δοτική ενικού	ονομαστική πληθυντικού	γενική πληθυντικού	δοτική πληθυντικού	αιτιατική πληθυντικού

3. Δείτε προσεκτικά το κείμενο και εξετάστε ποια από τις ακόλουθες πλάγιες πτώσεις (με έντονη γραφή στο απόσπασμα) λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός:

α) τῶν σπονδῶν

β) πρεσβείας

γ) τῶν πόλεων

δ) τὰ ἄλλα

> Κείμενο 2

Η επόμενη μέρα για τον Σωκράτη ήταν απολύτως δυσοίωνη, αφού τον περίμενε ο θάνατος με το κώνειο. Μολαταύτα, κατά την απολογία του ενώπιον του δικαστηρίου της Ηλιαίας ο Σωκράτης έχει το σθένος να δώσει ένα μάθημα ζωής στους δικαστές, εξηγώντας ποιος πρέπει να είναι ο μοναδικός γνώμονας των πράξεων και των επιλογών μας.

Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις· «Εἶτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν;» ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι, ὅτι «Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἶε δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ».

Πλάτωνας, *Ἀπολογία Σωκράτους* 28 α-δ

Μετάφραση

Ἴσως θα μου ἔλεγε ὅμως κανένας: «Δεν ντρέπεσαι λοιπόν, Σωκράτη, να πιάσεις ένα τέτοιο επάγγελμα που κινδυνεύεις τώρα να πεθάνεις;» Εγώ θ' αποκρινόμουν σ' αυτόν, με ὅλο μου το δίκαιο: Δεν τα λες καλά, ἄνθρωπέ μου, αν νομίζεις πως ένας ἄνθρωπος που κάνει ἔστω και την παραμικρή ωφέλεια στους ἄλλους πρέπει να λογαριάζει αν θα ζήσει ἢ θα πεθάνει, ἀλλά να ἔχει μόνο του σκοπό, ὅταν κάνει κατὶ τι, αν αυτό που κάνει εἶναι δίκαιο ἢ ἄδικο κι αν ταιριάζει σε καλόν ἢ κακόν ἄνθρωπο». (Μτφρ. Π. Νιρβάνας)

Σωκράτης, λεπτομέρεια από το ψηφιδωτό των Επτά Σοφών (αρχές 3ου αι. μ.Χ.), Εθνικό Μουσείο Βηρυτού

ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗ
(470-399 Π.Χ.)

Ασκήσεις

1. Ποια πρέπει, σύμφωνα με τον Σωκράτη, να είναι η μοναδική φροντίδα ενός ανθρώπου που είναι ωφέλιμος για τους άλλους;
2. Ας επανέλθουμε στα συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά. Δύο από τα ακόλουθα ουσιαστικά του κειμένου ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Εντοπίστε τα και υπογραμμίστε τα:
ἐπιτήδευμα, λόγον, ἄνθρωπε, κίνδυνον, ἄνδρα, ἔργα
3. Στη συνέχεια συμπληρώστε τα κενά με τις πλάγιες πτώσεις του καθενός από αυτά.

	Ενικός		Πληθυντικός	
Γενική				
Δοτική				
Αιτιατική				

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Τριτόκλιτα συμφωνόληκτα ουσιαστικά

1. Για καθένα από τα ακόλουθα συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά να γράψετε τον τύπο που ζητείται στην παρένθεση. Υπογραμμίστε όσα από αυτά είναι ημιφωνόληκτα, δηλαδή έχουν ως χαρακτήρα λ, ρ (υγρόληκτα), μ, ν (ενρινόληκτα).

ὁ δῶραξ (δοτ. πληθ.) ἡ θυγάτηρ (γεν ενικ.)
 ἡ εἰκόν (αιτ. πληθ.) ὁ πατήρ (κλητ. ενικ.)
 ἡ ταχύτης (αιτ. πληθ.) ὁ ἀγών (δοτ. ενικ.)
 τὸ ἄρμα (δοτ. πληθ.) τὸ ξίφος (δοτ. πληθ.)
 ὁ πυθμὴν (αιτ. ενικ.) ὁ λέων (αιτ. ενικ.)

2. Στις παρακάτω λέξεις της Ν.Ε. ένα από τα συνθετικά είναι τριτόκλιτο συμφωνόληκτο ουσιαστικό. Εντοπίστε το και γράψτε το στο κενό δίπλα σε κάθε λέξη.

πατριδοκάπηλος λειψανδρία
 σαρκοβόρο φρενοβλαβής
 λεβητοστάσιο ξιφασκία
 ακτινολόγος αστεροσκοπεῖο
 αιθεροβάμων αυτόφωρο

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

1. Στις παρακάτω περιόδους εντοπίστε την πλάγια πτώση που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός και σημειώστε στο κενό δίπλα τι δηλώνει ο προσδιορισμός αυτός (π.χ. χρόνο, τρόπο κ.λπ.).

- *Ταύτην τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν.*
- *Τοῦτο ἐποίησαν Θηβαῖοι τοιῶδε λογισμῶ.*
- *Ἐβούλοντο βοηθεῖν τριάκοντα ναυσίν.*
- *Ἵμεῖς τῶ προτέρῳ ἔτει ἀπεδοκιμάσατε τοῦτον.*
- *Ζηλῶ τοῦτον τοῦ πλούτου.*
- *Τοῖς ὀφθαλμοῖς ὀρῶμεν.*
- *Γέγονα ἔτη πενήκοντα.*
- *Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν.*
- *Ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐπορεύετο ἐπὶ τοὺς πολεμίους.*

2. Στις παρακάτω προτάσεις μόνο μία από τις πλάγιες πτώσεις λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός. Μπορείτε να την εντοπίσετε και να τη χαρακτηρίσετε;

- *Ἦλθομεν ἀκούσοντας περὶ τῆς κατασκαφῆς τῶν τειχῶν.*
- *Ἡ ἀπτική ναῦς ἀφίκετο τῆς νυκτός.*
- *Οἱ ξύμμαχοι ἔμελλον πρεσβείας πέμπειν παρὰ βασιλέα.*

8

ΕΝΟΤΗΤΑ

Υπεράνω όλων η πατρίδα

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Ο Λυκούργος ήταν Αθηναίος πολιτικός και ρήτορας (390-324 π.Χ.). Στον λόγο *Κατὰ Λεωκράτους* η υπόθεση είναι η εξής: Ο Λεωκράτης είναι ένας πλούσιος Αθηναίος πολίτης που εγκατέλειψε την Αθήνα το 338 π.Χ. μετά την ήττα των Αθηναίων στη Χαϊρώνεια, και κατέφυγε στη Ρόδο, όπου διέδιδε ότι η Αθήνα έπεσε στα χέρια των Μακεδόνων. Ο Λυκούργος τον κατηγορήσε για εσχάτη προδοσία, υπενθυμίζοντας την ηθική υποχρέωση που είχε ο κατηγορούμενος να μείνει στην πόλη εκείνες τις δύσκολες ώρες. Στο απόσπασμα που ακολουθεί αντιδιαστέλλει τη συμπεριφορά του Λεωκράτη με εκείνη του θρυλικού βασιλιά της Αθήνας, του Κόδρου, ο οποίος επέλεξε να θυσιαστεί για την ελευθερία της πόλης του.

Φασι γοῦν τὸν Κόδρον παραγγεῖλαντα τοῖς Ἀθηναίοις προσέχειν ὅταν τελευτήσῃ τὸν βίον, λαβόντα πτωχικὴν στολὴν ὅπως ἂν ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους, κατὰ τὰς πύλας ὑποδύντα φρύγανα συλλέγειν πρὸ τῆς πόλεως, προσελθόντων δ' αὐτῷ δυοῖν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν πυνθανομένων, τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀποκτεῖναι τῷ δρεπάνῳ παίσαντα τὸν δὲ περιλελειμμένον, παροξυνθέντα τῷ Κόδρῳ καὶ νομίσαντα πτωχὸν εἶναι, σπασάμενον τὸ ξίφος ἀποκτεῖναι τὸν Κόδρον.

Λυκούργος, *Κατὰ Λεωκράτους* 86-87

- Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το νόημα της ιστορίας του Κόδρου σε σχέση με τη στάση του αληθινού ηγέτη σε κρίσιμες περιστάσεις;

Μετάφραση

Λένε, λοιπόν, ότι ο Κόδρος, αφού ζήτησε από τους Αθηναίους να έχουν τον νου τους για την περίπτωση που ο ίδιος σκοτωθεί, ντύθηκε σαν ζητιάνος, για να εξαπατήσει τους εχθρούς, πέρασε κρυφά έξω από τις πύλες της πόλης και μάζευε αμέριμνος φρύγανα. Όταν τον πλησίασαν δύο άνδρες από το στρατόπεδο των Πελοποννησίων και άρχισαν να τον ρωτούν για το τι γίνεται μέσα στην πόλη, λέγεται ότι ο Κόδρος επιτέθηκε εναντίον του ενός από τους δύο και τον σκότωσε με το δρεπάνι του. Τότε ο άλλος, έξαλλος με τον Κόδρο, τον οποίο πέρασε για επαίτη, τράβηξε το ξίφος του και με τη σειρά του τον σκότωσε. (Μτφρ. Δ. Μαρκαντωνάτος)

ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ

Απεικόνιση του Κόδρου, τελευταίου βασιλιά της Αθήνας, σε ερυθρόμορφο αττικό αγγείο. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Ασκήσεις

1. Μόνο δύο από τα έξι ουσιαστικά με έντονη γραφή είναι συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά. Εντοπίστε τα και συμπληρώστε το ακόλουθο πινακάκι.

Συμφωνόληκτο ουσιαστικό γ' κλίσης	Ίδιος τύπος στον άλλον αριθμό

2. Μόνο ένας από τους ακόλουθους όρους του κειμένου επέχει στο κείμενο θέση κατηγορουμένου. Αν μπορείτε να τον εντοπίσετε, υπογραμμίστε τον.

τὸν Κόδρον, τὸν ἔτερον, πτωχόν, τὸ ξίφος

> Κείμενο 2

Τις κρίσιμες ώρες πριν από τη μάχη του Μαραθώνα το 490 π.Χ. υπήρχε διχογνωμία ανάμεσα στους δέκα στρατηγούς της Αθήνας. Μόνο οι πέντε από αυτούς συμφωνούσαν με την άποψη του Μιλτιάδη, ότι έπρεπε οι Αθηναίοι να πάρουν την πρωτοβουλία και να επιδιώξουν αναμέτρηση με τους Πέρσες στην ακτή του Μαραθώνα. Αποφασιστική, λοιπόν, ήταν η ψήφος του Καλλίμαχου, πολέμαρχου των Αθηναίων, τον οποίο ο Μιλτιάδης πέτυχε να πείσει με τα ακόλουθα λόγια:

Ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχε, ἐστὶ ἢ καταδουλώσαι Ἀθήνας ἢ ἐλευθέρας ποιήσαντα μνημόσυνον λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον οἷον οὐδὲ Ἀρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων [λείπουσι]. Νῦν γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἤκουσι μέγιστον, καὶ ἦν μὲν γε ὑποκύνωσι τοῖσι Μήδοισι, δέδεκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἰππία, ἣν δὲ περιγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἷη τέ ἐστὶ πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πολίων γενέσθαι.

Ηρόδοτος, *Ἱστορία* 6.109

Προτομή του Μιλτιάδη, νικητή της μάχης του Μαραθώνα. Γλυπτοθήκη του Μονάχου

Μετάφραση

Καλλίμαχε, τώρα στα χέρια σου είναι ή να ρίξεις στη σκλαβιά την Αθήνα ή να την κάνεις ελεύθερη και να μείνει τ' όνομά σου όσο θα υπάρχουν άνθρωποι, πιο δοξασμένο απ' του Αρμοδίου και του Αριστογείτονος. Γιατί, βλέπεις, τώρα η Αθήνα διατρέχει τον πιο μεγάλο κίνδυνο απ' τον καιρό της ίδρυσής της, κι αν μπει κάτω απ' το ζυγό των Μήδων, όλος ο κόσμος ξέρει τι θα πάθει στα χέρια του Ιππία, αν όμως η πόλη αυτή σωθεί, μπορεί ν' αναδειχτεί η πρώτη απ' τις ελληνικές πόλεις. **(Μτφρ. Η. Σπυρόπουλος)**

Ασκήσεις

1. Τι ζήτησε από τον πολέμαρχο Καλλίμαχο ο Μιλτιάδης; Με ποια επιχειρήματα στήριξε το αίτημά του;
2. Στον Όμηρο διαβάζουμε ότι *εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης* (Ιλιάδα Μ 243). Πώς συνδέεται το νόημα του ομηρικού αυτού στίχου με το παραπάνω απόσπασμα του Ηροδότου;

3. Ποιος από τους παρακάτω συντακτικούς χαρακτηρισμούς είναι σωστός και ποιος όχι; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

> <i>μνημόσυνον</i> : κατηγορούμενο μέσω του <i>έστι</i>	Σ	Λ
> <i>Ἀθηναῖοι</i> : κατηγορούμενο μέσω του <i>ἐγένοντο</i>	Σ	Λ
> <i>ἡ πόλις</i> : κατηγορούμενο μέσω του <i>περιγένηται</i>	Σ	Λ
> <i>πρώτη</i> : κατηγορούμενο μέσω του <i>γενέσθαι</i>	Σ	Λ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΙ ΑΥΤΟ!

Η ιστορία του Κόδρου δεν είναι η μοναδική που αναδεικνύει την αυτοθυσία κάποιων ξεχωριστών ανθρώπων για έναν ανώτερο σκοπό. Αναζητήστε στο διαδίκτυο την ιστορία που παραθέτει ο Ξενοφώντας σχετικά με την επιλογή του μάντη, κατά τα γεγονότα που οδήγησαν στην αποκατάσταση της Αθηναϊκής δημοκρατίας μετά την τυραννία των Τριάκοντα στις αρχές του 4ου π.Χ. αιώνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Κατηγορούμενο

■ Να βρεθούν τα κατηγορούμενα.

- α) *Οὗτός ἐστι καλὸς κάγαθός.*
- β) *Ἡ πόλις κατέστη φρούριον.*
- γ) *Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Χίου ἀνήγοντο πελάγιοι.*
- δ) *Ἄσωπὸς ποταμὸς ἐρρὺή μέγας.*
- ε) *Κελεύω οὖν ὑμᾶς ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι.*
- στ) *Οἱ στρατιῶται εἶποντο ἄσμενοι (= ευχαριστημένοι).*
- ζ) *Τίνος ἦκετε διδάσκαλοι;*
- η) *Εἶς ὑπὸ τοῦ Δήμου ἐτράφη μέγας.*
- θ) *Τῶν στρατηγῶν ἦν καὶ Θουκυδίδης.*

Ανώμαλα ουσιαστικά

Πρώτα διαβάστε τα στη Γραμματική (§146-153) κι έπειτα απαντήστε στις ασκήσεις.

1. Παρατηρήστε τώρα τις παρακάτω προτάσεις της νέας ελληνικής και εντοπίστε τις λέξεις που έχουν ως πρώτο συνθετικό ένα ανώμαλο ουσιαστικό της αρχαίας ελληνικής.

α) Κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τα εμπορικά πλοία διέσχιζαν τον Ατλαντικό ωκεανό ταξιδεύοντας σε νηοπομπές.
.....

β) Σήμερα πολλές χειρωνακτικές εργασίες εκτελούνται από πάσης φύσεως μηχανές.
.....

γ) Τα σκυλιά έτρεχαν μπροστά από τους κυνηγούς για τον εντοπισμό των θηραμάτων.
.....

δ) Για τη συγκεκριμένη πάθηση πρέπει να απευθυνθείς σε ειδικό ηπατολόγο.
.....

ε) Οι πυροσβέστες κατάφεραν σύντομα να περιορίσουν τη φωτιά.
.....

στ) Στην Ελλάδα παράγεται ρεύμα και από υδροηλεκτρικά εργοστάσια.
.....

2. Στις παρακάτω περιόδους υπογραμμίστε τα ανώμαλα ουσιαστικά. Τι σημαίνουν;

α) Διάβασα ότι το βαθύτερο θαλάσσιο σημείο στη Μεσόγειο είναι το φρέαρ των Οινουσσών.

β) Οφείλουμε να κλίνουμε ευλαβικά το γόνυ για όσους έπεσαν υπέρ πατρίδος.

γ) Μου κόπηκαν τα ήπατα από τον φόβο μόλις είδα τον κλέφτη.

δ) Η δουλειά ήταν απαιτητική, αλλά το δέλεαρ ήταν ένας διόλου ευκαταφρόνητος μισθός.

9

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ευγένεια πάνω απ' όλα!

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ **Κείμενο 1** Βούλου γονεῖς πρὸ παντὸς ἐν τιμαῖς ἔχειν

Τα τέσσερα βιβλία του έργου *Σωκράτους Ἀπομνημονεύματα* (λατ. *Memorabilia*) είναι γεμάτα από συζητήσεις, επεισόδια και νουθεσίες, ένα πραγματικό εγχειρίδιο πρακτικής ηθικής, στο οποίο ο αναγνώστης μαθαίνει από το στόμα του Σωκράτη ποια πρέπει να είναι η σωστή συμπεριφορά και προς τους θεούς και προς τους ανθρώπους. Στο Β' βιβλίο, κεφ. 2, ο Σωκράτης ασχολείται με το ζήτημα της ορθής συμπεριφοράς των παιδιών απέναντι στους γονεῖς τους. Οι νουθεσίες εδώ απευθύνονται στον νεαρό Λαμπροκλή που είχε θυμώσει με τη μητέρα του.

Ἐῖτα τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι παρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστα σε φιλοῦσαν οὐκ οἶει δεῖν θεραπεύειν; Οὐκ οἶσθ' ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπονθότας χάριν οὐκ ἀποδόντας, ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθησι καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἔα ἄρχειν τούτον, ὡς οὔτε ἂν τὰ ἱερά εὐσεβῶς θυόμενα ὑπὲρ τῆς πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; καὶ νῆ Δία ἐάν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμήῃ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.

Ξενοφώντας, *Ἀπομνημονεύματα* 2.2.13

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

φιλέω -ῶ (φιλήσω, ἐφίλησα, πεφίληκα) = αγαπῶ, δείχνω στοργή

θεραπεύω = υπηρετῶ, περιποιούμαι, φροντίζω, προσέχω· πβ. *θεράπων*, *θεραπεία*, *θεραπευτής*, *θεραπεινός* (-ίδος)

περιορῶ = παραβλέπω, υπομένω, ανέχομαι

εὖ πάσχω = ευτυχῶ, ευεργετούμαι (πβ. *εὖ ποιῶ* = ευεργετῶ)

δίκην δίδωμι τινι = τιμωρούμαι (πβ. *δίκην λαμβάνω* παρά τινος = τιμωρῶ, παίρνω εκδίκηση).

ἀποδοκιμάζω = απορρίπτω ἔπειτα ἀπὸ «δοκιμασία» (= διαδικασία εξέτασης καταλληλότητας αιρετῶν καὶ κληρωτῶν ἀρχόντων στη δημοκρατικὴ Αθήνα)

θύω (θύσω, ἔθυσσα, τέθυκα) = προσφέρω θυσία, (μέσο) θύομαι = κάμνω να θυσιαστῶ, λαμβάνω μαντεία

νῆ + αιτ. ονόματος της θεότητας που επικαλεῖται κάποιος για επιβεβαίωση

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Επιτύμβια στήλη της Φαινίππης (Αττική, 390 π.Χ.).
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης
της Νέας Υόρκης

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Ο Σωκράτης υποστηρίζει ότι η φροντίδα της μητέρας δεν είναι υποχρέωση του παιδιού. Σ Λ
- > Ο Σωκράτης θεωρεί ότι η πόλη δεν τιμωρεί την αχαριστία και ανέχεται όσους δεν ανταποδίδουν την ευεργεσία που δέχθηκαν. Σ Λ
- > Μόνο στην περίπτωση της αχαριστίας προς τους γονείς η πόλη δίνει ιδιαίτερη σημασία. Σ Λ
- > Κατά την εξέταση καταλληλότητας για ανάληψη δημόσιου αξιώματος απορρίπτονται όσοι δεν φρόντισαν όπως έπρεπε τους γονείς τους. Σ Λ
- > Σε γενικές γραμμές, η πόλη δεν εξετάζει τη συμπεριφορά προς τους γονείς μετά τον θάνατό τους. Σ Λ

2. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου.

<i>ἐπιμελεῖσθαι</i>	είναι	στ
<i>δεῖν</i>	είναι	στ
<i>θεραπεύειν</i>	είναι	στ
<i>ἄρχειν</i>	είναι	στ
<i>τις</i>	είναι	στ

3. Γράψτε τα απαρέμφατα των παρακάτω ρηματικών τύπων (στον χρόνο που βρίσκονται): *παρεσκευάσαι, φιλοῦσαν, δικάζει, περιορᾷ, πράξαντος.*

> Κείμενο 2 Ένα παράδειγμα προς αποφυγή

Ο Αρταξέρξης, γιος του Δαρείου Β΄, διαδέχθηκε τον πατέρα του στον θρόνο το 405 π.Χ. Ο αδελφός του όμως ο Κύρος άρχισε να συγκεντρώνει μυστικά στράτευμα, με σκοπό να πάρει αυτός τη βασιλεία. Εκτός από τους στρατιώτες της σατραπείας του συναθροίζει και περίπου 13.000 Έλληνες οπλίτες-μισθοφόρους μαζί με τους στρατηγούς τους. Η μάχη στα Κούναξα (φθινόπωρο του 401 π.Χ.) βρίσκει τους Έλληνες νικητές. Ωστόσο, ο θάνατος του Κύρου αλλάζει δραματικά την κατάσταση. Το ελληνικό στράτευμα βρίσκεται στο μέσον της περσικής επικράτειας και επιπλέον οι Πέρσες με δόλιο τρόπο συλλαμβάνουν και εκτελούν τους στρατηγούς. Ο Ξενοφώντας παραθέτει έναν χαρακτηρισμό για καθέναν από αυτούς. Στην περίπτωση του Μένωνα σκιαγραφείται ένας χαρακτήρας πανούργος, πλεονέκτης και φιλόδοξος, που για να πετύχει την υπεροχή εκμεταλλεύεται όλα τα μέσα, θεμιτά και αθέμιτα, κυρίως τα αθέμιτα.

Μαρμάρινη στήλη ιωνικού ρυθμού από τον ναό της Αρτέμιδος στις Σάρδεις. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Μένων δὲ ὁ Θεσσαλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι ὧν ἐπιθυμοίη συντομωπάτην ᾗετο ὁδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπιτορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν, τὸ δ' ἀπλοῦν καὶ ἀληθὲς τὸ αὐτὸ τῷ ἡλιθίῳ εἶναι. Στέργων δὲ φανερός μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίνετο ἐπιβουλεύων. Καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλεπὸν γὰρ ᾗετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾗετο εἰδέναι ῥᾶστον ὃν ἀφύλακτα λαμβάνειν. Καὶ ὅσους μὲν αἰσθάνοιτο ἐπιτόρκους καὶ ἀδίκους ὡς εὖ ὥπλισμένους ἐφοβεῖτο, τοῖς δὲ ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάνδρους ἐπειρᾶτο χρῆσθαι.

Ξενοφώντας, Κύρου Ἀνάβασις 2.6.21-25

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

μέγιστα δύναμαι ἢ ἰσχύω (φρονῶ, κρατῶ...) = ἔχω μέγιστη δύναμη (σύστοιχη σύνταξη)
φίλος + δοτική αντικειμενική κατεργάζομαι = φέρνω εἰς πέρας, κατορθώνω
(ὁ) ἀπλοῦς, (ἡ) ἀπλή, (τὸ) ἀπλοῦν = απλός, ειλικρινής, αφελής, ευήθης· πβ. την παροιμιακή φράση «ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ»

στέργω = 1. αγαπῶ (πβ. Ν.Ε. στοργή), 2. αρκούμαι, μένω ικανοποιημένος (πβ. Ν.Ε. στέργω = συναινώ)
φημί (+ εἰδ. απαρ.) = λέω, συμφωνῶ, ισχυρίζομαι. Ἡ ευκτική ενεστώτα κλίνεται: φαίην, φαίης, φαίη, φαίημεν (ἢ φαῖμεν), φαίητε (ἢ φαῖτε), φαίησαν (ἢ φαῖεν). Το απαρ. φάναί. Δες την κλίση στη Γρ. § 351.

πολέμιος = εχθρικός στη χώρα – ἐχθρὸς = ο προσωπικός εχθρὸς
καταγελῶ τινος = γελώ εἰς θάρος κάποιου, χλευάζω
ἐπιβουλεύω = σχεδιάζω στα κρυφά ἐπιβουλή· πβ. Ν.Ε. ἐπιβουλεύομαι
οἶμαι καὶ οἶμαι (= νομίζω), παρατ. ᾗμην, ᾗου, ᾗετο...
χαλεπὸν ἐστι - ῥᾶστόν ἐστι = εἶναι δύσκολο - εἶναι εύκολο

Μετάφραση

Ο Μένωνας ο Θεσσαλός ήταν φανερό πως είχε μεγάλη επιθυμία ν' αποκτήσει πλούτη και να είναι αρχηγός, για να παίρνει περισσότερα. Επιθυμούσε να έχει και τιμές, ώστε τα κέρδη του να είναι πιο πολλά. Ήθελε ακόμα να είναι φίλος με τους πολύ ισχυρούς, για να μην τιμωρείται όταν κάνει αδικίες. Είχε τη γνώμη πως ο συντομότερος δρόμος, για να πετυχαίνει αυτά που λαχταρά, είναι να πατάει τον όρκο του και να λέει ψέματα και να ξεγελά, και πως, αντίθετα, η απλότητα και η ειλικρίνεια είναι πραγματική ανοησία. Ήταν φανερό πως δεν αγαπούσε κανέναν. Κι αν έλεγε σε κάποιον πως είναι φίλος του, ύστερα γινόταν ολοφάνερο πως εσχεδιάζε να του κάμει κακό. Κανέναν εχθρό δεν ειρωνευόταν, ενώ πάντοτε συζητούσε κοροϊδευτικά για όλους που ανήκαν στη συντροφιά του. Δεν επιβουλεύόταν τις περιουσίες των εχθρών, γιατί νόμιζε πως είναι δύσκολο να παίρνει κανείς όσα ανήκουν στους ανθρώπους που φυλάγονται. Τα πράγματα όμως των φίλων είχε τη γνώμη ότι μονάχα αυτός ξέρει πως είναι πάρα πολύ εύκολο να τα παίρνει, επειδή είναι αφύλακτα. Όσους ήξερε πως ορκίζονται ψέματα και πως κάνουν αδικίες τους φοβόταν, γιατί τους θεωρούσε καλά οπλισμένους. Αντίθετα, τους ευσεβείς και εκείνους που αγαπούσαν την αλήθεια, προσπαθούσε να τους μεταχειρίζεται σαν δειλούς. (Μτφρ. Γ. Ζευγώλης)

Ασκήσεις

1. Σε καθεμία από τις παρακάτω περιόδους κυκλώστε Σ, αν είναι σωστή, ή Λ αν είναι λανθασμένη.

- > Ο Μένωνας ο Θεσσαλός ήταν άνθρωπος που αρκούταν με λίγα στη ζωή του. Σ Λ
- > Ο Μένωνας επιδίωκε να είναι φίλος ισχυρών ανθρώπων για να μην τον τιμωρούν όταν θα έκανε αδικίες. Σ Λ
- > Ο Μένωνας συμπεριφερόταν στους εχθρούς διαφορετικά από ό,τι στους φίλους. Σ Λ
- > Ο Μένωνας δεν αγαπούσε πραγματικά τους φίλους του. Σ Λ
- > Ο Μένωνας ήταν άνθρωπος θεοσεβούμενος. Σ Λ

2. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τα παρακάτω άναρθρα απαρέμφατα.

απαρέμφατο	είδος	εξάρτηση από	συντακτική θέση απαρ.	υποκείμενο απαρ.	ταυτ. ή ετερ.
<i>Μένων φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις.</i>		<i>ἐβούλετο</i>		<i>Μένων</i>	
<i>Μένων χαλεπὸν ὄρετο εἶναι τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν.</i>		<i>ὄρετο</i>		<i>λαμβάνειν</i>	

3. Προσπαθήστε να κάνετε το ίδιο και στα παραδείγματα που ακολουθούν.

απαρέμφατο	είδος	εξάρτηση από	συντακτική θέση	υποκείμενο	ταυτ. ή ετερ.
<i>Νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ.</i>			αντικείμενο		ταυτ.
<i>Ἡ πόλις κινδυνεύει διαφθαρήναι.</i>	τελικό				
<i>Ἦγοῦμαι ταύτην μόνην σωτηρίαν εἶναι τῇ πόλει.</i>		<i>ἠγοῦμαι</i>			ετερ.
<i>Ἐπέσχετο τὴν εἰρήνην ποιήσειν.</i>	ειδικό				
<i>Μιλτιάδης ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους στρατεῦσαι.</i>				<i>τοὺς Ἀθηναίους</i>	ετερ.

4. Μπορείτε να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου;

ὁ Θετταλός	είναι	στ
δῆλος	είναι	στ
φίλος	είναι	στ
πολεμίου	είναι	στ
χρηῆσθαι	είναι	στ

5. Να γράψετε τον ίδιο τύπο στον άλλο αριθμό από αυτόν που βρίσκονται: *πόλεως, ἀρχόντων, ὁδόν, κτήμασιν, φίλων.*
6. Να γράψετε το γ' ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου των παρακάτω ρηματικών τύπων στη φωνή που βρίσκονται: *ἐπιμελεῖσθαι, ἄρχειν, πράξαντος, ἔξαπατᾶν, ἐγίγνετο.*
7. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου.

τὴν μητέρα: στην ίδια πτώση στον πληθυντικό αριθμό

γονέας: στη δοτική πτώση ενικού αριθμού

πλείω: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

φίλος: στη δοτική πτώση στον ίδιο αριθμό

κτήμασιν: στην ονομαστική πτώση στον ενικό αριθμό

8. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, ἐγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι των κειμένων: *παρεσκεύασαι, ἐπιμελεῖται, ἐβούλετο, ᾤετο, ἐπεβούλευε.*

ρ. τύπος	πρόσωπο	αριθμός	ἐγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
<i>παρεσκεύασαι</i>						
<i>ἐπιμελεῖται</i>						
<i>ἐβούλετο</i>						
<i>ᾤετο</i>						
<i>ἐπεβούλευε</i>						

9. Έχοντας μελετήσει τα δύο κείμενα, προσπαθήστε να συνδυάσετε ορθά τις φράσεις της πρώτης και της δεύτερης στήλης.

• ἡ πόλις ἄλλης ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμελεῖται οὐδὲ δικάζει,

• ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύη,

• Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν

• Μένων πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατεγέλα

• Μένων χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι

• τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο

• ἐπιθυμῶν τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαῖνοι

• ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπονητάς χάριν οὐκ ἀποδόντας

• τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν

• τοῦτω δίκην τε ἐπιτίθησι καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐᾷ ἄρχειν τοῦτον

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Τα εἶδη του απαρεμφάτου

1. Μπορείτε να εντοπίσετε τι εἶδος ἀναρθρου απαρεμφάτου περιέχουν οι ἐπόμενες προτάσεις;

α) Περικλῆς δεινότατος ἦν λέγειν.

β) Ἀληθές γε, ὡς ἔπος εἶπεῖν, οὐδὲν εἰρήκασι.

γ) Σιγᾶτε καὶ τὸ προσταττόμενον ποιεῖν. (αντί: ποιεῖτε)

δ) Ὡς ἐν βραχεῖ εἶπεῖν, ἅπαντες ταῦτα ἐγίγνωσκον.

ε) Ὡ Ζεῦ, μὴ ἡμᾶς τοιοῦτον τέλος λαβεῖν. (αντί: μὴ ἡμεῖς... λάβοιμεν)

2. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τις λέξεις στην κανονική σειρά και στον σωστό τύπο.

α) Νέοις τὸ σιγᾶν κρεῖττον (τό, λαλεῖν, εἰμί)

β) Τὸ ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἡμεῖς, ὡς, εἰμί, ὁμολογῶ)

γ) Ἄξιόν ἐστιν ἐνθυμηθῆναι καὶ (λογίζομαι, ὑμεῖς)

δ) Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν (ἀρχαιοσύνη, εἰμί)

ε) Εἰκός ἐστιν αὐτοὺς (βελτίων, γίγνομαι)

3. Προσπαθήστε να μεταφράσετε τις παρακάτω περιόδους λόγου.

Δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ θαρρεῖν περὶ τῶν μελλόντων. (Ἰσοκράτης, Ἀρχίδαμος 48)
Τοιοῦτος γίγνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἴους ἂν εὖξαιο περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας. (Ἰσοκράτης, Πρὸς Δημόνικον 31)

4. Συμπληρώστε τις ακόλουθες φράσεις βάζοντας τον σωστό τύπο της λέξης που είναι στην παρένθεση.

- α) Δημοσθένης ἦν δεινότατος (λέγω).
 β) Τὸ καλῶς (ἀποθνήσκω) ἴδιον τοῖς σπουδαίοις ἢ πεπρωμένη ἀπένειμεν.
 γ) Ἄξιος αὐτοῖς ἐδόκει εἶναι τοῦ τοιαῦτα (ἀκούω).
 δ) Ἐψηφίσαντο (βοηθῶ) πανδημεί.
 ε) Πάντες ὑμᾶς οἶομαι (γιγνώσκω).

5. Μπορείτε να σχηματίσετε προτάσεις από τις λέξεις που δίνονται χωρίς να αλλάξετε τη σειρά τους:

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΡΗΜΑ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	Άλλοι όροι
πάντες	βούλομαι (πρτ.)	ὄρῳ	ἄσμενος
οὔτοι	λέγω (πρκ.)	εἶμι	σοφώτατος πάντων Ἀθηναίων
οὔτοι	κρίνω (πρτ.)	εἶμι	ικανώτατος στρατηγός
Κῦρος	βούλομαι (αόρ.)	εἶμι	βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ
Μένων	βούλομαι (πρτ.)	πλουτῶ	ἰσχυρὸς

.....

.....

.....

.....

.....

ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήση Σόλωνας | 63, 18-19 Diels-Kranz
Μόνο αν μάθεις να εξουσιάζεσαι, θα ξέρεις να εξουσιάζεις.

10

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ο Προμηθέας και η φωτιά

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1 Προμηθεὺς λύομενος

Διὸ καὶ τῶν παρ' Ἑλλησι ποιητῶν τινὰς εἰς μῦθον ἀγαγεῖν τὸ πραχθέν, ὡς Ἡρακλέους τὸν ἀετὸν ἀνηρηκότος τὸν τὸ τοῦ Προμηθέως ἦπαρ ἐσθίοντα.

Διόδωρος ο Σικελιώτης (1ος αι. π.Χ.), Βιβλιοθήκη ἱστορικὴ 1.19.3-4

Ασκήσεις

1. Γιατί άραγε; Κάνω μία υπόθεση εργασίας και την επιβεβαιώνω ή τη διαψεύδω!

Η Mary Shelley, όταν έγραφε το 1818 το γνωστό μυθιστόρημα με τον τίτλο *Frankenstein*, του έδωσε τον υπότιτλο: *Or The Modern Prometheus*. Κάντε μια υπόθεση εργασίας για την πιθανή σχέση μεταξύ Φρανκεστάιν και Προμηθέα και, αφού διαβάσετε το μυθιστόρημα, προσπαθήστε να την επιβεβαιώσετε ή να τη διαψεύσετε.

2. Το περιοδικό *The Economist* (τεύχος 12.10.2002) παραθέτει στο εξώφυλλο τον τίτλο *Prometheus Unbound: A Survey of Greece*. Μπορείτε να δείτε το εξώφυλλο κάνοντας αναζήτηση του τίτλου στο διαδίκτυο.

3. Ομαδική εργασία: Αναζητήστε και ακούστε το συμφωνικό ποίημα «Προμηθέας» του Franz Liszt κάνοντας σχετική αναζήτηση στο διαδίκτυο.

Τι συναισθήματα σας προκαλεί; Κάντε συζήτηση στην ομάδα εργασίας.

> Κείμενο 2

Στον *Περί (τῆς) εἰρήνης* λόγο του ο Ισοκράτης (436-338 π.Χ.) υποστηρίζει την όχι και τόσο δημοφιλή θέση ότι οι Αθηναίοι επιβάλλεται να συνάψουν ειρήνη στον πόλεμο με τους πρώην συμμάχους τους (355-358 π.Χ.). Για να πετύχει τον σκοπό του, είναι απαραίτητο να αποδυναμώσει την αξιοπιστία των αντίπαλων ρητόρων, τους οποίους θεωρεί κόλακες του δήμου.

Ἵρω δ' ὑμᾶς οὐκ ἐξ ἴσου τῶν λεγόντων τὴν ἀκρόασιν ποιουμένους, ἀλλὰ τοῖς μὲν προσέχοντας τὸν νοῦν, τῶν δ' οὐδὲ τὴν φωνὴν ἀνεχομένων. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ποιεῖτε καὶ γὰρ τὸν ἄλλον χρόνον εἰώδατε πάντας τοὺς ἄλλους ἐκβάλλειν πλὴν τοὺς συναγορεύοντας ταῖς ὑμετέραις ἐπιθυμίαις. Ἄ καὶ δικαίως ἂν τις ὑμῖν ἐπιτιμήσειεν, ὅτι συνειδότες πολλοὺς καὶ μεγάλους οἴκους ὑπὸ τῶν κολακευόντων ἀναστάτους γεγεννημένους καὶ μισοῦντας ἐπὶ τῶν ἰδίων τοὺς ταύτην ἔχοντας τὴν τέχνην, ἐπὶ τῶν κοινῶν οὐχ ὁμοίως διάκεισθε πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ κατηγοροῦντες τῶν προσιεμένων καὶ χαιρόντων τοῖς τοιούτοις αὐτοὶ φαίνεσθε μᾶλλον τούτοις πιστεύοντες ἢ τοῖς ἄλλοις πολίταις.

Ισοκράτης, *Περί (τῆς) εἰρήνης* 3-4

Ο ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΤΙΤΑΝΑΣ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἐξ ἴσου = αμερόληπτα οἱ λέγοντες = οἱ ρήτορες ποιῶμαι τὴν ἀκρόασιν =
 ἀκροῶμαι, ακούω θανμαστὸν = παράδοξο ὁ ἄλλος χρόνος = το παρελθόν
 εἴωθα = συνηθίζω ἐκβάλλω = αποδιώκω, αποδοκιμάζω ἐπιτιμῶ = επικρίνω
 σύννοια = γνωρίζω καλά ἀνάστατος γίγνομαι = καταστρέφομαι
 τὰ ἴδια = ιδιωτικές υποθέσεις – τὰ κοινὰ = δημόσιες υποθέσεις
 προσίεμαι = αποδέχομαι, επιδοκιμάζω πιστεύω = ἔχω/δείχνω εμπιστοσύνη

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Οι Αθηναίοι συμπεριφέρονται αμερόληπτα σε όλους τους ομιλητές. Σ Λ
- > Στην Αθήνα οι ρήτορες που περιφρονούν το κοινό αίσθημα συνήθως επιδοκιμάζονται. Σ Λ
- > Οι Αθηναίοι συνηθίζουν να αποδέχονται τους κόλακες στον ιδιωτικό τους βίο. Σ Λ
- > Οι Αθηναίοι γνωρίζουν ότι πολλές οικογένειες έχουν καταστραφεί εξαιτίας των κολάκων. Σ Λ
- > Οι Αθηναίοι δείχνουν συνήθως εμπιστοσύνη στους ρήτορες που τους λένε ό,τι τους αρέσει. Σ Λ

2. Να αναγνωρίσετε το είδος των παρακάτω μετοχών του κειμένου.

τῶν λεγόντων	εἶναι
ποιουμένους	εἶναι
τούς συναγορεύοντας	εἶναι
τῶν κολακευόντων	εἶναι
τούς ἔχοντας	εἶναι

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΑΚΟΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΟΧΗ

- Η μετοχή συμφωνεί με το υποκείμενό της κατά πτώση, γένος και αριθμό (χρόνου διαγενομένου, προέρχεται μοι τις πρεσβύτης ἄνθρωπος).
- Συντάσσεται όπως το ρήμα από το οποίο προέρχεται.

■ Δείτε πώς ορίζεται η μετοχή σε μια περίφημη αρχαία γραμματική:

Μετοχή ἐστὶ λέξις μετέχουσα τῆς τῶν ῥημάτων καὶ τῆς τῶν ὀνομάτων ιδιότητος. Παρέπεται δὲ αὐτῇ ταυτὰ ἃ καὶ τῶ ὀνόματι καὶ τῶ ῥήματι δίχα προσώπων τε καὶ ἐγκλίσεων.

Διονυσίου Θρακός (2ος αι. π.Χ.) Τέχνη Γραμματική 1.1.60 (έκδ. Uhlig 1883)

Το δίχα εδώ θα σας θυμίζει σίγουρα το Ν.Ε. δίχως!

> Κείμενο 2

Στο κατωτέρω κείμενο οι Θηβαίοι, παλαιοί σύμμαχοι των Αθηναίων στον Κορινθιακό πόλεμο (395-386 π.Χ.), κατά την επόμενη χρονική περίοδο άρχισαν να επεμβαίνουν στα εσωτερικά ζητήματα άλλων βοιωτικών πόλεων, ορισμένες από τις οποίες κατέλαβαν.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐκπεπτωκότας μὲν ὀρώντες ἐκ τῆς Βοιωτίας Πλαταιᾶς, φίλους ὄντας, καὶ καταπεφευγότας πρὸς αὐτούς, ἰκετεύοντας δὲ Θεσπιᾶς μὴ σφᾶς περιδεῖν ἀπόλιδας γενομένους, οὐκέτι ἐπήγουν τοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ πολεμεῖν μὲν αὐτοῖς τὰ μὲν ἤσχύνοντο, τὰ δὲ ἀσυμφόρως ἔχειν ἐλογίζοντο· κοινωνεῖν γε μὴν αὐτοῖς ὧν ἔπραττον οὐκέτι ἤθελον, ἐπεὶ ἐώρων στρατεύοντάς τε αὐτούς ἐπὶ φίλους ἀρχαίους τῇ πόλει Φωκέας, καὶ πόλεις πιστάς τ' ἐν τῷ πρὸς τὸν βάρβαρον πολέμῳ καὶ φίλας ἑαυτοῖς ἀφανίζοντας.

Ξενοφώντας, Ἑλληνικά 6.3.1

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἐκπίπτω = εκδιώκομαι (εδώ), εξορίζομαι

περιορώ-ω = παραβλέπω (βλέπω με απάθεια, παρακολουθώ με αδιαφορία), ανέχομαι, επιτρέπω (+ κατηγ. μτχ.)

λογίζομαι = σκέπτομαι, λογαριάζω, υπολογίζω. Μέλλ.: λογιούμαι, παθ. αόριστος: ἐλογίσθη, παρακείμενος: λελόγισμαι

κοινωνεῖν αὐτοῖς ὧν ἔπραττον = να συμμετέχουν μ' αυτούς σε όσα έπρατταν

Μετάφραση

Στο μεταξύ οι Αθηναίοι έβλεπαν τους Πλαταιείς, που ήταν φίλοι τους, να 'χουν καταφύγει κοντά τους διωγμένοι από τη Βοιωτία, ενώ παράλληλα οι Θεσπιείς τούς ικέτευαν να μην τους αφήσουν στην τύχη τους τώρα που είχαν μείνει χωρίς πατρίδα· έπαψαν λοιπόν οι Αθηναίοι να επαινούν τους Θηβαίους. Ντρέπονταν, είν' αλήθεια, να τους πολεμήσουν—λογάριαζαν άλλωστε ότι θα τους ήταν ασύμφορο— αλλά δεν ήθελαν και να συμμετέχουν πια στις επιχειρήσεις τους, βλέποντάς τους να εκστρατεύουν εναντίον των Φωκένων—που ήταν παλιοί φίλοι της Αθήνας— και ν' αφανίζουν πόλεις που τους είχαν δείξει και φιλία και πίστη τον καιρό του πολέμου κατά των βαρβάρων. **(Μτφρ. Ρ. Ρούφος)**

Άσκηση

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

> Οι Πλαταιείς και οι Θεσπιείς ήταν παλαιοί εχθροί των Αθηναίων.	Σ	Λ
> Οι Αθηναίοι επαινούσαν τη θηβαϊκή επεκτατική πολιτική.	Σ	Λ
> Οι Αθηναίοι έβλεπαν με αδιαφορία τις ενέργειες των Θηβαίων στη Βοιωτία.	Σ	Λ
> Οι Αθηναίοι έκριναν ότι ένας πόλεμος με τη Θήβα δεν τους συνέφερε.	Σ	Λ
> Οι Αθηναίοι αποφάσισαν να σταματήσουν να συντρέχουν τους Θηβαίους.	Σ	Λ

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Τριτόκλιτα επίθετα και μετοχές

Οι μετοχές ως επιθετικοί τύποι του ρήματος κλίνονται όπως και τα επίθετα. Δείτε τον παρακάτω πίνακα:

μετοχές σε <i>-ων, -ουσα, -ον</i>	<i>λύων-λύουσα-λύον, φυγών-φυγοῦσα-φυγόν</i>	επίθετο <i>ἄκων, ἄκουσα, ἄκον</i> (παρόμοια το <i>ἐκὼν -όντος, ἐκοῦσα -ούσης, ἐκῶν</i>)
μετοχές σε <i>-ας, -ασα, -αν</i>	<i>λύσας-λύσασα-λύσαν, γράψας-γράψασα-γράψαν, μείνας-μείνασα-μείναν, ιστάς-ιστάσα-ιστάν</i>	επίθετο <i>πᾶς, πᾶσα, πᾶν</i> (όμοια το <i>ἅπας, ἅπασα, ἅπαν</i>)
μετοχές σε <i>-εῖς, -εῖσα, -ἐν</i>	<i>λυθεῖς-λυθεῖσα-λυθέν, τιθεῖς-τιθεῖσα-τιθέν</i>	Παρόμοια με τα παράγωγα επίθετα που δηλώνουν πλη- σμονή (= αφθονία από εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα) όπως το <i>χαρίεις, χα- ρίεσσα, χαρίεν</i> (όμοια το <i>ἀνε- μόεις, ἀνεμόεσσα, ἀνεμόεν</i> από το ουσ. <i>ἄνεμος</i> ή το <i>ἀστερόεις, ἀστερόεσσα, ἀστε- ρόεν</i> από το ουσ. <i>ἀστήρ</i>)

■ Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- › Η μετοχή με άρθρο είναι συνήθως κατηγορηματική. Σ Λ
- › Η επιθετική μετοχή είναι πάντοτε έναρθη. Σ Λ
- › Η μετοχή με άρθρο είναι πάντοτε επιθετική. Σ Λ
- › Η μετοχή και το υποκείμενό της συμφωνούν κατά πτώση, αριθμό και πρόσωπο. Σ Λ
- › Η κατηγορηματική μετοχή αντιστοιχεί συχνά με κατηγορηματικό προσδιορισμό. Σ Λ

δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται
αρχαία παροιμία (Τι σημαίνει;)

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1 Η επιστολή του Νικία

Η άφιξη του Σπαρτιάτη Γυλίππου στη Σικελία το καλοκαίρι του 414 π.Χ. άλλαξε άρδην τη ροή του πολέμου. Ο Θουκυδίδης, εστιάζοντας στον Νικία, μας πληροφορεί ότι ο στρατηγός στο παρελθόν είχε στείλει πολλές φορές μηνύματα στην Αθήνα από τη Σικελία. Αυτή τη φορά ωστόσο ο Νικίας επέλεξε να στείλει γραπτό κείμενο, για να διασφαλίσει ότι οι Αθηναίοι θα μάθουν επακριβώς την αλήθεια για την κρισιμότητα της κατάστασης.

Ὁ δὲ Νικίας αἰσθόμενος τοῦτο καὶ ὄρων καθ' ἡμέραν ἐπιδιδούσαν τὴν τε τῶν πολεμίων ἰσχὺν καὶ τὴν σφετέραν ἀπορίαν, ἔπεμπε καὶ αὐτὸς ἐς τὰς Ἀθήνας ἀγγέλλων πολλάκις μὲν καὶ ἄλλοτε καθ' ἕκαστα τῶν γιγνομένων, μάλιστα δὲ καὶ τότε, νομίζων ἐν δεινοῖς τε εἶναι καί, εἰ μὴ ὡς τάχιστα ἢ σφᾶς μεταπέμψουσιν ἢ ἄλλους μὴ ὀλίγους ἀποστελεῶσιν, οὐδεμίαν εἶναι σωτηρίαν. Φοβούμενος δὲ μὴ οἱ πεμπόμενοι ἢ κατὰ τὴν τοῦ λέγειν ἀδυνασίαν ἢ καὶ μνήμης ἐλλιπεῖς γιγνόμενοι ἢ τῷ ὄχλῳ πρὸς χάριν τι λέγοντες οὐ τὰ ὄντα ἀπαγγέλλωσιν, ἔγραψεν ἐπιστολὴν, νομίζων οὕτως ἂν μάλιστα τὴν αὐτοῦ γνώμην μηδὲν ἐν τῷ ἀγγέλῳ ἀφανισθεῖσαν μαθόντας τοὺς Ἀθηναίους βουλευσασθαι περὶ τῆς ἀληθείας.

Θουκυδίδης, Ἱστορίαί 7.8.1-2

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

αἰσθάνομαι = αντιλαμβάνομαι

ἐπιδίδωμι = αυξάνομαι

μεταπέμπω = ανακαλώ

λέγω πρὸς χάριν = λέγω για να ευχαριστήσω

τὰ ὄντα = η πραγματική κατάσταση

βουλεύομαι = αποφασίζω

Επιτύμβια στήλη από τον Κεραμεικό (περ. 390 π.Χ.).
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- Ο Νικίας δεν είχε χρειαστεί ποτέ στο παρελθόν να στείλει μηνύματα στην Αθήνα. Σ Λ
- Η κατάσταση του αθηναϊκού εκστρατευτικού σώματος στη Σικελία δεν ήταν ιδιαίτερα κρίσιμη. Σ Λ
- Ο Νικίας είχε ζητήσει πολλές φορές στο παρελθόν να τον ανακαλέσουν και να ακυρωθεί η αποστολή. Σ Λ
- Ο Νικίας φοβόταν ότι οι απεσταλμένοι δεν θα ήταν σε θέση να μεταφέρουν όλο το μήνυμά του. Σ Λ
- Η συγγραφή επιστολής θεωρήθηκε από τον Νικία ως ο καλύτερος τρόπος για να πληροφορηθούν οι Αθηναίοι τις θέσεις του. Σ Λ

2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου.

πολεμίων: στην ονομαστική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

ισχύν: στη γενική πτώση στον ίδιο αριθμό

μάλιστα: στον συγκριτικό βαθμό

τάχιστα: στον συγκριτικό βαθμό

λέγοντες: στη δοτική πτώση στον ενικό αριθμό

3. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, έγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι: *έπεμπε, μεταπέμψουσιν, αποστελοῦσιν, ἀπαγγέλλωσιν, ἔγραψεν*.

ρημ. τύπος	πρόσωπο	αριθμός	έγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
<i>έπεμπε</i>						
<i>μεταπέμψουσιν</i>						
<i>ἀποστελοῦσιν</i>						
<i>ἀπαγγέλλωσιν</i>						
<i>ἔγραψεν</i>						

4. Μπορείτε να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου;

όρων είναι στ

ἐπιδιδοῦσαν είναι στ

ισχύν είναι στ

σωτηρίαν είναι στ

βουλευσασθαι είναι στ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ
- ΥΠΕΡΒΕΤΙΚΟΣ

5. Να σχηματιστούν οι πλάγιες πτώσεις στον ενικό και πληθυντικό αριθμό των ονομάτων: *ίππεύς, γονεύς, δύναμις, λέων, ἄστυ, χιτών, ἀνὴρ, χάρις, ἡγεμών.*
6. Προσπαθήστε να μεταφράσετε τις παρακάτω φράσεις, οι οποίες δίνονται και με τις μετοχές αναλυμένες σε ισοδύναμες δευτερεύουσες προτάσεις.
- *Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐς τὰς Ἀθήνας ἔπεμπον ἄγγελον. [= ἐπεὶ ταῦτα ἐποίησαν, ἐς τὰς Ἀθήνας ἔπεμπον ἄγγελον]*
 - *Ἀφικόμενος εἰς Δελφοὺς ἔθυσε τῷ θεῷ. [= ἐπεὶ ἀφίκετο εἰς Δελφοὺς, ἔθυσε τῷ θεῷ]*
 - *Κῦρος ἄτε παῖς ὢν ἤδετο τῇ στολῇ. [= Κῦρος ἤδετο τῇ στολῇ, ὅτι παῖς ἦν]*
 - *Λέγει ὡς ὑβριστὴς εἰμι ὥσπερ μέλλον ἀληθῆ λέγειν. [= λέγει ὡς ὑβριστὴς εἰμι, ὥσπερ ἂν εἰ ἔμελλε ἀληθῆ λέγειν]*
 - *Δίκαια δράσας συμμαχούς ἔξεις θεούς. [= ἐὰν δράσης δίκαια, συμμαχούς ἔξεις θεούς]*

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΟΧΗ

- Η επιρρηματική μετοχή –**πάντα ἀναρθρη**– εκφράζει επιρρηματική σχέση (χρόνο, αιτία, υπόθεση, σκοπό, εναντίωση και τρόπο).
- Το υποκείμενο της επιρρ. μετοχής μπορεί να είναι όρος της πρότασης (υποκείμενο, αντικείμενο, δοτική προσωπική), οπότε η μετοχή λέγεται «**συνημμένη**» ή να είναι λέξη που δεν έχει καμία συντακτική σχέση με άλλο ρηματικό τύπο της πρότασης, οπότε η μετοχή λέγεται «**απόλυτη**» και βρίσκεται συνήθως σε πτώση γενική (γενική απόλυτη) ή σε αιτιατική (αιτιατική απόλυτη).
- Για να διακρίνετε εύκολα το είδος της επιρρηματικής μετοχής, μπορείτε να βοηθηθείτε από τα παρακάτω εξωτερικά γνωρίσματα:

Χρονική μετοχή	Συνήθως σε χρόνο αόριστο . Συνοδεύεται συχνά από χρονικά επιρρήματα (<i>ἄμα, εὐθύς, ἔπειτα...</i>).
Αιτιολογική μετοχή	Δέχεται ἄρνηση <i>οὐ</i> . Ενδέχεται να συνοδεύεται από τα μόρια <i>ἅτε (δή), οἷον (δή), οἷα (δή)</i> (αντικειμενική αιτία) ή με το <i>ὡς</i> (υποκειμενική αιτία).
Τελική μετοχή	Κατά κανόνα σε χρόνο μέλλοντα . Δέχεται ἄρνηση <i>μή</i> . Τίθεται συνήθως με ρήματα κίνησης, για να δηλωθεί ο σκοπός. Συνοδεύεται από τον <i>ὡς</i> (σκοπός υποκειμενικός).
Υποθετική μετοχή	Δέχεται ἄρνηση <i>μή</i> . Συχνά στην πρόταση υπάρχει δυνητικός ρηματικός τύπος ή οριστική μέλλοντα.
Εναντιωματική μετοχή	Δέχεται ἄρνηση <i>οὐ</i> .
Τροπική μετοχή	Συνήθως σε χρόνο ενεστώτα. Δέχεται ἄρνηση <i>οὐ</i> .

> Κείμενο 2

Ὡς δὲ οἱ Θηβαῖοι συνεκάλεσαν ἀπὸ τῶν πόλεων ἀπασῶν ἀκουσομένους τῆς παρὰ βασιλέως ἐπιστολῆς, καὶ ὁ Πέρσης ὁ φέρων τὰ γράμματα δείξας τὴν βασιλέως σφραγιδα ἀνέγνω τὰ γεγραμμένα, οἱ μὲν Θηβαῖοι ὀμνύναι ταῦτα ἐκέλευον βασιλεῖ καὶ ἑαυτοῖς τοὺς βουλομένους φίλους εἶναι, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πόλεων ἀπεκρίναντο ὅτι οὐκ ὁμούμενοι ἀλλ' ἀκουσόμενοι πεμφθείησαν· εἰ δέ τι ὄρκων δέοιντο, πρὸς τὰς πόλεις πέμπειν ἐκέλευον. Ὁ μέντοι Ἄρκας Λυκομήδης καὶ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι οὐδὲ τὸν σύλλογον ἐν Θήβαις δέοι εἶναι, ἀλλ' ἔνθα ἂν ᾗ ὁ πόλεμος. χαλεπαινόντων δ' αὐτῶ τῶν Θηβαίων καὶ λεγόντων ὡς διαφθείροι τὸ συμμαχικόν, οὐδ' εἰς τὸ συνέδριον ἤθελε καθίξειν, ἀλλ' ἀπιὼν ὄχετο, καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἐξ Ἀρκαδίας πρέσβεις.

Ξενοφώντας, Ἑλληνικά 7.1.39

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἀκούω [μέλλ. ἀκούσομαι, ἀόρ. ἤκουσα, παρακ. ἀκήκοα] + γεν. = πληροφοροῦμαι κάτι οἰδῶς ὁ ἴδιος ὀμνυμι καὶ ὀμνύω [μέλλ. ὀμοῦμαι, ἀόρ. ὤμωσα, παρακ. ὀμόμωκα] = ορκίζομαι· πβ. Ν.Ε. σύνδετα ορκωμοσία, συνωμότης, ανωμοτί καὶ τὸ ἐπίθετο ομοτικός.

σύλλογος = διάσκεψη, συνέλευση

χαλεπαίνω (ἀπὸ τὸ ἐπίθ. χαλεπός = δύσκολος, λυπηρός, οργίλος) + δοτ. = οργίζομαι σφοδρὰ με κάποιον

οἴχομαι [παρ. ὄχρημι, μέλλ. οἰχήσομαι, παρακ. ὄχημαι] = φεύγω, χάνομαι. Συχνή ἡ σύνταξη με κατηγ. μετοχή ὅπου ἡ μετοχή ἀποδίδεται με ρήμα καὶ τὸ ρ. με ἐπίρρημα με τὴ σημασία: ξαφνικά, γρήγορα, λ.χ. ὄχετο λέγων, ὄχετο φεύγων, ὄχετο ἐκπλέων κ.ά.

Δομικὴ αναδιάταξη τοῦ κειμένου

Ἡ παρουσίαση τοῦ κειμένου σε **νοηματικὲς ἐνότητες** θα σὰς βοηθήσει στὴν κατανόησή του.

Ὡς δὲ οἱ Θηβαῖοι **συνεκάλεσαν** ἀπὸ τῶν πόλεων ἀπασῶν

ἀκουσομένους τῆς παρὰ βασιλέως ἐπιστολῆς,

καὶ ὁ Πέρσης ὁ φέρων τὰ γράμματα **[καί: συνδέει ὁμοιες προτάσεις]**

δείξας τὴν βασιλέως σφραγιδα ἀνέγνω τὰ γεγραμμένα, **[χρον. προτάσεις]**

οἱ μὲν Θηβαῖοι ὀμνύναι ταῦτα ἐκέλευον βασιλεῖ καὶ ἑαυτοῖς τοὺς βουλομένους φίλους εἶναι,

οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πόλεων ἀπεκρίναντο

ὅτι οὐκ ὁμούμενοι ἀλλ' ἀκουσόμενοι **πεμφθείησαν**· **[δευτ. ἐιδική -αντ.]**

εἰ δέ τι ὄρκων δέοιντο, **[δευτ. υποθ.]**

πρὸς τὰς πόλεις πέμπειν ἐκέλευον.

Ὁ μέντοι Ἄρκας **Λυκομήδης** καὶ τοῦτο ἔλεγεν,

ὅτι οὐδὲ τὸν σύλλογον ἐν Θήβαις δέοι εἶναι, **[δευτ. ἐιδική-επεξηγήρηση]**

ἀλλ' ἔνθα ἂν ᾗ ὁ πόλεμος. **[ἀλλά: συνδέει ἀντιθετικά δύο προτάσεις]**

χαλεπαινόντων δ' αὐτῶ τῶν Θηβαίων καὶ λεγόντων **[μετ. ἀπόλυτες υποκ. τῶν Θηβαίων]**

ὡς διαφθείροι τὸ συμμαχικόν, **[δευτ. ἐιδική-ἀντικείμενο]**

οὐδ' εἰς τὸ συνέδριον ἤθελε καθίξειν, **[υποκ. ὁ Λυκομήδης]**

ἀλλ' ἀπιὼν ὄχετο,

καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἐξ Ἀρκαδίας πρέσβεις.

[Ἀν σὰς δυσκολεύει ἀκόμη τὸ κείμενο, διαβάστε τὴ μετάφραση]

Μετάφραση

[366 π.Χ.]

Οι Θηβαίοι κάλεσαν εκπροσώπους απ' όλες τις πόλεις για να τους ανακοινώσουν την επιστολή του Βασιλέως· ο Πέρσης που την είχε φέρει έδειξε τη βασιλική σφραγίδα και κατόπιν διάβασε το κείμενο. Τότε οι Θηβαίοι ζήτησαν απ' όλους, όσους ήθελαν τη φιλία τη δική τους και του Βασιλέως, να ορκιστούν πως θα τηρήσουν αυτούς τους όρους. Οι αντιπρόσωποι των πόλεων αποκρίθηκαν, ωστόσο, ότι δεν τους είχαν στείλει μ' εντολή να ορκιστούν, αλλά ν' ακούσουν· κι αν οι Θηβαίοι ήθελαν όρκους, είπαν, δεν είχαν παρά να στείλουν δικούς τους αντιπροσώπους στις πόλεις. Ο Λυκομήδης μάλιστα, ο Αρκάς, πρόσθεσε ότι ούτε κι η διάσκεψη έπρεπε να είχε συγκληθεί στη Θήβα, παρά εκεί που γινόταν ο πόλεμος. Οι Θηβαίοι θύμωσαν μαζί του και είπαν ότι υπονομεύει τη συμμαχία· τότε εκείνος δεν δέχτηκε ούτε να καθίσει στο συνέδριο, παρά σηκώθηκε κι έφυγε μαζί μ' όλους τους πρέσβεις της Αρκαδίας.

(Μτφρ. Ρ. Ρούφος)

Ασκήσεις

- Ξαναγράψτε την περίοδο «*εἰ δέ τι ὄρκων δέοιντο, πρὸς τὰς πόλεις πέμπειν ἐκέλευον*», μεταφέροντας όλους τους κλιτούς όρους στον άλλον αριθμό.
- Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των υπογραμμισμένων λέξεων του κειμένου.

<i>ἀπασῶν</i>	είναι	στ.....
<i>ἐπιστολῆς</i>	είναι	στ.....
<i>ὁ Πέρσης</i>	είναι	στ.....
<i>ὀμνύναι</i>	είναι	στ.....
<i>πέμπειν</i>	είναι	στ.....

- Μπορείτε να αναγνωρίσετε το είδος των μετοχών στο κείμενο 2;
- Γράψτε τα απαρέμφατα των παρακάτω ρηματικών τύπων (στον χρόνο που βρίσκονται): *συνεκάλεσαν, ἀκουσομένους, δείξας, γεγραμμένα, δέοιντο*.

ΔΥΝΗΤΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Αν προσπαθήσετε να μεταφράσετε τις παρακάτω προτάσεις, θα σας δυσκολέψει μία λέξη, το μόριο *ἂν*. Ακόμη και αν μετατρέψετε το ειδικό απαρέμφατο σε ειδική πρόταση, το μόριο θα παραμείνει στη θέση του.

Αν το *ἂν* συντάσσεται με το απαρέμφατο (και όχι με το κύριο ρήμα), τότε έχετε μπροστά σας ένα δυνητικό απαρέμφατο.

Οἱ Πέρσαι οἴονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν ἀμελῶς ἔχειν (= ὅτι ἀμελῶς ἂν ἔχοιεν).

Νομίζω τοῦτο οὐκ ἂν ἀληθές εἶναι (= ὅτι οὐκ ἂν ἀληθές εἶη).

Κῦρος δοκεῖ, εἰ ἐβίω, ἄριστος ἂν γενέσθαι ἄρχων (= ὅτι ἄριστος ἂν ἐγένετο ἄρχων).

Το δυνητικό απαρέμφατο συνοδεύεται από το δυνητικό *ἂν* για να δηλώσει:

- το δυνατό ή πιθανό (ισοδυναμεί με δυνητική ευκτική),
- το μη πραγματικό (ισοδυναμεί με δυνητική οριστική = οριστ. ιστορ. χρόνου + ἂν).

0,11 - 011

- Σημειώστε τι από τα παρακάτω δεν ισχύει για τα τριτόκλιτα ουσιαστικά. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη.

- > Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά λέγονται περιττοσύλλαβα, διότι έχουν στις άλλες πτώσεις μια συλλαβή περισσότερη από την ονομαστική ενικού. Σ Λ
- > Τα ουσιαστικά της γ' κλίσης είναι όλα μονόθεμα. Σ Λ
- > Το θέμα στα μονόθεμα ουσιαστικά βρίσκεται από τη γενική ενικού, αν αφαιρεθεί από αυτήν η κατάληξη **-ος**, ενδεικτικά: **ρήτορ-ος** (ονομ. **ὁ ῥήτωρ**), **πατρίδ-ος** (ονομ. **ἡ πατρίς**), **κτήματ-ος** (ονομ. **κτῆμα**), **σφραγιῖδ-ος** (ονομ. **ἡ σφραγίς**). Σ Λ
- > Σύμφωνα με τον χαρακτήρα του θέματος διακρίνονται τα τριτόκλιτα σε φωνηεντόληκτα (**ἡ πόλις**, γεν. **πόλε-ως**, **ὁ βασιλεύς**, γεν. **τοῦ βασιλέ-ως**) και σε συμφωνόληκτα (**ὁ λιμήν**, γεν. **τοῦ λιμέν-ος**). Σ Λ
- > Το ουσιαστικό **άνήρ** (γεν. **τοῦ ἀνδρός**) δεν ανήκει στη γ' κλίση, επειδή δεν είναι περιττοσύλλαβο. Σ Λ

Δεινὸν συνιδεῖν τὸ μέλλον, ἀσφαλὲς τὸ γενόμενον.

(Πιττακός από τη Μυτιλήνη)

Δύσκολο πολύ να διακρίνεις το μέλλον· σίγουρο είναι ό,τι έγινε.

(Μτφρ. Δ. Λυπουρλής)

11

ΕΝΟΤΗΤΑ

Οι νόμοι διασφαλίζουν τη δικαιοσύνη

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1 Οι νόμοι και η αλλοίωσή τους

Ο Νικόμαχος, ένας από τους *ἀναγραφείς νόμων* στις δημόσιες στήλες, κατηγορείται ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του αλλοίωσε σκόπιμα το περιεχόμενο των νόμων.

[...] *ἐπειδὴ δὲ τῶν νόμων ἀναγραφεὺς ἐγένετο, τίς οὐκ οἶδεν οἷα τὴν πόλιν ἐλυμήνατο; προσταχθὲν γὰρ αὐτῷ τετάρων μηνῶν ἀναγράψαι τοὺς νόμους τοὺς Σόλωνος, ἀντὶ μὲν Σόλωνος αὐτὸν νομοθέτην κατέστησεν, ἀντὶ δὲ τετάρων μηνῶν ἐξέτη τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο, καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν ἀργύριον λαμβάνων τοὺς μὲν ἐνέγραφε τοὺς δὲ ἐξήλειφεν. Εἰς τοῦτο δὲ κατέστημεν, ὥστε ἐκ τῆς τούτου χειρὸς ἐταμιευόμεθα τοὺς νόμους καὶ οἱ ἀντίδικοι ἐπὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐναντίους παρέρχονται, ἀμφοτέρω παρὰ Νικομάχου φάσκοντες εἰληφέναι. Ἐπιβαλλόντων δὲ τῶν ἀρχόντων ἐπιβολὰς καὶ εἰσαγόντων εἰς τὸ δικαστήριον οὐκ ἠθέλησε παραδοῦναι τοὺς νόμους· ἀλλὰ πρότερον ἢ πόλις εἰς τὰς μεγίστας συμφορὰς κατέστη, πρὶν τοῦτον ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν πεπραγμένων εὐθύνας ὑποσχεῖν.*

Λυσίας, *Κατὰ Νικομάχου Γραμματέως* Εὐθυνῶν Κατηγορία 2-3

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

λυμαίνομαι (ἀπό ουσ. λύμη = βλάβη, φθορά, ἀτίμωση) [μέλλ. λυμανοῦμαι, ἀόρ. ἐλυμηνάμην (παθ. ἀόρ. ἐλυμάνθη), παρακ. λελύμασμαι] *κακομεταχειρίζομαι, επιφέρω βλάβη (+ αιτ. πράγματος)*
ἀρχή (ἀπό το ρ. ἄρχω) = ἐδώ εξουσία, *υπουργήμα, αξίωμα*
ἐξαλείφω = σβήνω, καταργώ, διαγράφω· πθ. και Ν.Ε. (ἀπ)αλείφω, *αλοιφή, λίπος*
ταμιεύομαι (ἀπό το ουσ. ταμίας, το οποίο παράγεται ἀπό το ρ. τέμνω) = *εἶμαι ταμίας, διαχειρίζομαι το ταμείο. Εδώ λέγεται μεταφορικά.*
ἐπιβολή = *πρόστιμο*

Μετάφραση

Από τότε όμως που ανέλαβε να καταγράψει τους νόμους, ποιος δεν γνωρίζει πόσο βαρύ ήταν το τίμημα που κατέβαλε η πόλη; Διότι, ενώ έλαβε εντολή να καταγράψει τους νόμους του Σόλωνος σε διάστημα τεσσάρων μηνών, αναγόρευσε τον εαυτό του νομοθέτη στη θέση του Σόλωνα, και μετέτρεψε τη θητεία του από τετράμηνη σε εξαετή, και χρηματιζόμενος καθημερινά άλλοτε πρόσθετε νόμους και άλλοτε απάλειφε. Φτάσαμε μάλιστα στο σημείο να προμηθευόμαστε με δόσεις τους νόμους από το χέρι αυτού

Αττική επιγραφή, περ. 425-424 π.Χ.,
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης
της Νέας Υόρκης

του ανθρώπου και οι αντίδικοι να παρουσιάζουν στο δικαστήριο αντικρουόμενους νόμους, ισχυριζόμενοι και οι μὲν και οι δε ότι τους είχαν πάρει από τον Νικόμαχο. Όταν οι άρχοντες επέβαλαν πρόστιμα και παρέπεμψαν την υπόθεση στο δικαστήριο, δεν εδέησε να παραδώσει τους νόμους. Έπρεπε πρώτα να βυθιστεί η πόλη στις πιο μεγάλες συμφορές, προτού αυτός απαλλαγεί από τα καθήκοντά του και λογοδοτήσει για τα πεπραγμένα του. (Μτφρ. Θ.Κ. Στεφανόπουλος)

Ασκήσεις

1. Για ποια από τα παρακάτω αδικήματα κατηγορείται στο κείμενο ο Νικόμαχος; Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Ότι παρέτεινε αυθαίρετα τη διάρκεια της θητείας του από τέσσερις μήνες σε έξι έτη. Σ Λ
 > Ότι έγραφε και έσβηνε τους νόμους κατά βούληση. Σ Λ
 > Ότι παρέδιδε πολλές φορές για το ίδιο ζήτημα αντιφατικούς νόμους. Σ Λ
 > Ότι ποτέ δεν παρέδωσε ένα οριστικό σώμα γραπτών νόμων. Σ Λ
 > Ότι ποτέ δεν αναγκάστηκε να απολογηθεί για τις πράξεις του ως γραμματέα. Σ Λ

2. Να μεταφέρετε τις παρακάτω λέξεις στον άλλο αριθμό από αυτόν βρίσκονται, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος: *ἀναγραφεύς, πόλιν, ἐκάστην, ἐναντίους, ἀρχόντων*.

3. Μπορείτε να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου;

<i>τετάρων</i>	είναι	στ.....
<i>ἀργύριον</i>	είναι	στ.....
<i>τούτου</i>	είναι	στ.....
<i>ἐπιβολὰς</i>	είναι	στ.....
<i>μεγίστας</i>	είναι	στ.....

ΤΡΙΤΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Παρόμοια με τα τριτόκλιτα ουσιαστικά και τα τριτόκλιτα επίθετα διακρίνονται σε φωνηεντόκλητα (ὁ εὐθύς, ἡ εὐθεΐα, τὸ εὐθύ) και συμφωνόκλητα. Από τα συμφωνόκλητα επίθετα θα υπενθυμίσουμε εδώ τα σιγμόληκτα (ὁ, ἡ συνήθης, τὸ σύνηθες), τα οποία είναι όλα τριγενή και δικατάληκτα, τα πιο πολλά σύνθετα (ἐμφανής, εὐμεγέθης, αὐτάρκης) και χρησιμοποιούνται στη Ν.Ε. (λ.χ. η συνήθης διαδικασία, το σύνηθες πρόβλημα, κατά το σύνηθες). Κλίνονται ως εξής:

Αρσενικό και θηλυκό ἡ ἐμφανής διαφορά	Ενικός: ὁ, ἡ ἐμφανής, -οῦς, -εῖ, -ῆ, -ές (θέμα: ἐμφανεσ-) Πληθυντικός: οἱ, αἱ ἐμφανεῖς, -ῶν, -έσι, -εῖς, -εῖς
Ουδέτερο τὸ ἐμφανές πρόβλημα	Ενικός: τὸ ἐμφανές, -οῦς, -εῖ, -ές, -ές Πληθυντικός: τὰ ἐμφανῆ, -ῶν, -έσι, -ῆ, -ῆ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα βαρύτονα σιγμόληκτα επίθετα α) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού του ουδέτερου και στην κλητική ενικού του αρσενικού και θηλυκού ανεβάζουν τον τόνο (με εξαίρεση τα σε -ώλης, -ήρης, -ώδης: και ὁ, ἡ ἐξώλης, τὸ ἐξώλες, ὁ, ἡ ποδήρης, τὸ ποδήρες, ὁ, ἡ δυσώδης, τὸ δυσώδες) και β) στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα (τῶν πλήρων, τῶν συνήθων).

> Κείμενο 2

Στο παρακάτω χωρίο από τον λόγο του *Περί (τῆς) ἀντιδόσεως* ο Ισοκράτης, ο ρήτορας, αναδεικνύει τον ανώτερο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι συμβουλευτικοί ρήτορες στην πολιτική ζωή όχι μόνο της πόλης-κράτους αλλά και της Ελλάδας.

Οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογήσαι τοὺς νόμους πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους εἶναι τῷ βίῳ τῶ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἢ μὲν τούτων χρήσις τοῦτ' ὠφελεῖν μόνον πέφυκεν, τὰ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ συμβόλαια τὰ γινόμενα πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· εἰ δὲ τοῖς λόγοις πείθοισθε τοῖς ἑμοῖς, ὄλην τὴν Ἑλλάδα καλῶς ἂν διοικοῖτε καὶ δικαίως καὶ τῇ πόλει συμφερόντως. Χρὴ δὲ τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ ἀμφοτέρα μὲν ταῦτα σπουδάζειν, αὐτοῖν δὲ τούτοις τὸ μείζον καὶ τὸ πλείονος ἄξιον προτιμᾶν, ἔπειτα κάκεῖνο γινώσκειν, ὅτι νόμους μὲν δεῖναι μυριοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἱκανοὶ γεγόνασιν, εἰπεῖν δὲ περὶ τῶν συμφερόντων ἀξίως τῆς πόλεως καὶ τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν πολλοὶ δυνηθεῖεν.

Ισοκράτης, *Περί (τῆς) ἀντιδόσεως* 79-80

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

οἶμαι + εἰδ. απαρ. = νομίζω ὅτι οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογήσαι (= ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν) το δυνητικό απαρ. εδῶ ἰσοδυναμεί με δυνητική ευκτική (δήλωση πιθανού)
πέφυκα (παρακ.) του ρ. φύω-φύομαι (φυτρώνω, αναπτύσσομαι, γίνομαι) = εἶμαι εκ φύσεως ἰκανός να ... Ὁμόρριζα: φύσις, φυλή, φύλλον. Παράγωγα: φυτόν, φυτεία, φύτευμα
σπουδάζω (ἀπό το ουσ. σπουδή): σπεύδω, δείχνω ζήλο, προθυμία· πβ. και Ν.Ε. σπουδαίος (= εξαίρετος, βαρυσήμαντος)
αὐτοῖν τούτοις: δυϊκός αριθμός (σε γενική)
νόμους τίθημι = εισηγούμαι νόμους (με την ιδιότητα του νομοθέτη)
μυριοί, -αι, -α: αναρίθμητοι, άπειροι (εδῶ: μύριοι = 10 χιλιάδες)

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Όλοι οι άνθρωποι αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα των νόμων. Σ Λ
- > Η χρησιμότητα των νόμων περιορίζεται στις υποθέσεις μεταξύ των ιδιωτών εντός της πόλεως. Σ Λ
- > Οι λόγοι του Ισοκράτη αφορούν αποκλειστικά τον ιδιωτικό βίο των Αθηναίων. Σ Λ
- > Οι Αθηναίοι θα διοικήσουν όλη την Ελλάδα, αν ακολουθήσουν τις συμβουλές του Ισοκράτη. Σ Λ
- > Σύμφωνα με τον Ισοκράτη αξιόλογους νομοθέτες ανέδειξε μόνο η Ελλάδα. Σ Λ

2. Μπορείτε να γράψετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό ή επίθετο της Ν.Ε., για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: *ὁμολογήσαι, ὠφελεῖν, πείθοισθε, σπουδάζειν, γινώσκειν;*

3. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, έγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι των κειμένων: *πέφυκεν, πείθοισθε, διοικείτε, γεγόνασιν, δυνηθεῖεν*.

ρηματικός τύπος	πρόσωπο	αριθμός	έγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
<i>πέφυκεν</i>						
<i>πείθοισθε</i>						
<i>διοικείτε</i>						
<i>γεγόνασιν</i>						
<i>δυνηθεῖεν</i>						

4. Γράψτε τους τύπους που ζητούνται για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου.

πάντας: στην ίδια πτώση στον ενικό αριθμό

πλείστων: στη δοτική πτώση ενικού αριθμού

αίτιους: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

όλην: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

πολλοί: στην ονομαστική πτώση στον ενικό αριθμό

5. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των υπογραμμισμένων λέξεων του κειμένου.

<i>τούς νόμους</i>	είναι	στ.....
<i>τουτ'</i>	είναι	στ.....
<i>όλην</i>	είναι	στ.....
<i>άλλων</i>	είναι	στ.....
<i>πολλοί</i>	είναι	στ.....

6. Ξαναγράψτε την πρόταση «*οἶμαι δὴ πάντας ἂν ὁμολογήσαι τοὺς νόμους πλείστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους εἶναι τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων*», μεταφέροντας όλους τους κλιτούς ὀρους στον ἄλλον ἀριθμό.

7. Μεταφέρατε τις παρακάτω λέξεις του κειμένου στη γενική ενικού: *μεγίστων, χρήσις, ὅλην, ἄξιον*.

8. Στη φράση «*τουτ' ὠφελεῖν μόνον πέφυκεν, τὰ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ συμβόλαια τὰ γινόμενα πρὸς ἡμᾶς αὐτούς*» μπορείτε να αναγνωρίσετε συντακτικά την επεξήγηση; Αναλογιστείτε ὅτι οὐδέτερα δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν (λ.χ. *τουτο, τότε, ἐκεῖνο*) χρειάζονται λογικά ἐπιπλέον διασάφηση του νοήματός τους, επεξήγηση (πβ. Συντ. §114-115).

9. Προσπαθήστε να μεταφράσετε τις παρακάτω προτάσεις.

α) *Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος.*

β) *Πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα.*

γ) *Συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα.*

δ) *Τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεκμαίρου (τεκμαίρομαι = συμπεραίνω)*

ε) *Χαλεπὸν τὸ εὖ γνῶναι.*

10. Να συνδυαστούν ορθά οι φράσεις της πρώτης και οι ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί της δεύτερης στήλης.

1. Τὴν στρατιὰν αὐτὸς Ξέρξης ἤγε.
2. Καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους.
3. Ὁ κοινὸς ἰατρὸς θεραπεύσει σε, χρόνος.
4. Ἦγεῖτο Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεύς.
5. Κατέλαβον τὰς κόμας ἐρήμους.

- α. επιθετικός προσδιορισμός
- β. κατηγορηματικός προσδιορισμός
- γ. παράθεση
- δ. κατηγορηματικός προσδιορισμός
- ε. επεξήγηση

11. Στο παρακάτω κείμενο αναγνωρίστε τους ομοιόπρωτους προσδιορισμούς.

Μετὰ ταῦτα δὲ Ξέρξης ὁ τῆς Ἀσίας βασιλεύς, καταφρονήσας μὲν τῆς Ἑλλάδος, ἐφρευσμένος δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀτιμαζόμενος δὲ τῷ γεγενημένῳ, ἀχθόμενος δὲ τῇ συμφορᾷ, ὀργιζόμενος δὲ τοῖς αἰτίοις, ἀπαθῆς δ' ὢν κακῶν καὶ ἄπειρος ἀνδρῶν ἀγαθῶν, δεκάτῳ ἔτει παρασκευασάμενος διακοσίαις μὲν καὶ χιλίαις ναυσὶν ἀφίκετο, τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς οὕτως ἄπειρον τὸ πλῆθος ἤγεν, ὥστε καὶ τὰ ἔθνη τὰ μετ' αὐτοῦ ἀκολουθήσαντα πολὺ ἂν ἔργον εἴη καταλέξει· ὁ δὲ μέγιστον σημεῖον τοῦ πλῆθους· ἐξὸν γὰρ αὐτῷ χιλίαις ναυσὶ διαβιβάσαι κατὰ τὸ στενότατον τοῦ Ἑλλησπόντου τὴν πεζὴν στρατιὰν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, οὐκ ἠθέλησεν, ἠγούμενος τὴν διατριβὴν αὐτῷ πολλὴν ἔσσεσθαι· ἀλλ' ὑπεριδὼν καὶ τὰ φύσει πεφυκότα καὶ τὰ θεῖα πράγματα καὶ τὰς ἀνθρωπίνας διανοίας ὁδὸν μὲν διὰ τῆς θαλάττης ἐποιήσατο, πλοῦν δὲ διὰ τῆς γῆς ἠνάγκασε γενέσθαι, ζεύξας μὲν τὸν Ἑλλήσποντον, διορύξας δὲ τὸν Ἄδω, ὑφίσταμένου οὐδενός, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀκόντων ὑπακουόντων, τῶν δὲ ἐκόντων προδιδόντων.

Λυσίας, Ἐπιτάφιος 27-29

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἄχθομαι τινα = στενοχωριέμαι ἀπὸ κάποιον ἔργον ἐστὶ + ἀπαρ. = εἶναι δύσκολο νὰ καταλέγω = ἀπαριθμῶ (πβ. κατάλογος) σημεῖον = ἐνδειξη/ἀπόδειξη
 ἐξὸν = ἀν καὶ ἦταν δυνατό διατριβή = ἀπώλεια χρόνου, χρονοτριβή
 ὑπερορῶ = περιφρονῶ, υποτιμῶ διορύττω = ανοίγω τάφρο
 ὑφίσταμαι = ἀνδίσταμαι/ἀντιστέκομαι σε ἐπίθεση

Τι εἶναι οἱ νόμοι ἐπιτέλους;

(Σόλων ἔλεγε) τοὺς δὲ νόμους τοῖς ἀραχνίσις ὁμοίους (εἶναι)· καὶ γὰρ ἐκεῖνα, εἴαν μὲν ἐμπέση τι κοῦφον καὶ ἀσθενές, στέγειν· εἴαν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεσθαι.

Διογένης Λαέρτιος 1.58

Στο ερώτημα «τι εἶναι οἱ νόμοι;», ο Σόλων ἔδωσε τὴν ἀκόλουθη ἀπάντηση: «οἱ νόμοι εἶναι κάτι σαν τὸν ιστό τῆς ἀράχνης: ἀν πάνω του πέσει κάτι ελαφρὸ, αὐτὸς ἀντέχει καὶ δὲν υποχωρεῖ· ἀν ὅμως πέσει πάνω του κάτι βαρύτερο καὶ δυνατότερο, τὸν τρυπάει καὶ περνάει». (Μτφρ. Δ. Λυπουρλή)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Κείμενο 1 Η παραδειγματική αξία των Ολυμπιακών Αγώνων

Ο Αισχίνης, πολιτικός αντίπαλος του Δημοσθένη, στον λόγο του εναντίον του Κτησιφώντα τον κατηγορήσε ότι εισήγαγε παράνομα (το 336 π.Χ.) ψήφισμα, για να τιμηθεί με χρυσό στεφάνι ο Δημοσθένης. Η υπόθεση εκδικάστηκε τελικά το 330 και ο Αισχίνης την έχασε.

Οἴεσθ' ἂν ποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐδελῆσαι τινα ἐπασκεῖν εἰς τὰ Ὀλύμπια, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν στεφανιτῶν ἀγῶνων, παγκράτιον ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν βαρυτέρων ἄθλων, εἰ ὁ στέφανος ἐδίδοτο μὴ τῷ κρατίστῳ, ἀλλὰ τῷ διαπραξαμένῳ; οὐδεὶς ἂν ποτ' ἠθέλησεν ἐπασκεῖν. Νῦν δ' οἶμαι διὰ τὸ σπάνιον καὶ περιμάχητον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀείμνηστον ἐκ τῆς νίκης ἐθέλουσιν τινες τὰ σώματα παρακαταθέμενοι καὶ τὰς μεγίστας ταλαιπωρίας ὑπομείναντες διακινδυνεύειν ὕπολάβετε τοίνυν ὑμᾶς αὐτοὺς εἶναι ἀγωνοθέτας πολιτικῆς ἀρετῆς κάκεῖνο ἐκλογίσασθε ὅτι, ἐὰν μὲν τὰς δωρεὰς ὀλίγοις καὶ ἀξίοις καὶ κατὰ τοὺς νόμους διδῶτε, πολλοὺς ἀγωνιστὰς ἔξετε τῆς ἀρετῆς, ἐὰν δὲ τῷ βουλομένῳ καὶ τοῖς διαπραξαμένοις χαρίζησθε, καὶ τὰς ἐπιεικεῖς φύσεις διαφθερεῖτε.

Αισχίνης, Κατὰ Κτησιφώντος 179-180

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἐπασκέω (-ῶ) = ασκούμεμαι, γυμνάζομαι

τὰ Ὀλύμπια (ιερά) = οι προς τιμήν του Ολυμπίου Διός τελούμενοι κάθε τέταρτο έτος πανελλήνιοι αγώνες (παρ. επίδ. ολυμπιακός, -ή, -όν)

ὁ στεφανίτης ἀγὼν = αὐτός που ἔχει για ἑπαθλο στέφανο ἄθλον = αγώνισμα

κράτιστος (υπερθετικός του ἀγαθός, συγκριτικός κρείσσω) = ισχυρότατος, εξοχότατος, άριστος

διαπράττωμαι = κερδίζω με αδέμιτα μέσα

ταλαιπωρία (ταλαιπώρος, ταλαιπρωῶ) = υπερβολικός κόπος, κακοπάθεια

ὑπολαμβάνω + εἶδ. απαρ. = υποδέτω, νομίζω

ἐκλογίζομαι = σκέφτομαι προσεκτικά

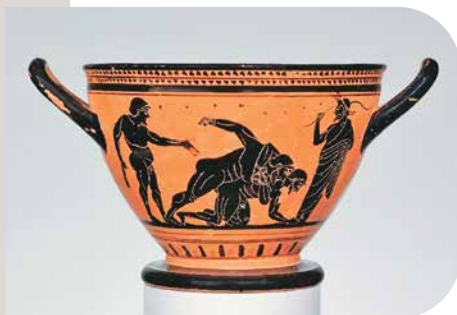
δωρεά = τιμητική παροχή

ἐπιεικής (ὁ, ἡ), τὸ ἐπιεικές (<ἔοικα, εἰκός) = πρέπων, δίκαιος, άρτιος, τέλειος. Το Ν.Ε. επιεικής (όχι αυστηρός, ελαστικός) ἔχει πιο περιορισμένη σημασία. Βλ. Λεξικό Νέας Ελληνικής (Μπαμπινιώτη) και Χρηστικό Λεξικό

Ακαδημίας Αθηνών.

ΣΥΝΤΟΜΗ
ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ
ΑΓΩΝΩΝ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Σκηνή από παγκράτιο σε σκύφο (κούπα).
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας
Υόρκης

- Ο ρήτορας φαίνεται πως υποστηρίζει εδώ ότι οι άνθρωποι είναι διατεθειμένοι να υποβληθούν σε επίμοχθη άσκηση και υπερβολικούς κόπους, για να συμμετάσχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, επειδή γνωρίζουν ότι το έπαθλο εκεί θα κερδίσει ο καλύτερος όλων σε κάθε αγώνισμα. Τι πιστεύετε ότι υπονοεί το παράδειγμα των Ολυμπιακών Αγώνων σε σχέση με την πολιτική ζωή της Αθήνας; Σκεφτείτε και τι συμβαίνει στις μέρες μας. Προσελκύει άραγε η πολιτική ζωή σήμερα τους ενάρετους και τους άξιους;

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις παρακάτω λέξεις στον άλλο αριθμό από αυτόν που βρίσκονται, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος: *ἀγώνων, βαρυτέρων, στέφανος, διαπραξαμένω, αγωνιστάς*.
2. Μπορείτε να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου;

<i>ἀγώνων</i>	είναι	στ
<i>ἀγωνοθέτας</i>	είναι	στ
<i>πολιτικῆς</i>	είναι	στ
<i>ἀγωνιστάς</i>	είναι	στ
<i>διαπραξαμένοις</i>	είναι	στ

3. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, έγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι του κειμένου: *ἠθέλησεν, ὑπολάβετε, ἐκλογίσασθε, ἔξετε, διαφθερεῖτε*.

ρηματικός τύπος	πρόσωπο	αριθμός	έγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
<i>ἠθέλησεν</i>						
<i>ὑπολάβετε</i>						
<i>ἐκλογίσασθε</i>						
<i>ἔξετε</i>						
<i>διαφθερεῖτε</i>						

4. Να ξαναγράψετε την περίοδο λόγου που ακολουθεί «*ἐὰν μὲν τὰς δωρεὰς ὀλίγοις καὶ ἀξίοις καὶ κατὰ τοὺς νόμους διδῶτε, πολλοὺς ἀγωνιστάς ἔξετε τῆς ἀρετῆς*», αφού αντικαταστήσετε το *ἔξετε* (μέλλ. του *ἔχω*) με το *ἔσσονται* (μέλλ. του *εἰμί*).
5. Στη φράση «*οἷεσθ' ἂν ποτε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐδελῆσαί τινα ἐπασκεῖν εἰς τὰ Ὀλύμπια*» μπορείτε να εντοπίσετε το απαρέμφατο στο οποίο ανήκει το δυνητικό *ἂν* και έπειτα να τη μεταφράσετε;

Μετάφραση

Πιστεύετε, Αθηναῖοι, ότι θα ήθελε ποτέ κανείς να πάρει μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες ή σε κάποιους άλλους αγώνες με έπαθλο το στεφάνι, στο παγκράτιο ή σε κάποιο άλλο δυσκολότερο αγώνισμα, εάν το στεφάνι δινόταν όχι στον καλύτερο άλλα σ' εκείνον που θα κατάφερνε να το αποκτήσει με άλλα μέσα; Κανένας δεν θα ήθελε να αγωνιστεί. Τώρα όμως,

επειδή το στεφάνι της νίκης είναι σπάνιο, περιζήτητο και προσδίδει τιμή και δόξα αλησμόνητη, γι' αυτό πιστεύω ότι μερικοί είναι αποφασισμένοι να υποβάλλουν τα σώματά τους σε επίπονες ασκήσεις και με κίνδυνο της ζωής τους να υποστούν τις πιο μεγάλες ταλαιπωρίες. Φανταστείτε λοιπόν τους εαυτούς σας κριτές σε αγώνες πολιτικής αρετής και σκεφτείτε το εξής: εάν δίνετε τις δωρεές σε λίγους και άξιους και σύμφωνα με τους νόμους, θα έχετε πολλούς που θα αγωνίζονται για την αρετή, αν όμως τις μοιράζετε χαριστικά σε όποιον τις επιθυμεί και σε εκείνους που τις επιδιώκουν με πλάγια μέσα, τότε θα διαφθείρετε και τους χρηστούς ακόμη χαρακτήρες. **(Μτφρ. Α. Ι. Γιαγκόπουλος)**

➤ **Κείμενο 2** Το εύλογο παράπονο του ρήτορα

Ο Πανηγυρικός του Ισοκράτη που εκφωνήθηκε το 380 π.Χ., παρότι γράφτηκε με την ευκαιρία μιας Ολυμπιάδας, δεν κατέστη δυνατό να εκφωνηθεί στην Ολυμπία, όπως συνέβη με τον *Ολυμπιακό* του Γοργία (392 π.Χ.) και τον *Ολυμπιακό* του Λυσία (388 π.Χ.). Στην αρχή του λόγου ο ρήτορας παραπονιέται για τη μη αθλοθέτηση βραβείων για τους αγωνιστές του πνεύματος.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων εὐτυχίας οὕτω μεγάλων δωρεῶν ἤξιῶσαν, τοῖς δ' ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἰδίᾳ πονήσασι καὶ τὰς αὐτῶν ψυχὰς οὕτω παρασκευάσασιν ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελεῖν δύνασθαι, τούτοις δ' οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν, ὧν εἰκὸς ἦν αὐτοὺς μᾶλλον ποιήσασθαι πρόνοιαν· τῶν μὲν γὰρ ἀθλητῶν δις τοσαύτην ῥώμην λαθόντων οὐδὲν ἂν πλέον γένοιτο τοῖς ἄλλοις, ἐνὸς δ' ἀνδρὸς εὖ φρονήσαντος ἅπαντες ἂν ἀπολαύσειαν οἱ βουλόμενοι κοινωνεῖν τῆς ἐκείνου διανοίας.

Ισοκράτης, *Πανηγυρικός* 1-2

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

θαυμάζω (μέλλ. θαυμάσομαι) = βλέπω με θαυμασμό, εκπλήττομαι, απορώ
 πανήγυρις (πᾶν + ἄγυρις = συνάθροιση) = εορταστική συγκέντρωση
 πονέω-ῶ (< πόνος) = κοπιᾶζω· παράγ. πόνημα = εργασία, πονηρός = κοπιώδης, ανάξιος, πανούργος
 εἰκὸς ἐστί + τελ. απαρ. = είναι λογικό, εύλογο, φυσικό, ορθό
 κοινωνέω-ῶ + γεν. = συμμετέχω σε κάτι

Μετάφραση

Πολλές φορές απόρησα με αυτούς που καθιέρωσαν τις θρησκευτικές γιορτές και οργάνωσαν τους αθλητικούς αγώνες: Έκριναν άξιες για τόσο μεγάλα έπαθλα τις ικανότητες του σώματος, ενώ αυτούς που κοπίασαν προσωπικά για το κοινό καλό και καλλιέργησαν έτσι τον ψυχικό τους κόσμο ώστε να είναι σε θέση να ωφελήσει και τους άλλους, σ' αυτούς δεν έδωσαν καμιά τιμητική διάκριση. Και όμως το σωστό θα ήταν γι' αυτούς κυρίως να νοιαστούν· γιατί δυο φορές τόση δύναμη και αν αποκτήσουν οι αθλητές, οι άλλοι δε θα είχαν να κερδίσουν τίποτα παραπάνω· αντίθετα, και ένας μονάχα άνθρωπος αν σκεφτεί σωστά, όλοι θα ήταν δυνατό να ωφεληθούν, όσοι θα ήθελαν να γευτούν τη γνώση εκείνου. **(Μτφρ.**

Σ. Μπαζάκου-Μαραγκουδάκη)

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Ο Ισοκράτης θεωρεί δίκαιο να λαμβάνουν έπαθλο μόνον οι αθλητές του σώματος. Σ Λ
- > Αυτοί που οργανώνουν τις γιορτές έχουν θεσμοθετήσει έπαθλα και για τους αγωνιστές του πνεύματος. Σ Λ
- > Ο Ισοκράτης προτείνει να θεσπιστούν έπαθλα και για τους αγωνιστές του πνεύματος. Σ Λ
- > Οι αθλητές με τις επιδόσεις τους ωφελούν μόνο τον εαυτό τους. Σ Λ
- > Οι ρήτορες με τις συμβουλές τους μπορούν να ωφελήσουν τους πάντες. Σ Λ

2. Να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου.

ἀγῶνας: στην ίδια πτώση στον ενικό αριθμό

τῶν σωμάτων: στη δοτική πτώση στον ίδιο αριθμό

μεγάλων: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

ἀνδρός: στη δοτική πτώση του ενικού

ἄπαντες: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

3. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου.

<i>σωμάτων</i>	είναι	στ
<i>μεγάλων</i>	είναι	στ
<i>τιμὴν</i>	είναι	στ
<i>ἀθλητῶν</i>	είναι	στ
<i>ἄπαντες</i>	είναι	στ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Ανώμαλα επίθετα

1. Μπορείτε να σχηματίσετε τη γενική και δοτική στον ενικό και πληθυντικό αριθμό και στα τρία γένη των επιθέτων *πολύς* και *μέγας*.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ: Τα πιο συχνά ανώμαλα επίθετα στην Α.Ε. είναι:

1. *ὁ πολύς, ἡ πολλή, τὸ πολύ* [ενικ. αρσ.: *τὸν πολύν, ὃ πολύ*, πληθ. αρσ.: *οἱ πολλοί, τῶν πολλῶν*]

2. *ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα* [ενικ. αρσ.: *τὸν μέγαν, ὃ μέγα*, πληθ. αρσ.: *οἱ μεγάλοι, τῶν μεγάλων*]

3. *ὁ πρᾶος, ἡ πραεῖα, τὸ πρᾶον* [πληθ. αρσ.: *οἱ πρᾶοι, τῶν πραέων, τοῖς πραέσι*]

4. *ὁ, ἡ σῶς (σῶος), τὸ σῶν* [πληθυντικός: *οἱ, αἱ σῶ, τὰ σᾶ / τούς, τὰς σῶς*]

5. *ὁ φρουῶδος (χαμένος, ἀφαντος), ἡ φρουῶδη, τὸ φρουῶδον*

2. *Μεγάλων δωρεῶν*: να σχηματίσετε τις πλάγιες πτώσεις στον ενικό και πληθυντικό αριθμό.

3. Να συμπληρώσετε τις φράσεις που ακολουθούν με τον σωστό τύπο του επιθέτου.

- α) Ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἤκεν ἔχων στολήν χρυσοῦ ἀξίαν. (πολύς)
 β) Καὶ ὁ θεὸς δέ, ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς ποιῶν, τοὺς δὲ μικροὺς. (μέγας)
 γ) Φαρνάβαζος δ' ἐβοήθησεν ἵπποις, καὶ μάχη ἠττηθεὶς ἔφυγεν. (πολύς)
 δ) Τίς δὲ τῶν κακῶν αἴτιος ἐγένετο; (μέγας)
 ε) Ἐνίστε γὰρ τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν καὶ φαμέν. (πρῶος)

Ετερόπρωτοι προδιορισμοί

■ Μπορείτε να αναγνωρίσετε τη συντακτική λειτουργία της γενικής και δοτικής στις παρακάτω φράσεις:

- Μία γὰρ ἀρετὴ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.
- Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον εἰσιν ἢ φίλοι.
- Οἱ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν μένειν ἐπεθύμουν μᾶλλον.
- Καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων.
- Ἐρεχθεύς, ὁ οἰκιστὴς τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τῆς γῆς ἐτέχθη.

Ας δούμε τώρα πώς σχολιάζει ο Αριστοτέλης στο παρακάτω κείμενο (*Ρητορική 3.14 1414b 30-35*) το προοίμιο του Παναηγυρικού: λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου ἢ ψόγου (οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ “ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαναμάζεσθαι, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες”· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει ὅτι τὰς μὲν τῶν σωματίων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν, τοῖς δ' εὖ φρονούσιν οὐδὲν ἄθλον ἐποίησαν)

Φαίνεται ότι ο έπαινος ή ο ψόγος (= μομφή, αποδοκιμασία) κυριαρχούν ως θέματα στα προοίμια των επιδεικτικών λόγων. Αναλογίσου αν και στη σύγχρονη εποχή υπάρχουν περιστάσεις (λ.χ. σε μια εκδήλωση, γιορτή) στις οποίες θα χρειαζόταν κανείς να εκφωνήσει έναν αντίστοιχο λόγο.

Τι είναι η άσκηση κατά τους σοφούς;

Μελέτη τὸ πᾶν (Περίανδρος από την Κόρινθο)

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ
ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο

Όπως άρεσε στον Κύρο να ιππεύει άλογα και μέσα από την άσκηση της ιππικής τέχνης προετοίμαζε τον εαυτό του, για να αναδειχθεί σε χαρισματικό ηγέτη, έτσι και στην κλασική Αθήνα η περίφημη τάξη των Ίππέων κατείχε σημαντική πολιτική δύναμη, αν και συχνά συνδεόταν δίκαια ή άδικα με ακραίες ολιγαρχικές ομάδες, τις διαβόητες έταιρειες, που κινούνταν εκθρικά εναντίον της δημοκρατίας. Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμη και στα 383 π.Χ., τότε που χρονολογείται ο κατηγορητήριος λόγος του Λυσία *Περί τής Εύάνδρου δοκιμασίας*, το φάντασμα πιθανών δεσμών με το ολιγόχρονο αλλά μισητό καθεστώς των Τριάκοντα Τυράννων (404/3 π.Χ.) στην Αθήνα στοίχειωνε όλους εκείνους που είχαν υπηρετήσει στο ιππικό. Στην περίπτωση αυτή ο Εύανδρος κρίνεται για τη θέση του Επώνυμου Άρχοντα της πόλης, όμως τα πράγματα δεν πάνε τόσο καλά γι' αυτόν κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας.

[...] κάκεινο ένθυμείσθε, ότι ό θεις τόν περι τών δοκιμασιών νόμον ούχ ήκιστα [περι] τών έν ολιγαρχία άρξάντων ένεκα έθηκεν, ήγούμενος δεινόν είναι, ει δι' ούς ή δημοκρατία κατελύετο, ούτοι έν αύτῃ τῇ πολιτεία páλιν άρξουσι, και κύριοι γενήσονται τών νόμων και τής πόλεως, ήν πρότερον παραλαβόντες ούτως άισχρώς και δεινώς έλωθήσαντο. "Οστ' ούκ άξιον τής δοκιμασίας ολιγώρως έχειν, ούδὲ μικρόν ήγουμένους τὸ πρᾶγμα μῆ φροντίζειν αύτῆς, αλλά φυλάττειν· ως έν τῷ έκαστον δικαίως άρχειν ή τε πολιτεία και τὸ άλλο πλῆθος τὸ ύμέτερον σώζεται. <και> ει μὲν δῆ βουλευσων νυνι έδοκιμάζετο και ως ίππευκότος αύτου έπί τών τριάκοντα τούνομα έν ταίς σανίσιν ενεγέγραπτο, και άνευ κατηγορου αν αύτὸν άπεδοκιμάζετε· νυν δέ, ότε μῆ μόνον ίππευκώς μηδὲ βεβουλευκώς, αλλά και εις τὸ πλῆθος έξημαρτηκώς φαίνεται, ούκ αν άποπον ποιήσαιτε, ει μῆ την αύτην γνώμην έχοντες περι αύτου φανεϊσθε;

Λυσίας, *Περί τής Εύάνδρου δοκιμασίας* 9-10

Μαρμάρινο ανάγλυφο ιππέα,
1ος αιώνας π.Χ. Μητροπολιτικό Μουσείο
Τέχνης της Νέας Υόρκης

- Πριν μιλήσουμε για πολιτική, ρίξτε μια ματιά στις λέξεις του κειμένου με έντονα στοιχεία.
- Γράψτε τα παραθετικά αυτών των δύο λέξεων (επίρρημα και επίθετο ή επίθετο και επίρρημα αντίστοιχα).
- Προσπαθήστε να διαβάσετε το αρχαίο κείμενο, ακόμη κι αν δεν το καταλαβαίνετε απολύτως.

Τρόποι σύγκρισης

- Να υπογραμμίσετε τον α΄ και τον β΄ όρο σύγκρισης. Έπειτα κάντε τη δική σας νεοελληνική μετάφραση των «σοφών» αυτών προτάσεων:

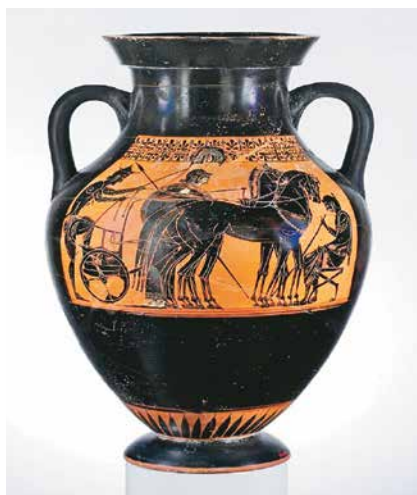
- Ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα.
- Σωκράτης σοφώτερός ἐστι Κρίτωνος.

ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ:

Συχνά ο υπερθετικός βαθμός συνοδεύεται από γενική διαιρετική, για να δηλωθεί η ομάδα/κατηγορία, όπου κάποιος ή κάτι διακρίνεται στον μέγιστο βαθμό: *εὐδαιμονέστατοι τῶν Ἑλλήνων*.

Μια εικόνα, χίλιες λέξεις!

- Ο Κύρος ο Μέγας έφευγε από τη ζωή (530 π.Χ.), όταν αυτός ο εντυπωσιακός αμφορέας φτιαχνόταν... τι ειρωνεία! Ο Πέρσης βασιλιάς καλπάζει προς τον θάνατο και ο εικονιζόμενος πολεμιστής προς τη μάχη (άρα ίσως και προς τον θάνατο). Κάντε μια συζήτηση για την ανθρώπινη μοίρα. Συγκρίνετε.

Μελάνομορφος αμφορέας που απεικονίζει πολεμιστή με ιππήλατο άρμα, περ. 530 π.Χ. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

- Ο θεσμός των αθηναϊκών λαϊκών δικαστηρίων. Προσπαθήστε να διαβάσετε το όνομα του ενόρκου. Μήπως μπορείτε να μαντέψετε και τον δήμο του;

Ταυτότητα για κληρωτίδα Αθηναίου ενόρκου υπό μορφή χάλκινου ελάσματος. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1 Αρχίδαμος, ένας Σπαρτιάτης δημαγωγός

Μετά την ήττα στα Λεύκτρα (371 π.Χ.) και την επιτυχία της Θήβας να εξασφαλίσει το 367 π.Χ. στα Σούσα την εύνοια του Πέρση βασιλιά, ο Ισοκράτης, που απεχθάνεται την περσο-θηβαϊκή συμμαχία, βάζει τον γιο του Σπαρτιάτη βασιλιά Αγησιλάου, Αρχίδαμο, να παίρνει τον λόγο στη συνέλευση του λαού και να προσπαθεί να πείσει τους κλονισμένους από τις συμφορές Σπαρτιάτες να μην αποδεχθούν την ανεξαρτησία της Μεσσήνης και να συνεχίσουν τον πόλεμο κατά της Θήβας.

Λέγουσι δ' οί συμβουλευόντες ὑμῖν ποιῆσθαι τὴν εἰρήνην, ὡς χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων εὐτυχοῦντας καὶ δυστυχοῦντας, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ βουλευέσθαι καὶ ταῖς τύχαις ἐπακολουθεῖν καὶ μὴ μειζον φρονεῖν τῆς δυνάμεως, μηδὲ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ἀλλὰ τὸ συμφέρον ζητεῖν. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὁμολογῶ τούτοις, ὅπως δὲ χρὴ τοῦ δικαίου ποιῆσθαι τι προὔργιαίτερον, οὐδεὶς ἂν με λέγων πείσειεν.

Ισοκράτης, Αρχίδαμος 34-35

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ὁμολογῶ τινι = συμφωνῶ με κάποιον

προὔργιαίτερον = προὔργιαίτερος, -α, -ον (= ωφελιμότερος), συγκριτικού βαθμού > προὔργου, κράση ἀντί πρὸ ἔργου (= χρήσιμο για ένα ἔργο, επωφελές, ωφέλιμο, συμφέρον)

Δομική αναδιάταξη του κειμένου

Λέγουσι δ' οί συμβουλευόντες ὑμῖν ποιῆσθαι τὴν εἰρήνην, [κύρια]
ὡς χρὴ τοὺς εὖ φρονοῦντας μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων [ειδ.]
εὐτυχοῦντάς τε καὶ δυστυχοῦντας,
ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ βουλευέσθαι
καὶ ταῖς τύχαις ἐπακολουθεῖν
καὶ μὴ μειζον φρονεῖν τῆς δυνάμεως,
μηδὲ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς
ἀλλὰ τὸ συμφέρον ζητεῖν.
Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὁμολογῶ τούτοις, [κύρια]
ὅπως δὲ χρὴ τοῦ δικαίου ποιῆσθαι τι προὔργιαίτερον, [δευτ.]
οὐδεὶς ἂν με λέγων πείσειεν. [κύρια]

- Να υπενθυμίσουμε εδώ άλλη μια φορά ότι τα συνηθέστερα απρόσωπα (και τριτοπρόσωπα) ρήματα και εκφράσεις είναι: *χρή* (είναι ανάγκη), *δει*, *προσέκει*, *δοκει* (φαίνεται καλό), *μέλλει* (πρόκειται να), *ἔστιν*, *ἔξεστιν*, *ἔνεστιν* (είναι δυνατό, επιτρέπεται), *ἐγχωρεῖ* (είναι δυνατό, επιτρέπεται), *μέτεστί μοί τινος* (μετέχω σε κάτι), *πάρεστιν*, *οἷόν τ' ἔστιν* (είναι δυνατό), *ἐνδέχεται*, *λέγεται*, *νομίζεται*...
- *ἄξιόν ἔστιν*, *δηλόν ἔστιν* (είναι φανερό), *δίκαιόν ἔστιν*, *εἰκόσ ἔστιν* (είναι φυσικό), *ῥᾶδιόν ἔστιν* (είναι εύκολο) - *χαλεπόν ἔστιν* (είναι δύσκολο), *καιρός ἔστιν* (είναι κατάλληλη στιγμή να), *ἀνάγκη ἔστιν*, *ἀναγκαιώς ἔχει*, *εὖ/καλῶς ἔχει*...
- Τα απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις έχουν συνήθως ως υποκείμενο απαρέμφατο (ή ειδική πρόταση) και συνοδεύονται συχνά από δοτική προσωπική, η οποία δηλώνει το υποκείμενο.
- *μη τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν* να θυμίσουμε ότι οριστική είναι η αντωνυμία *αὐτός*, *αὐτή*, *αὐτό* (σε οποιαδήποτε πτώση) όταν ορίζει, δηλαδή ξεχωρίζει κάποιον ή κάτι. Επαναληπτική (συναντάται μόνο στις πλάγιες πτώσεις) είναι όταν χρησιμοποιείται για να επαναλάβει κάτι για το οποίο έγινε λόγος προηγουμένως και ισοδυναμεί με την προσωπική αντωνυμία γ' προσώπου.

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Ο Αρχίδαμος αντιτίθεται σε αυτούς που υποστηρίζουν τη σύναψη ειρήνης. Σ Λ
- > Οι συνετοί άνθρωποι οφείλουν να αλλάζουν άποψη ανάλογα με τις περιστάσεις. Σ Λ
- > Οι συνετοί άνθρωποι οφείλουν να λαμβάνουν πάντοτε υπ' όψιν τον συσχετισμό των δυνάμεων. Σ Λ
- > Οι συνετοί άνθρωποι οφείλουν πάντοτε να ακολουθούν το βραχυπρόθεσμο συμφέρον. Σ Λ
- > Για τον Αρχίδαμο το δίκαιο αποτελεί το ωφελιμότερο κριτήριο στην πολιτική. Σ Λ

2. Μέγα χάσμα φαίνεται πως χωρίζει τον Αρχίδαμο με όσους συμβουλεύουν τη συνέλευση ότι συμφέρει την πόλη η σύναψη ειρήνης. Θα έχετε παρατηρήσει ότι σε ρητορικά και ιστορικά κείμενα είναι απαραίτητο να διακρίνει κανείς προσεκτικά τα αναφερόμενα πρόσωπα. Προσπαθήστε να σημειώσετε (με √) στον επόμενο πίνακα σε ποια πρόσωπα αναφέρονται οι αντωνυμίες του κειμένου.

Αντωνυμία	Αρχίδαμος	Συνέλευση	Αντίπαλοι
<i>ὕμῖν</i>			
<i>τούτοις</i>			
<i>με</i>			

3. Να μεταφέρετε τις παρακάτω λέξεις στον άλλο αριθμό από αυτόν που βρίσκονται, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος: *πραγμάτων*, *παρόν*, *τύχαις*, *δυνάμεως*, *καιροῖς*.

4. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου.

ὕμῃν	εἶναι	στ
αὐτὴν	εἶναι	στ
δυνάμειος	εἶναι	στ
ζητεῖν	εἶναι	στ
τούτοις	εἶναι	στ

5. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, έγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι του κειμένου: λέγουσι, ὁμολογῶ, πείσειεν.

ρηματικός τύπος	πρόσωπο	αριθμός	έγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
λέγουσι						
ὁμολογῶ						
πείσειεν						

6. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τα παρακάτω απαρέμφατα.

Απαρέμφατο	είδος	εξάρτηση από	συντακτική θέση	υποκείμενο	ταυτ. ή ετερ.
οἱ συμβουλευόντες ὑμῖν ποιῆσθαι τὴν εἰρήνην			αντικείμενο		ετερ.
χρὴ τοὺς εὖ φρονούντας μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν	τελικό				
ἀλλὰ (χρὴ) πρὸς τὸ παρὸν ἀεὶ βουλευέσθαι					ετερ.
(χρὴ) μὴ μείζον φρονεῖν τῆς δυνάμειος	τελικό				ετερ.
χρὴ τοῦ δικαίου ποιῆσθαι τι προὔργιαίτερον					ετερ.

➤ Κείμενο 2 Μέτρα απαραίτητα για τη σωτηρία

Η εκτέλεση των στρατηγών έχει αφήσει ακέφαλο και σε αμηχανία το στράτευμα των Μυρίων. Ξεδιπλώνοντας το στρατηγικό του ταλέντο, ο Ξενοφώντας εδώ παρουσιάζει μια σειρά από συγκεκριμένες προτάσεις για το πώς θα πρέπει να πορευθούν στη συνέχεια οι Έλληνες, για να αντιμετωπίσουν πιθανή επίθεση των Περσών.

Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· Ἔγω ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προσδοκεῖ μοι. Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια· ἀκούω δὲ κόμας εἶναι καλὰς οὐ πλέον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας· οὐκ ἂν σὺν θανμάζοιμεν εἰ οἱ πολέμοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσι τε καὶ δάκνουσιν, ἣν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΜΥΡΙΑΩΝ (401-399 Π.Χ.)

αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιούσιν ἐπακολουθοῖεν. Ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαισίον ποιησαμένους τῶν ὄπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρω εἴῃ. Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθεῖη τίνας χρῆ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἐκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν ὅποτε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώμεθα ἂν εὐθύς τοῖς τεταγμένοις.

Ξενοφώντας, Κύρου Ἀνάβασις 3.2.34-36

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἐπιτήδεια = εφόδια, τρόφιμα

καλός, -ή, -όν (καλλίων, κάλλιστος) = ωραίος, όμορφος

δαυμάζω (+ δευτ. πρόταση) = παραξενεύομαι

οἱ πολέμιοι = οἱ αντίπαλοι (στον πόλεμο)

ὁ, ἡ κύων (γεν. κυνός· βλ. Γρ. §150) = σκύλος

δάκνω (μέλλ. δῆξομαι, αόρ. ἔδακον, παρακ. δέδηχα) = δαγκώνω

φεύγω (μέλλ. φεύξομαι και φευξοῦμαι, αόρ. ἔφυγον, παρακ. πέφευγα) = τρέπομαι σε φυγή

πλαίσιον = διάταξη στρατεύματος σε τετράγωνο

τὰ σκευοφόρα = τα υποζύγια του στρατού (που μεταφέρουν αποσκευές)

κοσμέω-ῶ = τακτοποιώ, διευθετώ, παρατάσσω

Δομική αναδιάταξη του κειμένου

Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν·

ἽΩ ἄνδρες, ἀκούσατε

ῶν προσδοκεῖ μοι.

Δῆλον

ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ

ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια·

ἀκούω δὲ κόμας εἶναι καλὰς οὐ πλέον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας·

οὐκ ἂν οὖν δαυμάζοιμεν

εἰ οἱ πολέμιοι,

ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσιν τε

καὶ δάκνουσιν,

ἣν δύνωνται,

τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν,

εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιούσιν ἐπακολουθοῖεν.

Ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαισίον ποιησαμένους τῶν ὄπλων,

ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρω εἴῃ.

Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθεῖη

τίνας χρῆ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἐκατέρων εἶναι,

τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν,

οὐκ ἂν

ὅποτε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν

βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι,

ἀλλὰ χρώμεθα ἂν εὐθύς τοῖς τεταγμένοις.

[**Αν σας δυσκολεύει ακόμη το κείμενο, διαβάστε τη μετάφραση**]

Μετάφραση

Ο Ξενοφώντας τότε ξανασηκώθηκε και είπε: «Ακούστε, στρατιώτες, όσα ακόμα μου φαίνονται καλά. Είναι φανερό πως πρέπει να βαδίσουμε σε μέρη, όπου θα προμηθευτούμε τροφή. Και μαθαίνω πως υπάρχουν όμορφα χωριά, που δεν απέχουν από δω παραπάνω από είκοσι στάδια. Σίγουρα, δεν θα μας φαινόταν παράξενο, αν οι εχθροί μάς έπαιρναν κυνήγι, όταν φεύγουμε, όπως κάνουν ακριβώς τα φοβητσιάρικα σκυλιά που κυνηγούν και δαγκώνουν, αν μπορούν, τους περαστικούς, ενώ άμα δουν ανθρώπους που τρέχουν ξοπίσω τους, το βάζουν στα πόδια. Ίσως λοιπόν θα μπορούσαμε να βαδίζουμε με μεγαλύτερη ασφάλεια, αν βάζαμε τους στρατιώτες σε σχηματισμό πλαισίου, για να βρίσκονται πιο ασφαλισμένα τα φορτηγά ζώα και το άμαχο πλήθος. Γι' αυτό, αν από τώρα ορίζονταν ποιοι πρέπει να πηγαίνουν μπροστά στο πλαίσιο και να διοικούν την εμπροσθοφυλακή, ποιοι να βρίσκονται στην κάθε μια πλευρά του, καθώς κι εκείνοι που θα είναι στην οπισθοφυλακή, δεν θα χρειαζόταν να παίρνουμε αποφάσεις όταν κάνουν την επίθεση οι εχθροί, παρά στη στιγμή θα χρησιμοποιούσαμε συνταγμένο το στρατό. (Μτφρ. Γ. Ζευγώλης)

Ασκήσεις

1. Να σημειώσετε (με ✓) στον επόμενο πίνακα τα πρόσωπα στα οποία αναφέρονται οι αντωνυμίες του κειμένου.

Αντωνυμίες	Ξενοφώντας	Μύριοι	Πολέμιοι
μοι			
ἡμᾶς			
αὐτοὶ			
ἡμῖν			

2. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου.

μοι	είναι	στ
ἡμᾶς (1ο)	είναι	στ
τοὺς διώκοντας	είναι	στ
αὐτοὶ	είναι	στ
ἡμῖν (1ο)	είναι	στ

3. Μπορείτε να αναγνωρίσετε συντακτικά τα παρακάτω απαρέμφατα;

πορεύεσθαι (1ο)	είναι	στ
πορεύεσθαι (2ο)	είναι	στ
ἡγεῖσθαι	είναι	στ
εἶναι	είναι	στ
βουλευέσθαι	είναι	στ

4. «ὁ πολὺς ὄχλος»: να αντικατασταθεί το επίθετο στον συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό και να κλιθεί η συνεκφορά στις πλάγιες πτώσεις του ενικού αριθμού.
5. «Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια»: να προσδιορίσετε τη βασική συντακτική λειτουργία όλων των ὀρων της περιόδου.
6. «οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμεν εἰ οἱ πολέμοιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσίν τε καὶ δάκνουσιν, ἣν δύνωνται»: να ξαναγραφεί το κείμενο με αλλαγή ὀλων των τύπων στον ενικό αριθμό.
7. Θα μπορούσατε να βρείτε τα αντίθετα των παρακάτω λέξεων της νέας ελληνικής στην αρχαία ελληνική; λίγο, τους φίλους, είναι αδύνατο, είναι κρυφό, άσχημος, χαίρομαι, η ήττα, θαρραλέος.
8. Στις παρακάτω φράσεις να προστεθεί ο κατάλληλος τύπος της προσωπικής ή δεικτικής αντωνυμίας (ἡμῶν, ἡμῖν, τούτους, τούτῳ, ταύτη, τοιούτους, τοῦτον).
 - α) Πολὺ δὲ μάλιστα δοκεῖ..... δίκαιοι εἶναι, εἴ τις ἡμῶν αὐτῶν λυμαίνεται τῆ καταστάσει, δίκην αὐτὸν διδόναι.
 - β) Φιλοκλῆς δ' ἦν στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ὃς διέφθειρεν.
 - γ) Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθυδήμου λόγους ἔλεγε Σωκράτης.
 - δ) Δίκαιοι εἶναι νομίζομεν βοηθεῖν ὑμᾶς τῆ πόλει
 - ε) Οἱ δ' ἐν οἴκῳ μὲν τοὺς στρατηγοὺς ἔπαυσαν πλὴν Κόνωνος· πρὸς δὲ εἶλοντο Ἀδείμαντον καὶ τρίτον Φιλοκλέα.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Κείμενο 1 Πειθαρχία και επιβίωση

Το στράτευμα των *Μυρίων* ύστερα από πολλές περιπέτειες έχει καταφέρει να φτάσει στον Εύξεινο Πόντο, στην ελληνική πόλη Τραπεζούντα. Και σε αυτό το κείμενο ο Ξενοφώντας παρουσιάζει τις προτάσεις του, σχετικά με το τι είναι απαραίτητο να πράξουν οι *Μύριοι* για όσο χρόνο θα περιμένουν την επιστροφή του Λακεδαιμόνιου Χειρίσοφου, ο οποίος έχει σταλεί να βρει μεταφορικά πλοία.

Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὧδε. Χειρίσοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. Ὅσα μοι οὖν δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορὰ ἔστιν ἰκανὴ οὔτε ὅτου ὠνησόμεθα εὐπορία εἰ μὴ ὀλίγοις τισίν· ἢ δὲ χώρα πολεμίας· κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἣν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορευήσθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. Ἀλλὰ μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σῶξήσθε, ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. ἔδοξε ταῦτα.

Ξενοφώντας, *Κύρου Ἀνάβασις* 5.1.5-7

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

καιρὸς = κατάλληλη στιγμή

ἐρῶ (-εῖς, -εῖ...) μέλλ. του λέγω, ἀορ. εἶπα, εἶπον, παρακ. εἶρηκα. ἢ πολεμία (χώρα) = εχθρική

πορίζομαι = προμηθεύομαι ὠνέομαι-οὔμαι = αγοράζω, προσφέρω τιμὴ, διαπραγματεύομαι

εὐπορία (αντίθ. ἀπορία) = αφθονία, ευκολία προνομή = επιδρομή ἄλλως = ἀσκοπα

πλανᾶομαι-ῶμαι = περιφέρομαι ἐπιμελέομαι-οὔμαι + γεν. = φροντίζω

Μετάφραση

Κατόπι σηκώθηκε ο Ξενοφώντας και είπε τούτα δῶ: «Τον Χειρίσοφο τον στέλνουμε να πάει να φέρει πλοία, κι εμείς θα περιμένουμε. Θα σας μιλήσω λοιπόν γι' αυτά που μου φαίνεται πως είναι απαραίτητα να κάνουμε, όσο θα μένουμε εδώ. Πρώτα πρώτα πρέπει να προμηθευόμαστε τα τρόφιμα από την εχθρική χώρα. Γιατί εδώ ούτε μας προσφέρουν πολλά ν' αγοράσουμε, ούτε χρήματα άφθονα έχουμε να διαθέσουμε για ψώνια, εκτός από μερικούς στρατιώτες. Έπειτα η χώρα είναι εχθρική, και γι' αυτό υπάρχει κίνδυνος να καθούν πολλοί, αν πηγαίνετε για τρόφιμα ξέγνοιαστοι κι απροφύλαχτοι. Έτσι έχω τη γνώμη πως πρέπει να αρπάζετε τα τρόφιμα κάνοντας επιδρομές, κι όχι να τριγυρνάτε άσκοπα εδώ κι

Κείμενο 2 Ώρα για ειρήνη

Ο Αθηναίος ρήτορας Καλλίστρατος εκπροσώπησε μαζί με άλλους απεσταλμένους των Αθηναίων την πόλη του στο πανελλήνιο συνέδριο της Σπάρτης (371 π.Χ.). Ο λόγος του αποσκοπεί στην κατάπαυση των μακροχρόνιων εμφύλιων πολέμων, οι οποίοι κατέστρεφαν την Ελλάδα. Το ερώτημα που απευθύνει ο Καλλίστρατος στους συμμετέχοντες στο συνέδριο είναι πότε είναι η κατάλληλη στιγμή για να κάνει μία πόλη-κράτος ειρήνη, όταν έχει καταστραφεί εντελώς ή όταν είναι ακόμη ισχυρή;

Ἀλλὰ μέντοι ὅτι μὲν πόλεμοι αἰεὶ ποτε γίνονται καὶ ὅτι καταλύονται πάντες ἐπιστάμεθα, καὶ ὅτι ἡμεῖς, ἂν μὴ νῦν, ἀλλ' αὐθις ποτε εἰρήνης ἐπιθυμήσομεν. Τί οὖν δεῖ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀναμένειν, ἕως ἂν ὑπὸ πλήθους κακῶν ἀπείπωμεν, μᾶλλον ἢ οὐχ ὡς τάχιστα πρὶν τι ἀνήκεστον γενέσθαι τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι; Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκείνους ἔγωγε ἐπαινῶ οἵτινες ἀγωνισταὶ γενόμενοι καὶ νενικηκότες ἤδη πολλακίς καὶ δόξαν ἔχοντες οὕτω φιλονεικοῦσιν ὥστε οὐ πρότερον παύονται, πρὶν ἂν ἠττηθέντες τὴν ἄσκησιν καταλύσωσιν, οὐδέ γε τῶν κυβευτῶν οἵτινες αὖ ἔαν ἔν τι ἐπιτύχωσι, περὶ διπλασίων κυβεύουσιν· ὁρῶ γὰρ καὶ τῶν τοιούτων τοὺς πλείους ἀπόρους παντάπασι γιγνομένους. Ἄ χρὴ καὶ ἡμᾶς ὁρῶντας εἰς μὲν τοιοῦτον ἀγῶνα μηδέποτε καταστῆναι, ὥστ' ἢ πάντα λαβεῖν ἢ πάντ' ἀποβαλεῖν, ἕως δὲ καὶ ἐρρώμεθα καὶ εὐτυχοῦμεν, φίλους ἀλλήλοις γενέσθαι.

Ξενοφώντας, Ἑλληνικά 6.3.15-17

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ποτέ (εγκλιτικό μόριο) = κάποτε, σε κάθε εποχή

καταλύονται, ρ. καταλύω = τερματίζω. Η χρήση του ενεστώτα εδώ δηλώνει αυτό που γίνεται συνήθως ή κατ' επανάληψη.

ἂν μὴ νῦν (ενν. ἐπιθυμήσωμεν), αὐθις (πβ. αὖ = πάλι).

ἀπείπωμεν ἀπὸ το ρ. ἀπαγορεύω (μέλλ. ἀπερῶ, ἀορ. ἀπείπον, παρακ. ἀπείρηκα) το οποίο συντάσσεται με τρεις τρόπους: α. ἀπαγορεύω τι = ἀπαγορεύω, δεν επιτρέπω· β. ἀπαγορεύω τινί = παραιτούμαι ἀπὸ κάτι· γ. ἀπαγορεύω + κατηγ. μτχ. = σταματώ να κάνω κάτι, αρχίζω να κουράζομαι, ἀπαυδῶ· ομόρριζα: ἀπαγόρευσις (nomen actionis) = ἀρνηση, ἀπαγόρευση/κόπωση, ἐξάντληση / ἀπαγορευτέον = δεῖ ἀπαγορεύειν.

Τα ἀλλὰ μὴν, καὶ μὴν (ἀλλ' ὁμως, καὶ ὁμως, παρ' ὅλα αυτά) δηλώνουν ὅτι ο λόγος μεταβαίνει σε κάτι νέο καὶ πολὺ σπουδαιότερο. Αυτό συμβαίνει κατὰ κόρον σε ἀπαντήσεις ἢ παρατηρήσεις για ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ κάποιον ἄλλο.

κυβεύω (< κύβος) = παίζω τα ζάρια· μεταφορικά ριψοκινδυνεύω, «τα παίζω ὅλα για ὅλα».

ἐρρώμεθα, παρακ. του ῥώννυμα (ῥωσθήσομαι, ἐρρώσθη, ἔρρωμαι). Το ρ. ῥώννυμα (καὶ ῥωννύω), ῥώσω, ἔρρωσα σημαίνει εἶμαι δυνατός, εἶμαι πρόθυμος να, ἔχω υγεία (ἔρρωσο = υγίαινε, χαίρε). Ο ἐρρωμένος (μτχ.) εἶναι ο σδεναρός, ο ρωμαλέος. Το ἐπίρρ. ἐρρωμένως σημαίνει με δύναμη, σδεναρα. Παράγωγα: ἡ ῥώμη (= σωματική ισχύς), ῥωμαλέος = ισχυρός, δυνατός, υγής, ἀνδρείος.

Δομική αναδιάταξη του κειμένου

(Τα ρήματα με υπογράμμιση. Οι εισαγωγικοί σύνδεσμοι με έντονα στοιχεία)

ἀλλὰ μέντοι
 ὅτι μὲν πόλεμοι αἰεί ποτε γίνονται
 καὶ ὅτι καταλύονται
 πάντες ἐπιστάμεθα,
 καὶ ὅτι ἡμεῖς,
 ἂν μὴ νῦν,
 ἀλλ' αὐθὶς ποτε εἰρήνης ἐπιθυμήσομεν.
 τί οὖν δεῖ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀναμένειν,
 ἕως ἂν ὑπὸ πλήθους κακῶν ἀπείπωμεν,
 μᾶλλον ἢ οὐχ ὡς τάχιστα
πρὶν τι ἀνήκεστον γενέσθαι
 τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι;
 ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκείνους ἔγωγε ἐπαινώ
 οἵτινες ἀγωνισταὶ γενόμενοι καὶ νενικηκότες ἤδη πολλάκις καὶ δόξαν ἔχοντες οὕτω φιλο-
νυκοῦσιν
 ὥστε οὐ πρότερον παύονται,
πρὶν ἂν ἠττηθέντες τὴν ἄσκησιν καταλύσωσιν,
 οὐδέ γε τῶν κυβευτῶν
 οἵτινες αὖ
 ἐὰν ἐν τι ἐπιτύχωσι,
 περὶ διπλασίων κυβεύουσιν.
 ὁρῶ γὰρ καὶ τῶν τοιούτων τοὺς πλείους ἀπόρους παντάπασι γιγνομένους.
 ἃ χρῆ καὶ ἡμᾶς ὀρῶντας εἰς μὲν τοιοῦτον ἀγῶνα μηδέποτε καταστῆναι,
 ὥστ' ἢ πάντα λαβεῖν ἢ πάντ' ἀποβαλεῖν,
 ἕως δὲ καὶ ἐρρώμεθα καὶ εὐτυχοῦμεν.
 φίλους ἀλλήλοις γενέσθαι.

[**Αν σας δυσκολεύει ακόμη το κείμενο, διαβάστε τη μετάφραση**]

Μετάφραση

Έπειτα το ξέρουμε όλοι μας ότι οι πόλεμοι που κάθε τόσο γίνονται έχουν ένα τέλος, κι ότι κάποτε —αν όχι τώρα— θα επιθυμήσουμε κι εμεῖς ξανά την ειρήνη. Γιατί λοιπόν να πρέπει να περιμένουμε την ώρα όπου θα έχουμε εξαντληθεί από τις πολλές συμφορές, και να μην κάνουμε ειρήνη όσο πιο γρήγορα μπορούμε, πριν συμβεί κάτι ανεπανόρθωτο; «Εγώ τουλάχιστον δεν επιδοκιμάζω εκείνους τους αθλητές που, ενώ έχουν κιάλας κερδίσει πολλές νίκες και δόξα, έχουν τόσο μεγάλη φιλοδοξία, ώστε δεν σταματούν ν' αγωνίζονται παρά όταν μια ήττα δώσει τέλος στην αθλητική τους σταδιοδρομία· ούτε κι εκείνους που παίζουν ζάρια κι όταν κερδίσουν ένα ποσό ριψοκινδυνεύουν ξανά το διπλάσιο — γιατί διαπιστώνω ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς καταστρέφονται ολότελα. Βλέποντας λοιπόν κι εμεῖς αυτά, δεν πρέπει ποτέ να εμπλακούμε σ' αγώνα τέτοιο που να ριψοκινδυνέψουμε ή όλα να τα κερδίσουμε ή όλα να τα χάσουμε, παρά όσο έχουμε ακόμα δυνάμεις κι ευημερούμε να γίνουμε φίλοι». (Μτφρ. Ρ. Ρούφος)

5. Να αναγνωρίσετε το είδος των μετοχών του κειμένου.

γενόμενοι	είναι
νενικηκότες	είναι
ήττηθέντες	είναι
γιγνομένους	είναι
όρωντας	είναι

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε καθεμιά από τις δευτερεύουσες προτάσεις της στήλης Α με τα δεδομένα στη στήλη Β; Μία περίπτωση της στήλης Β περισσεύει.

A	B
• <i>ὅτι μὲν πόλεμοι αἰεὶ ποτε γίνονται</i>	Η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει:
• <i>ὅτι ἡμεῖς, ..., ἀλλ' αὐθὶς ποτε εἰρήνης ἐπιθυμήσομεν</i>	α. κρίση-γνώμη
• <i>ἕως ἂν ὑπὸ πλήθους κακῶν ἀπείπωμεν</i>	β. αποτέλεσμα
• <i>ὥστε οὐ πρότερον παύονται</i>	γ. προϋπόθεση
• <i>ἐὰν ἔν τι ἐπιτύχωσι</i>	δ. χρόνο
	ε. φόβο

2. Μπορείτε να μεταφράσετε τις ακόλουθες φράσεις;

- α) *Ἦ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.*
 β) *Λέγουσιν οἱ σοφισταὶ ὡς οὐδὲν δέονται χρημάτων.*
 γ) *Οἶδα μὲν ὅτι πάντες εἰώδασι (= συνηθίζουν) πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσι.*
 δ) *Κίνδυνός ἐστι μὴ μεταβάλωνται (= αλλάξουν διάθεση) καὶ γένωνται μετὰ τῶν πολεμίων.*
 ε) *Πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρουσιν τί ποτε λέγει ὁ θεός.*

3. Να συμπληρωθούν οι ακόλουθες φράσεις από τις αντωνυμίες που δίνονται στην παρένθεση.

- α) *Τίνας οὖν, ἔφη, ὑπὸ ... εὕροισμεν ἂν μείζω εὐηργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων;* (τίνος, τίνων, τινῶν)
 β) *Ὡς ἐγὼ ἀκούων ... ἐπαινουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν,* (τίνος, τίνων, τινῶν)
 γ) *Ὑστερον δὲ στάσεώς ... γενομένης, ἐν ἧ Κλεοφῶν ἀπέθανεν, ἀπέδρασαν οὗτοι, πρὶν κριθῆναι·* (τίνος, τίνι, τινός)
 δ) *Πρῶτον μὲν Τισσαφέρνης πέμψας ἤρετο αὐτὸν ... δεόμενος ἤκοι.* (τίνος, τίνι, τινός)
 ε) *Ἐπειτα δὲ ἡμερεύσαντες ἐν ... τόπῳ ἐρήμῳ πρὸς τὰς πύλας ἦλθον.* (τίνι, τίνι, τισί)

15

ΕΝΟΤΗΤΑ

Η λήψη της σωστής απόφασης

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Στα λεγόμενα «Κερκυραϊκά» (γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Κέρκυρα κατά την Α΄ φάση του Πελοποννησιακού Πολέμου) ο Θουκυδίδης περιγράφει την ένταση που υπήρχε στο νησί ανάμεσα σε δημοκρατικούς και ολιγαρχικούς. Ο Πειθίας, αρχηγός των δημοκρατικών, σύρεται σε δίκη από τους πολιτικούς του αντιπάλους. Καταφέρνει όμως να απαλλαγεί και, με τη σειρά του, πετυχαίνει τη δική τους καταδίκη σε βαρύτατο πρόστιμο. Η κατηγορία αφορούσε ασέβεια, και οι ολιγαρχικοί ηγέτες βρίσκονται σε πολύ δύσκολη θέση. Αποφασίζουν τότε να εγκαταλείψουν κάθε πρόσχημα και να δράσουν.

Καί (ἦν γὰρ Πειθίας ἐδελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει) ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίους τὴν Κέρκυραν καταδουλοῦν. Ὁ δὲ ἀποφυγὸν ἀνθυπάγει αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακα ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου· ζημία δὲ καθ' ἑκάστην χάρακα ἐπέκειτο στατήρ. Ὁφλότων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν, ὁ Πειθίας (ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὢν) πείθει ὥστε τῷ νόμῳ χρῆσασθαι. Οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυθάνοντο τὸν Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς ἐστὶ, μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπέσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίους φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπιναίως ἐς τὴν βουλήν ἐσελθόντες τὸν τε Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἐξήκοντα [...].

Θουκυδίδης, Ἱστορίαί 3.70

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ἀλκίνου = ο ομηρικός βασιλιάς της Σχερίας, της νήσου των Φαιάκων, ο οποίος λατρευόταν ως ἥρωας

χάρακα = πιθανώς κάποιο είδος μεταλλικής βέργας για στήριξη

στατήρ = ο χρυσός στατήρας είχε αξία είκοσι δραχμών, ενώ ο αργυρός ισοδυναμούσε με δύο δραχμές (μάλλον εδώ εννοείται χρυσός στατήρας)

Μετάφραση

Αρχηγός των δημοκρατικών ήταν τότε ο Πειθίας, πρόξενος των Αθηναίων. Οι πρώην αιχμάλωτοι, φίλοι των Κορινθίων, του έκαναν μήνυση με την κατηγορία ότι θέλει να υποδουλώσει την Κέρκυρα στους Αθηναίους. Ο Πειθίας αθώωθηκε

Ρωμαϊκό ορειχάλκινο άγαλμα του Δία του 1ου π.Χ. αιώνα. Πιθανότατα αντίγραφο ελληνικού πρωτοτύπου της κλασικής περιόδου. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

κι έκανε μήνυση εναντίον πέντε απ' τους πλουσιότερους αντιπάλους του με την κατηγορία ότι, για να στηρίζουν τα κλήματά τους, έκοβαν βέργες από τους ιερούς περιβόλους του Διός και του Αλκίνου. Κατά τον νόμο, για κάθε βέργα το πρόστιμο ήταν ένας στατήρας. Οι κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν κι έτρεξαν και κάθισαν ικέτες στους ναούς, ζητώντας να πληρώσουν με δόσεις το πρόστιμο, επειδή το ποσό ήταν πολύ μεγάλο. Ο Πειθίας, που ήταν μέλος της Βουλής, την έπεισε να εφαρμόσει τον νόμο. Οι πέντε που είχαν καταδικαστεί δεν είχαν πια κανένα νόμιμο μέσο και όταν πληροφορήθηκαν ότι ο Πειθίας είχε σκοπό, όσο ήταν βουλευτής, να πείσει τους συμπολίτες του να κάνουν επιθετική και αμυντική συμμαχία με τους Αθηναίους, οπλίστηκαν με κοντοσπάθια, όρμησαν ξαφνικά μέσα στην Βουλή και σκότωσαν τον Πειθία και άλλους εξήντα βουλευτές και ιδιώτες. (Μτφρ. Α. Βλάχος)

Ασκήσεις

1. Στο απόσπασμα υπάρχει μια δευτερεύουσα **αιτιολογική** πρόταση. Εντοπίστε την και γράψτε την στο κενό που ακολουθεί. Για να σας βοηθήσουμε λίγο... Εισάγεται με έναν αιτιολογικό σύνδεσμο που χρησιμοποιούμε και στα νέα ελληνικά, για να εισαγάγουμε αιτιολογική πρόταση.

.....

2. Αν ψάξετε προσεκτικά, θα βρείτε και μια δευτερεύουσα τελική πρόταση, εάν μάλιστα θυμηθείτε ότι οι εισαγωγικοί σύνδεσμοι των τελικών προτάσεων είναι οι εξής: *ίνα, όπως, ως* (+ υποτακτική). Γράψτε την τελική πρόταση στο κενό που ακολουθεί. Πώς αποδίδεται στη μετάφραση;

.....

3. Για την εισαγωγή, εκφορά, σημασία κ.λπ. των αιτιολογικών και τελικών προτάσεων, δείτε το **Συντακτικό** σας (§179-180).

4. Βάλτε σε κύκλο τον εμπρόθετο επιρρηματικό προσδιορισμό, που πιστεύετε ότι στο κείμενο δηλώνει την αιτία. Εντοπίστε και πώς μεταφράζονται οι παρακάτω εμπρόθετοι προσδιορισμοί.

α) *ἐς δίκην* β) *καθ' ἐκάστην* γ) *διὰ πλῆθος*

- Τώρα βάλτε σε κύκλο τον εμπρόθετο επιρρηματικό προσδιορισμό, στο κείμενο δηλώνει τον σκοπό.

α) *ἐκ τοῦ... τεμένους* β) *ἐς δίκην* γ) *πρὸς τὰ ἱερά*

> Κείμενο 2

Ο Ξενοφώντας προσπαθεί να εμπυχώσει τους *Μυρσίους*, ώστε να αντιμετωπίσουν με υψηλό ηθικό τις μεγάλες δυσκολίες, που τους περιμένουν στην αγωνιώδη προσπάθειά τους να γυρίσουν στην πατρίδα τους, περνώντας μέσα από άγνωστους τόπους και με τους Πέρσες να παραμονεύουν σε κάθε βήμα.

Ἔπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιάν ἤλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἽΩν ἔστι μὲν τεκμήρια ὄρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. Τοιούτων μὲν ἐστε προγόνων. Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὡς ὑμεῖς κατασχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὐ πολλαὶ ἡμέραι, ἀφ' οὗ ἄντιταξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς.

Ξενοφώντας, Κύρου Ἀνάβασις 3.2.13

Μετάφραση

Αργότερα, όταν ο Ξέρξης συγκέντρωσε εκείνο τον αμέτρητο στρατό και βάδισε ενάντια στην Ελλάδα, και τότε οι πρόγονοί μας νίκησαν τους δικούς τους και στη στεριά και στη θάλασσα. Απόδειξη γι' αυτές τις νίκες είναι τα τρόπαια που βλέπουμε, μα πιο μεγάλη απόδειξη είναι η ελευθερία των πόλεων, όπου εσείς γεννηθήκατε και ανατραφήκατε. Γιατί κανέναν άνθρωπο δεν έχετε κυρίαρχο και δεν λατρεύετε άλλον, παρά μονάχα τους θεούς. Από τέτοιους προγόνους κατάγεστε. Δεν θέλω να πω μ' αυτά πως εσείς τους ντροπιάζετε, αφού πριν λίγες μέρες αντιμετώπισατε τους απογόνους εκείνων των Περσών και τους νικήσατε με τη βοήθεια των θεών, παρόλο που ήταν πολύ περισσότεροί σας. **(Μτφρ. Γ. Ζευγώλης)**

Ασκήσεις

1. Τρεις από τους ακόλουθους ρηματικούς τύπους ανήκουν σε συνηρημένα ρήματα πρώτης τάξης (δηλ. σε -άω). Υπογραμμίστε τους.

ἤλθεν, ἐνίκων, ἐγένεσθε, ὄρᾶν, προσκυνεῖτε, ἐνικᾶτε

2. Συμπληρώστε τους τύπους συνηρημένων ρημάτων σε -άω που ζητούνται στην παρένθεση. Πρέπει πρώτα να τους αναγνωρίσετε, αφού συμβουλευτείτε τη Γραμματική (§323, β).

ἐκτιμῶ (β' ενικ. παρατ.)

νίκα (ίδιος τύπος στην άλλη φωνή)

ἀγαπᾶν (ίδιος τύπος στην άλλη φωνή)

σιγῶ (απαρέμφατο ενεστώτα Ε.Φ.)

ΜΑΘΕΤΕ ΚΙ ΑΥΤΟ

Στη Ν.Ε. σωστό είναι να γράψουμε: το κυβερνών κόμμα (ας θυμηθούμε ότι η μετοχή προέρχεται από το κυβερνά-ον > κυβερνῶν). Επίσης εγγνώμαι (αφού το ρήμα είναι ἐγγνώμαι-ῶμαι), διερωτώμαι, εξαρτώμαι, διασπώμαι, αποσπώμαι κ.τ.ό.

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ
ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΑΩ

16

ΕΝΟΤΗΤΑ

Πώς μπορούμε να αποφύγουμε τους δημαγωγούς;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Στα πρώτα χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου δεσπόζει πολιτικά στην Αθήνα ο δημαγωγός Κλέων. Τα μεγάλα, αλλά εν πολλοίς «κούφια» λόγια του, συχνά παρασύρουν τον αθηναϊκό δήμο, ο οποίος όμως δεν υπολείπεται σε... κουτοπονηριά, όπως φαίνεται από το ακόλουθο απόσπασμα.

Οί δε (Ἀθηναῖοι), οἷον ὄχλος φιλεῖ ποιεῖν, ὅσῳ μᾶλλον ὁ Κλέων ὑπέφευγε τὸν πλοῦν καὶ ἐξανεχώρει τὰ εἰρημένα, τόσῳ ἐπεκελεύοντο τῷ Νικίᾳ παραδιδόναί τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκείνῳ ἐπεθῶων πλεῖν. Ὡστε οὐκ ἔχων ὅπως τῶν εἰρημένων ἔτι ἐξαπαλλαγῆ, ὑφίσταται τὸν πλοῦν, καὶ παρελθὼν οὔτε φοβεῖσθαι ἔφη Λακεδαιμονίους πλεύσεσθαι τε λαβὼν ἐκ μὲν τῆς πόλεως οὐδένα, Λημνίους δὲ καὶ Ἴμβριους τοὺς παρόντας καὶ πελταστὰς οἱ ἦσαν ἕκ τε Αἴνου θεβοηθηκότες καὶ ἄλλοθεν τοξότας τετρακοσίους· ταῦτα δὲ ἔχων ἔφη πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξιεν Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ ἀποκτενεῖν. Τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἐνέπεσε μὲν τι καὶ γέλωτος τῇ κουφολογίᾳ αὐτοῦ, ἀσμένους δ' ὅμως ἐγίγγετο τοῖς σώφροσι τῶν ἀνθρώπων, λογιζομένοις δυοῖν ἀγαθοῖν τοῦ ἐτέρου τεύξεσθαι, ἢ Κλέωνος ἀπαλλαγῆσεσθαι, ὃ μᾶλλον ἤλπιζον, ἢ σφραλεῖσι γνώμης Λακεδαιμονίους σφίσι χειρώσεσθαι.

Θουκυδίδης, Ἱστορία 4.28

Μετάφραση

Και τότε, όπως συνηθίζει να κάνει ο όχλος, όσο προσπαθούσε ο Κλέων να αποφύγει την στρατηγία, ανακαλώντας τα όσα είχε πει, τόσο παρακινούσαν τον Νικία να του παραδώσει το αξιωμα του και φώναζαν του Κλέωνος να φύγει στην εκστρατεία. Έτσι, μη έχοντας τρόπο να ξεφύγει από τα όσα ο ίδιος είχε πει, δέχτηκε να φύγει. Ανέβηκε στο βήμα και είπε ότι δεν τον φοβίζονται οι Λακεδαιμόνιοι και ότι θα φύγει χωρίς να πάρει ούτε έναν Αθηναίο στρατιώτη, αλλά μόνο τους οπλίτες από την Ίμβρο και την Λήμνο που ήσαν στην Αθήνα, τους πελταστές που είχαν έρθει ενίσχυση από τον Αίνο και τετρακόσιους τοξότες από άλλα μέρη. Με τις δυνάμεις αυτές, είπε, και με τον στρατό που βρισκόταν στην Πύλο, μέσα σε είκοσι μέρες ή θα έφερνε πίσω ζωντανούς τους Λακεδαιμονίους ή θα τους σκότωνε επιτόπου. Τα φαντασμένα αυτά λόγια προκάλεσαν και μερικά γέλια. Οι φρονιμότεροι, όμως, ήταν ικανοποιημένοι ότι ένα από τα δύο θα γινόταν οπωσδήποτε. Ή θα γλίτωναν από τον Κλέωνα —και αυτό θεωρούσαν πιθανότερο— ή αν διαψεύδονταν οι προβλέψεις τους, τότε θα αιχμαλώτιζαν τους Λακεδαιμονίους. (Μτφρ. Α. Βλάχος)

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ΔΗΜΑΓΩΓΩΝ
(5ος-4ος αι. π.Χ.)

Ασκήσεις

1. Ποιες ήταν οι υποσχέσεις του Κλέωνα προς τον λαό; Ποια ήταν, σύμφωνα με τον ιστορικό, η στάση των Αθηναίων προς αυτές;
2. Οι τύποι με έντονη γραφή ανήκουν σε συνηρημένα ρήματα Β΄ τάξης (σε -έω). Συμπληρώστε στο ακόλουθο πίνακάκι τους ζητούμενους τύπους.

Συνηρημένος τύπος σε -έω	Ζητούμενος τύπος	Απάντηση
φιλεῖ	β΄ ενικό παρατατ. Ε.Φ.	
ποιεῖν	ἴδιος τύπος στην άλλη φωνή	
ἐξανεχώρει	ἴδιος τύπος στον ενεστώτα Ε.Φ.	
πλεῖν	α΄ ενικό πρόσωπο ενεστώτα Ε.Φ.	

3. ἀποκτενεῖν: Πρόκειται για απαρέμφατο μέλλοντα. Μπορείτε να σχηματίσετε τον ἴδιο τύπο στον ενεστώτα; Γιατί ο μέλλοντας σχηματίζεται έτσι και όχι με ἔνσιγμο τρόπο;

.....

λογιζομένοις: Πρόκειται για μετοχή ενεστώτα. Πώς θα σχηματιστεί η μετοχή μέλλοντα στον ἴδιο τύπο; Γιατί;

.....

> Κείμενο 2

Ο Σωκράτης και ο νεαρός αριστοκράτης Μένωνας αναζητούν τον ορισμό της αρετής και διερευνούν το ερώτημα αν αυτή είναι διδακτική. Στις ακόλουθες γραμμές ο Μένωνας εκφράζει στον Σωκράτη τον θαυμασμό του.

ἽΩ Σώκρατες, ἤκουον μὲν ἔγωγε πρὶν καὶ συγγενέσθαι σοι ὅτι σὺ οὐδὲν ἄλλο ἢ αὐτός τε ἀπορεῖς καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖς ἀπορεῖν· καὶ νῦν, ὥς γέ μοι δοκεῖς, γοητεύεις με καὶ φαρμάτεις καὶ ἀτεχνῶς κατεπάδεις, ὥστε μεστὸν ἀπορίας γεγονέναι.

Πλάτωνας, Μένων 80

Μετάφραση

Άκουα βέβαια εγώ, Σωκράτη, και πριν σε συναναστραφώ πως εσύ δεν κάνεις άλλο παρά και ο ἴδιος να βρίσκεσαι σε απορίες και τους άλλους να κάνης να απορούν· και τώρα, όπως μου φαίνεσαι, μου κάνεις μάγια και με ποτίζεις φίλτρα και (στ' αλήθεια) μου λέγεις ξόρκια, ώστε να έχω πλημμυρίσει απορίες. **(Μτφρ. Β. Ν. Τατάκης)**

Οινοχόη, Αγγείο του τέλους του 4ου π.Χ. αιώνα. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Ασκήσεις

1. Στο παραπάνω σύντομο απόσπασμα υπάρχουν τέσσερις ρηματικοί τύποι που ανήκουν στα συνηρημένα Β΄ τάξης (σε -έω). Μπορείτε να τους εντοπίσετε και να τους υπογραμμίσετε;
2. Στο απόσπασμα υπάρχουν μια δευτερεύουσα **χρονική** και μια δευτερεύουσα **συμπερασματική**. Μπορείτε να τις εντοπίσετε και να τις υπογραμμίσετε;
3. Σίγουρα θα θυμάστε ότι γενικά δεν υπάρχει πρόταση χωρίς ρήμα. Τι συμβαίνει στις δύο παραπάνω προτάσεις; Συμβουλευτείτε το **Συντακτικό** (§188-189).

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

Χρονικές και συμπερασματικές δευτερεύουσες προτάσεις:

- Σε καθεμιά από τις ακόλουθες περιόδους, να υπογραμμίσετε τη δευτερεύουσα πρόταση και να γράψετε δίπλα αν είναι χρονική ή συμπερασματική.
 - α) *Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι.*
 - β) *Οἱ τριάκοντα πᾶν ἐποίησαν, ὥστε μὴ δοῦναι δίκην.*
 - γ) *Μὴ ἀπέλθῃτε, πρὶν ἀκούσητε.*
 - δ) *Μνήσθητί μου Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.*
 - ε) *Τῇ ὑστεραίᾳ, ἐπεὶ ἦλθον οἱ κήρυκες, ἐζήτησαν τοὺς ἄρχοντας.*
 - στ) *Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν.*
 - ζ) *(Νικόστρατος) πείθει ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι.*

Προσδιορισμός του χρόνου και του αποτελέσματος

- Ο προσδιορισμός του χρόνου δηλώνεται με πολλούς τρόπους, όπως με επιρρήματα, εμπρόθετους, χρονικές προτάσεις κ.λπ. Συμβουλευτείτε στο **Συντακτικό** (§181). Μπορείτε, στη συνέχεια, να υπογραμμίσετε στις ακόλουθες περιόδους τους διάφορους προσδιορισμούς του χρόνου και να γράψετε δίπλα τη μορφή τους:
 - α) *Ταύτην τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν.*
 - β) *Πάραλος ἀφίκετο τῆς νυκτός.*
 - γ) *Τοιαῦτα ἐποίησαν, ὅτε ἦλθον ἐς Ἀθήνας.*
 - δ) *Ἀγησίλαος ἐλθὼν εἶπε.*
 - ε) *Τῇ ὑστεραίᾳ ἐκκλησίαν ἐποίησαν.*

- Ο προσδιορισμός του αποτελέσματος εκφέρεται κυρίως με δευτερεύουσες συμπερασματικές (αποτελεσματικές) προτάσεις, απαρέμφατο, και το λεγόμενο προληπτικό κατηγορούμενο (ή του αποτελέσματος). Μπορείτε να υπογραμμίσετε στις ακόλουθες περιόδους τους διάφορους προσδιορισμούς του αποτελέσματος και να γράψετε δίπλα τη μορφή τους:

- α) Ἐνέπιπτε ἄπλετος χιών, ὥστε ἀπέκρουσε
τὰ ὄπλα.
- β) Οὗτος ἀφέδη ἐλεύθερος εἶναι.
- γ) Κῦρος ηὐξήθη μέγας.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Όπως ήδη έχουμε δει στην Ενότητα 7, κείμενο 2, στην περίφημη *Άπολογία* του, έργο βέβαια του Πλάτωνα, ο Σωκράτης εξηγεί στους δικαστές τη δική του κοσμοαντίληψη για το νόημα του ζην.

Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις· «Εἴτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν;» ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι, ὅτι «Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἶε δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδिका πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ».

Πλάτωνας, *Άπολογία Σωκράτους* 28 α-δ

Μετάφραση

Ἴσως θα μου ἔλεγε ὅμως κανένας: «Δεν ντρέπεσαι λοιπόν, Σωκράτη, να πιᾶσεις ἓνα τέτοιο ἐπάγγελμα που κινδυνεύεις τώρα να πεθάνεις;» Εδῶ θ' ἀποκρινόμουν σ' αὐτόν, με ὄλο μου το δίκαιο: «Δεν τα λες καλά, ἄνθρωπέ μου, αν νομίζεις πως ἓνας ἄνθρωπος που κάνει ἔστω και την παραμικρή ὠφέλεια στους ἄλλους πρέπει να λογαριάζει αν θα ζήσει ἢ θα πεθάνει, ἀλλά να ἔχει μόνο του σκοπό, ὅταν κάνει κατιτί, αν αὐτό που κάνει εἶναι δίκαιο ἢ ἄδικο κι αν ταιριάζει σε καλόν ἢ κακόν ἄνθρωπο».

(Μτφρ. Π. Νιρβάνας)

Ασκήσεις

1. Οι ρηματικοί τύποι με ἔντονη γραφή εἶναι συνηρημένοι. Μπορείτε να γράψετε για τον καθένα τους τύπους που ζητούνται στην παρένθεση;

ζῆν (α' πληθ. οριστ. ενεστώτα και γ' ενικό προστακτικής)

.....

σκοπεῖν (β' ενικό οριστ. Ε.Φ. και Μ.Φ.)

.....

Ερυθρόμορφος κρατήρας του τέλους του 5ου π.Χ. αιώνα. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

2. Στο απόσπασμα θα βρείτε επίσης τους αντωνυμικούς τύπους *τις* και *ότου*. Κυκλώστε Σ ή Λ, αν θεωρείτε ότι οι ακόλουθες διατυπώσεις είναι αντίστοιχα Σωστές ή Λάθος.

> Το <i>τις</i> είναι εδώ ερωτηματική αντωνυμία.	Σ	Λ
> Το <i>ότου</i> είναι δεύτερος τύπος της αόριστης αντωνυμίας.	Σ	Λ
> Η γενική ενικού του <i>τις</i> είναι <i>τινός</i> .	Σ	Λ
> Η ονομαστική ενικού του <i>ότου</i> στο ουδέτερο γένος είναι <i>ότι</i> .	Σ	Λ
> Η δοτική πληθυντικού του <i>τις</i> είναι <i>τισί(ν)</i> .	Σ	Λ

3. Για τις ακόλουθες δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου, επιλέξτε τον σωστό χαρακτηρισμό.

ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν

- α) αναφορική β) χρονική γ) αιτιολογική

εἰ οἶει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα

- α) πλάγια ερωτηματική β) εναντιωματική γ) υποθετική

ὅταν πράττη

- α) ονομαστική β) επιρρηματική γ) τίποτα από τα δυο

πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει

- α) χρονική β) ενδοιαστική γ) πλάγια ερωτηματική

> Κείμενο 2

Ο Πλάτωνας έγραψε τον διάλογο *Μενέξενος* με τη μορφή επιτάφιου (δηλ. επικήδειου) λόγου. Στους επιτάφιους λόγους εγκωμιάζονται κατά κανόνα νεκροί που έπεσαν στη μάχη πολεμώντας για την πόλη. Στο ακόλουθο απόσπασμα ο ρήτορας προβληματίζεται για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να επαινέσει τους νεκρούς που ανδραγάθησαν (δηλ. διακρίθηκαν με ηρωικές πράξεις).

Δεῖ δὴ τοιοῦτου τινὸς λόγου ὅστις τοὺς μὲν τετελευτηκότας ἱκανῶς ἐπαινέσεται, τοῖς δὲ ζῶσιν εὐμενῶς παραινέσεται, ἐκγόνοις μὲν καὶ ἀδελφοῖς μιμεῖσθαι τὴν τῶνδε ἀρετὴν παρακελυόμενος, πατέρας δὲ καὶ μητέρας καὶ εἴ τινας τῶν ἄνωθεν ἔτι προγόνων λείπονται, τούτους δὲ παραμυθούμενος. Τίς οὖν ἂν ἡμῖν τοιοῦτος λόγος φανεῖ; Ἡ πόθεν ἂν ὀρθῶς ἀρξαιμέδα ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐπαινοῦντες, οἱ ζῶντές τε τοὺς ἑαυτῶν ἠΰφραινον δι' ἀρετὴν, καὶ τὴν τελευταίην ἀντὶ τῆς τῶν ζώντων σωτηρίας ἠλλάξαντο;

Πλάτωνας, *Μενέξενος* 236 e - 237a

Μετάφραση

Επιβάλλεται συνεπώς ένας τέτοιος λόγος, που σκοπό του θα 'χει, απ' το 'να μέρος να εξυμνήσει τους ηρωικούς νεκρούς των πολέμων όπως τους αξίζει, απ' τ' άλλο μέρος να παραινέσει καλοπροαίρετα όσους ζουν, παιδιά κι αδέρφια των πεθαμένων, να μιμηθούνε σ' όλη τη ζωή τους την

πολεμική αντρεία των γονιών τους και των αδερφών τους που κείτονται εδώ μπροστά μας, και τέλος να παρηγορήσει τους πατέρες και τις μητέρες των νεκρών μας κι όλους τους προγόνους τους όσους τυχαίνει να βρίσκονται ακόμα στη ζωή. Ποιος είναι λοιπόν ο λόγος, που μπορεί να φανεί στα μάτια μας ως αντάξιος για ένα τέτοιο σκοπό; Ή από πού θα 'πρεπε ν' αρχίσουμε αντάξια το εγκώμιο των ηρωικών τούτων αντρών, που όσο ζούσαν ήσαν με την αρετή τους η ευτυχία και η περηφάνια των δικών τους κι όταν πέθαναν με το θάνατό τους, ως λύτρο, εξαγόρασαν τη λευτεριά και τη σωτηρία όλων εκείνων που χαίρονται τη ζωή; **(Μτφρ. Ν. Κορκοφίγκας)**

Ασκήσεις

1. Για τις ακόλουθες περιπτώσεις συνηρημένων ρημάτων συμπληρώστε το πινακάκι με τους ζητούμενους τύπους.

Συνηρημένος τύπος	Ζητούμενος τύπος	Απάντηση
<i>τοῖς ζῶσιν</i>	αντίστοιχος τύπος στον ενικό	
<i>μμεῖσθαι</i>	α' ενικό υποτακτ. ενεστώτα	
<i>παραμυθούμενος</i>	απαρέμφ. ενεστώτα	
<i>δοκεῖ</i>	β' πληθ. ευκτικής ενεστώτα	
<i>ἐπαινεῖν</i>	γ' ενικό παρατατικού	

2. Μπορείτε να εντοπίσετε στο απόσπασμα τους τέσσερις τύπους αντωνυμιών που περιγράφονται στο ακόλουθο πινακάκι και να συμπληρώσετε τον καθένα στο ανάλογο πεδίο;

Γραμματικός χαρακτηρισμός	Τύπος αντωνυμίας
Ονομαστική ενικού της ερωτηματικής αντωνυμίας	
Γενική ενικού της αόριστης αντωνυμίας	
Ονομαστική ενικού της αναφορικής αντωνυμίας	
Ονομαστική πληθυντικού της αόριστης αντωνυμίας	

3. Δείτε επίσης παρακάτω τις δευτερεύουσες προτάσεις που απαντούν στο απόσπασμα. Ποια από αυτές είναι ονομαστική και ποια επιρρηματική; Σημειώστε σε κάθε περίπτωση τη σωστή απάντηση.

	Ονομαστική	Επιρρηματική
<i>εἴ τινες τῶν ἄνωθεν ἔτι προγόνων λείπονται</i>		
<i>οἱ ζῶντές τε τοὺς ἑαυτῶν ἠϋφραϊνον δι' ἀρετὴν</i>		
<i>καὶ τὴν τελευταίην ἀντὶ τῆς τῶν ζώντων σωτηρίας ἠλλάξαντο</i>		

17

ΕΝΟΤΗΤΑ

Πώς κερδίζεται η εύνοια των δικαστών;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στον φιλοσοφικό διάλογο *Ίέρων* του Ξενοφώντα παρουσιάζονται να συζητούν σε ευθύ λόγο ο τύραννος Ιέρωνας των Συρακουσών και ο ποιητής Σιμωνίδης από την Κέα με θέμα τις διαφορές μεταξύ του ιδιωτικού και του τυραννικού βίου (κεφ. 1-7). Ο Ιέρωνας εδώ επικεντρώνεται στο θέμα της ασφάλειας, την οποία οι τύραννοι δεν βρίσκουν ούτε σε καιρό πολέμου αλλά ούτε και στην ειρήνη.

Ἐγὼ δὲ πεπειραμένος σαφῶς οἶδα, ὦ Σιμωνίδη, καὶ λέγω σοι ὅτι οἱ τύραννοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν ἐλάχιστα μετέχουσι, τῶν δὲ μεγίστων κακῶν πλεῖστα κέκτηνται. Αὐτίκα γὰρ εἰ μὲν εἰρήνη δοκεῖ μέγα ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, ταύτης ἐλάχιστον τοῖς τυράννοις μέτεστιν· εἰ δὲ πόλεμος μέγα κακόν, τούτου πλεῖστον μέρος οἱ τύραννοι μετέχουσιν. Εὐθύς γὰρ τοῖς μὲν ἰδιώταις, ἂν μὴ ἡ πόλις αὐτῶν κοινὸν πόλεμον πολεμῇ, ἔξεστιν ὅποι ἂν βούλωνται πορεύεσθαι μηδὲν φοβουμένους μή τις αὐτοὺς ἀποκτείνῃ, οἱ δὲ τύραννοι πάντες πανταχῇ ὡς διὰ πολεμίας πορεύονται. Αὐτοὶ τε γοῦν ὀπλισμένοι οἴονται ἀνάγκην εἶναι διάγειν καὶ ἄλλους ὀπλοφόρους ἀεὶ συμπεριάγεσθαι. Ἔπειτα δὲ οἱ μὲν ἰδιῶται, ἐὰν καὶ στρατεύωνται πού εἰς πολεμίαν, ἀλλ' οὖν ἐπειδὴν γε ἔλθωσιν οἴκαδε, ἀσφάλειαν σφίσις ἡγοῦνται εἶναι, οἱ δὲ τύραννοι ἐπειδὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἀφίκωνται, τότε ἐν πλείστοις πολεμίαις ἴσασιν ὄντες.

Ξενοφώντας, *Ίέρων* 2.7-9

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

πεπειραμένος = μη. μέσου παρακ. του ρ. πειράομαι-ῶμαι = εξετάζω, δοκιμάζω

σαφῶς οἶδα = γνωρίζω με σαφήνεια/καθαρά

αὐτίκα = ευθύς, αμέσως

ἴσασιν (< οἶδα· βλ. Γρ. § 351)

Δομική αναδιάρθρωση του κειμένου

Ἐγὼ δὲ πεπειραμένος σαφῶς οἶδα, ὦ Σιμωνίδη,

καὶ λέγω σοι

ὅτι οἱ τύραννοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν ἐλάχιστα μετέχουσι,

τῶν δὲ μεγίστων κακῶν πλεῖστα κέκτηνται.

Αὐτίκα γὰρ εἰ μὲν εἰρήνη δοκεῖ μέγα ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις εἶναι,

ταύτης ἐλάχιστον τοῖς τυράννοις μέτεστιν·

εἰ δὲ πόλεμος μέγα κακόν,

τούτου πλεῖστον μέρος οἱ τύραννοι μετέχουσιν.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ
ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ
ΞΕΝΟΦΩΝΤΑ

Εὐθὺς γὰρ τοῖς μὲν ἰδιώταις,
 ἂν μὴ ἡ πόλις αὐτῶν κοινὸν πόλεμον πολεμῇ,
ἔξεστιν
ὅποι ἂν βούλωνται
 πορεύεσθαι μηδὲν φοβουμένους
 μὴ τις αὐτοὺς ἀποκτείνῃ,
 οἱ δὲ τύραννοι πάντες πανταχῇ ὡς διὰ πολεμίας πορεύονται.
 Αὐτοὶ τε γοῦν ὠπλισμένοι οἴονται ἀνάγκην εἶναι διάγειν καὶ ἄλλους ὅπλοφόρους ἀεὶ συμπε-
 ριάγεσθαι.
 Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν ἰδιῶται,
 ἐὰν καὶ στρατεύωνται πρὸς πολέμιαν,
 ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴν γε ἔλθωσιν οἴκαδε,
 ἀσφάλειαν σφίσι ἠγοῦνται εἶναι,
 οἱ δὲ τύραννοι ἐπειδὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἀφίκωνται,
 τότε ἐν πλείστοις πολεμίοις ἴσασιν ὄντες.

[**Αν σας δυσκολεύει ακόμη το κείμενο, διαβάστε τη μετάφραση**]

Μετάφραση

Όσο εγώ, Σιμωνίδη, γνωρίζω σαφώς από την εμπειρία μου, και σου το λέω και σένα, ότι οι τύραννοι ελάχιστα μετέχουν στα μέγιστα αγαθά, ενώ απεναντίας υποφέρουν τα πλείστα από τα μέγιστα κακά. Αν, για παράδειγμα, η ειρήνη θεωρείται μεγάλο αγαθό για τους ανθρώπους, ελάχιστα τη χαίρονται οι τύραννοι· κι αν πάλι ο πόλεμος θεωρείται μέγα κακό, οι τύραννοι παίρνουν το μέγιστο μεράδι του. Έτσι, λόγου χάρη, οι μὲν ἰδιῶτες, αν η πόλη τους δεν διεξάγει από κοινού πόλεμο, έχουν τη δυνατότητα να σηκωθούν και να πάνε όπου θέλουν χωρίς να φοβούνται μήπως τους σκοτώσει κανείς, ενώ όλοι οι τύραννοι, όπου και να πάνε, είναι σα να περνάνε μέσα από εχθρική χώρα. Οι ίδιοι τουλάχιστον πιστεύουν ότι τους είναι απαραίτητο να ζουν με τ' όπλο στο χέρι και να περιστοιχίζονται διαρκώς από άλλους ενόπλους. Κι έπειτα, οι μὲν ἰδιῶτες, ακόμα κι αν εκστρατεύσουν σε κάποια εχθρική χώρα, όταν τουλάχιστον γυρίσουν στην πατρίδα τους θεωρούν τον εαυτό τους ασφαλή, ενώ οι τύραννοι ακριβώς όταν μπουν στη δική τους πόλη ξέρουν ότι βρίσκονται ανάμεσα σε πάμπολλους εχθρούς. (Μτφρ. Π. Κονδύλης)

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Οι τύραννοι συμμετέχουν στα μέγιστα αγαθά και αποφεύγουν τα μέγιστα κακά. Σ Λ
- > Οι τύραννοι απολαμβάνουν την ειρήνη περισσότερο από τους απλούς ανθρώπους. Σ Λ
- > Ενώ οι απλοί άνθρωποι σε καιρό ειρήνης είναι ελεύθεροι να επισκεφτούν όποια πόλη θέλουν, οι τύραννοι δεν το μπορούν. Σ Λ

- > Οι τύραννοι χρειάζονται φύλακες σε όλες τους τις δραστηριότητες. Σ Λ
 > Οι τύραννοι νιώθουν ασφαλείς μόνο στη δική τους πόλη. Σ Λ

2. Να αναδιατυπώσετε την πρώτη περίοδο του αποσπάσματος υποθέτοντας ότι δεν απαντά ένας αλλά πολλοί.
3. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, έγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι των κειμένων: *κέκτηνται, μετέχουσιν, βούλωνται, έλθωσιν, ήγουσνται*.

ρηματικός τύπος	πρόσωπο	αριθμός	έγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
<i>κέκτηνται</i>						
<i>μετέχουσιν</i>						
<i>βούλωνται</i>						
<i>έλθωσιν</i>						
<i>ήγουσνται</i>						

4. Μπορείτε να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

μεγίστων: στη δοτική πτώση στον ενικό αριθμό

πλειῖστα: στη δοτική πτώση στον ενικό αριθμό

μέγα: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

κοινόν: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό

Αὐτοί: στην αιτιατική πτώση στον ενικό αριθμό

5. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου:

<i>σοι</i>	είναι	στ.....
<i>κακῶν</i>	είναι	στ
<i>πλειῖστον</i>	είναι	στ
<i>πάντες</i>	είναι	στ
<i>ὄντες</i>	είναι	στ

6. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε καθεμιά από τις δευτερεύουσες προτάσεις της στήλης Α με τα δεδομένα στη στήλη Β; Δύο προτάσεις της στήλης Α αντιστοιχούν στο ίδιο δεδομένο της στήλης Β.

A	B
<ul style="list-style-type: none"> • <i>ὅτι οἱ τύραννοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν ἐλάχιστα μετέχουσι,</i> • <i>εἰ μὲν εἰρήνη δοκεῖ μέγα ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις εἶναι,</i> • <i>ἂν μὴ ἡ πόλις αὐτῶν κοινὸν πόλεμον πολεμῇ,</i> • <i>ἐὰν καὶ στρατεύωνται που εἰς πολεμίαν,</i> • <i>ἐπειδὴν γε ἔλθωσιν οἴκαδε</i> 	Η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει: α. κρίση-γνώμη β. αποτέλεσμα γ. προϋπόθεση δ. χρόνο ε. παραχώρηση

- «Πράγματι, ο άνθρωπος δεν ικανοποιείται πλήρως παρά μόνο από την αναγνώριση όσων ο ίδιος αναγνωρίζει ως άξιους να τον αναγνωρίσουν.» Συμφωνείτε με την άποψη αυτή του Γάλλου φιλοσόφου Αλεξάνδρου Κοζέβ (1902-1968), η οποία έχει γραφεί με αφορμή την ερμηνευτική προσέγγιση του διαλόγου *Ίέρων*; (Βλ. Leo Strauss, *Ίέρων ή τυραννικός*, μτφρ. Λ. Τρουλιανού, Εκδόσεις Εξάντας, 1994).

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

1. Να χαρακτηριστούν οι δευτερεύουσες προτάσεις και να μεταφραστούν οι παρακάτω περίοδοι λόγου, οι οποίες προέρχονται από έργα του Ξενοφώντα.

- *Ἔμοι δὲ δοκεῖ, καὶ εἴ τις μικρὰ πόλις οὕσα πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα διαπέπρακται, ἔτι μᾶλλον ἄξιον εἶναι ἀποφαίνειν.* (Ἑλληνικά 7.2.1)
- *Φανερός δ' ἦν καὶ εἴ τις τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος.* (Κύρου *Ἀνάβασις* 1.9.11)
- *Οἱ δὲ Θηβαῖοι μάλα ὑβριστικῶς, εἰ καὶ μικρὸν τις τῶν χωρίων του ἐπιθαίη, παίοντες ἐδίωκον εἰς τὰς ὁδοὺς.* (Ἑλληνικά 3.5.24)
- *Ἄλλ' ἐδόκει ἡμῖν, καὶ εἰ μὴ χρήματά τις τύχοι ἔχων, ὅμως εἶναι τις ἐπιστήμη οἰκονομίας.* (Οἰκονομικὸς 2.12)
- *Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπήνει, δικαίως ἂν ἐπιτιμῶτο.* (Ἀπομνημονεύματα 1.2.29)

■ Ο τύπος *διαπέπρακται* είναι μέσος παρακείμενος του ρήματος *διαπράττομαι* (= κατορθώνω). Ας θυμηθούμε λίγο τους συντελεσμένους (ή συντελικούς) χρόνους, οι οποίοι δηλώνουν ότι μια πράξη έχει συντελεστεί ως εξής:

- Ο παρακείμενος δηλώνει ότι η πράξη είναι τετελεσμένη. Έχει τελεστεί στο παρελθόν και συνεχίζει να είναι τετελεσμένη και στο παρόν.
- Ο υπερσυντέλικος δηλώνει ότι η πράξη ήταν τετελεσμένη σε ορισμένο χρονικό σημείο του παρελθόντος.
- Ο συντελεσμένος μέλλοντας δηλώνει ότι η πράξη θα είναι τετελεσμένη σε ένα ορισμένο χρονικό σημείο του μέλλοντος.
- Οι συντελικοί χρόνοι σχηματίζονται μονολεκτικά και περιφραστικά. Βασικό τους γνώρισμα είναι ο αναδιπλασιασμός, η επανάληψη συνήθως του πρώτου συμφώνου του θέματος με ένα -ε (λύ-ω, παρακ. λέ-λυ-κα).
- Προσοχή απαιτείται ιδίως στην κλίση του μέσου παρακειμένου και του υπερσυντελικού των αφωνόληκτων ρημάτων. Ενδεικτικά (Γρ. § 298):
ἔψευσμαι, ἔψευσαι, ἔψευσται, ἐψεύσεμεθα, ἔψευσθε, ἐψευσμένοι εἰσὶ (ψεύδομαι) πέπραγμαι, πέπραξαι, πέπρακται, πεπράγμεθα, πέπραχθε, πεπραγμένοι εἰσὶ (πράττομαι) γέγραμμαι, γέγραμαι, γέγραπται, γεγράμμεθα, γέγραφε, γεγραμμένοι εἰσὶ (γράφομαι)

- Το ίδιο ισχύει και για τον μέσο παρακείμενο και υπερσυντέλικο των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων. Ενδεικτικά (Γρ. § 308):

ἤγγελμαι, ἤγγελσαι, ἤγγελται, ἤγγέμεθα, ἤγγελθε, ἤγγεμένοι εἰσί (ἀγγέλλομαι)
 ὄξυμμαι, ὄξυνσαι, ὄξυνται, ὄξύμεθα, ὄξυνθε, ὄξυμένοι εἰσί (ὄξυνομαι)
 πέφασμαι, πέφανσαι, πέφανται, πεφάσμεθα, πέφανθε, πεφασμένοι εἰσί (φαίνομαι)

2. Να μεταφερθούν στα αρχαία ελληνικά:

έχει γραφεί
 έχουν αδικηθεί
 είχαμε τιμωρηθεί
 έχετε φανεί
 είχε λυθεί

3. Στο παρακάτω απόσπασμα από ρητορικό λόγο (Δήμου καταλύσεως ἀπολογία §2) του Λυσία, να συμπληρωθούν τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων.

Εἰ μὲν οὖν οἴονται, ἃ ὑπὸ τῶν τριάκοντα α). τῇ πόλει, <πάντ' >
 ἐμοῦ β). , ἀδυνάτους αὐτοὺς ἡγοῦμαι λέγειν· οὐδὲ γὰρ πολλο-
 στὸν μέρος τῶν ἐκείνοις γ). δ).

α) γίγνομαι παρακ., β) κατηγορέω-ῶ απαρ. παρακ., γ) πράττομαι μτχ. παρακ., δ) λέγω γ' πληθ. παρακ.]

4. Μπορείτε να συμπληρώσετε τις φράσεις που ακολουθούν με τον κατάλληλο τύπο της αόριστης αντωνυμίας επιλέγοντας μία από αυτές που δίνονται στην παρένθεση;

- α) ἐγὼ τοίνυν ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ἅπαντα ἐπιδείξω τὰ ἐμαυτοῦ πράγματα,
 παραλείπων (πᾶν, οὐδέν, ἕτερον)
- β) Κλεοφῶν τε ὑπὲρ ὑμῶν πάντων ἀναστὰς ἀντεῖπεν ὡς τρόπῳ οἷόν τε
 εἶη ποιεῖν ταῦτα. (οὐδενί, παντί, ἄλλῳ)
- γ) ὑμῶν δὲ τρόπῳ ἐθελησάντων πεισθῆναι οὐδ' ἐλπίς οὐδεμία σωτηρίας
 ἐδόκει ἡμῖν εἶναι. (παντί, ἐτέρῳ, μηδενί)
- δ) Οὐ μοι δοκεῖ χρῆναι ὀργίζεσθαι ὑμᾶς τῷ ὀνόματι τῷ τῶν τετρακοσίων, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις
 (ἀμφοτέρων, ἐνίων, ἄλλων)
- ε) εἰ δέ τις καὶ τοῦτο θαυμάζει, ὅτι ἐῷσι τοὺς δούλους τρυφᾶν αὐτόθι καὶ μεγαλοπρεπῶς
 διαιτᾶσθαι (ἐνίους, πάντες, ἀμφοτέρους)

18

ΕΝΟΤΗΤΑ

Η ανωτερότητα του δημοκρατικού πολιτεύματος

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> **Κείμενο 1** Μια σημαντική απόφαση

Ο Ξενοφώντας αφηγείται εδώ (σε πλάγιο λόγο) πώς έλαβε την επιστολή-πρόσκληση του Προξένου να συμμετάσχει στην εκστρατεία του Κύρου και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πήρε τελικά την απόφασή του, αφού πρώτα συμβουλευτήκε το Μαντείο των Δελφών.

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκοθεν ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπεύσας μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἶη Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλων τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐπινοεῖ καὶ καλῶς πράξας σωθεῖη. καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν.

Ξενοφώντας, Κύρου Ἀνάβασις 3.1.4-6

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

στρατιά = στρατεύμα

μεταπέμπομαι = προσκαλώ

οἰκοθεν = ἀπὸ τὴν πατρίδα

ξένος = φίλος πολίτης ξένης πόλης συνδεόμενος

με σχέση αμοιβαίας φιλοξενίας

πορεία = ταξίδι

ἐπερωτάω-ῶ = συμβουλευόμεαι τὸν θεό, θέτω ερώτημα

ἐπινοέω-ῶ = σκεφτόμαι, ἔχω κατὰ νοῦ

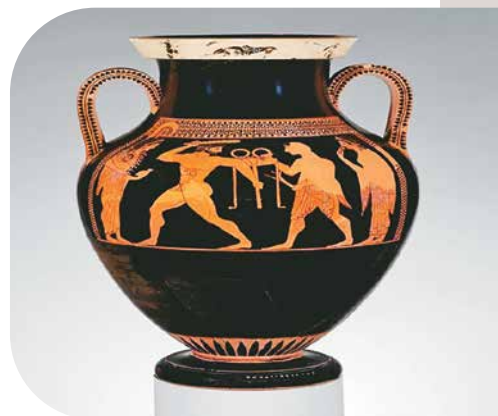
ἀναιρέω-ῶ = χρησιμοδοτώ, ἀποκρίνομαι

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΟΥ ΜΑΝΤΕΙΟΥ
ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

Αττικός αμφορέας που απεικονίζει τον Ηρακλή να διεκδικεί τον τρίποδα του Μαντείου των Δελφών από τον Απόλλωνα, περ. 530 π.Χ., Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Δομική αναδιάταξη του κειμένου

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος,
ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει,
ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν ξένος ὢν ἀρχαῖος·
ὑποσχενεῖτο δὲ αὐτῷ,
εἰ ἔλθοι,
φίλον αὐτὸν Κύρω ποιήσειν,
ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος.
Ὁ μέντοι Ξενοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας.
Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπεύσας
μή τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἶη Κύρω φίλον γενέσθαι,
ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβου-
λεύει τῷ Ξενοφῶντι ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας.
Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω
τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν
ἣν ἐπινοεῖ
καὶ καλῶς πράξας σωθεῖη.
καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς
οἷς ἔδει θύειν.

[**Αν σας δυσκολεύει ακόμη το κείμενο, διαβάστε τη μετάφραση**]

Μετάφραση

Μέσα στο στράτευμα ήταν κάποιος Ξενοφώντας Αθηναῖος που ακολουθούσε κι αυτός χωρίς να είναι ούτε στρατηγός ούτε λοχαγός ούτε στρατιώτης, παρά τον κάλεσε από την πατρίδα του ο Πρόξενος, που τον είχε φίλο από χρόνια. Του υποσχόταν μάλιστα πως αν πάει θα τον κάμει φίλο με τον Κύρο που, καθώς έλεγε, αυτός τον θεωρούσε για τον εαυτό του καλύτερο κι από την πατρίδα. Ο Ξενοφώντας διάβασε το γράμμα, ανακοινώνει στο Σωκράτη τον Αθηναίο το περιεχόμενο και ζητάει τη γνώμη του για το ταξίδι. Ο Σωκράτης φοβήθηκε μήπως κατηγορήσουν τον Ξενοφώντα οι συμπολίτες του, επειδή θα γινόταν φίλος με τον Κύρο, γιατί πίστευαν πως ο Κύρος πρόθυμα πολέμησε μαζί με τους Σπαρτιάτες ενάντια στους Αθηναίους. Γι' αυτό του δίνει συμβουλή να πάει στους Δελφούς, να εκθέσει την υπόθεση στο θεό και να τον ρωτήσει για το ταξίδι. Πήγε ο Ξενοφώντας και ρώτησε τον Απόλλωνα σε ποιόν θεό αν θυσιάσει κι αν προσευχηθεί θα κάμει το ταξίδι που σκέφτεται με τις καλύτερες και τις ευνοϊκότερες συνθήκες και θα γυρίσει ζωντανός ύστερ' από την επιτυχία του σκοπού του. Ο Απόλλωνας του χρησιμοδότησε σε ποιούς θεούς έπρεπε να θυσιάσει. (Μτφρ. Γ. Ζευγώλης)

Ασκήσεις

1. Αφού μελετήσετε τις ενέργειες του Ξενοφώντα, να κυκλώσετε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

› Ο Πρόξενος υποσχόταν στον Ξενοφώντα ότι, αν ακολουθήσει, θα κερδίσει Σ Λ την εύνοια του Κύρου.

- > Ο Ξενοφώντας δυσκολευόταν να αποφασίσει αν θα αποδεχθεί την πρόσκληση. Σ Λ
 > Ο Σωκράτης συνέστησε στον Ξενοφόντα να είναι προσεκτικός, γιατί οι Αθηναίοι θεωρούσαν τον Κύρο εχθρό της πόλης. Σ Λ
 > Ο Σωκράτης συμβούλεψε τον Ξενοφόντα να ζητήσει χρησμό από τον Απόλλωνα. Σ Λ
 > Ο Ξενοφώντας ρώτησε τον θεό αν έπρεπε να αποδεχθεί την πρόσκληση του Προξένου. Σ Λ

2. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε τις αναφορικές αντωνυμίες του κειμένου με τη λέξη στην οποία αναφέρονται; Δύο προτάσεις της στήλης Α αντιστοιχούν στο ίδιο δεδομένο της στήλης Β.

A. αναφορική αντωνυμία	B. λέξη αναφοράς
ὄς	Κύρω
ὄν	Ξενοφῶν
ἦν	θεοῖς
οἷς	Ἀπόλλων
	ὁδός

3. Να μεταφέρετε τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό: *καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν.*

4. Στον ακόλουθο πίνακα να αναγνωριστούν από γραμματική άποψη (πρόσωπο, αριθμός, έγκλιση, χρόνος, φωνή, ρήμα) οι εξής ρηματικοί τύποι του κειμένου: *συνηκολούθει, μετεπέμψατο, ἔλθοι, εἶη, ἀνεῖλεν.*

ρηματικός τύπος	πρόσωπο	αριθμός	έγκλιση	χρόνος	φωνή	ρήμα
συνηκολούθει						
μετεπέμψατο						
ἔλθοι						
εἶη						
ἀνεῖλεν						

5. Μπορείτε να γράψετε τους τύπους που ζητούνται για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου; *τις*: στη δοτική πτώση στον ενικό αριθμό (στο ίδιο γένος)

ὄς: στη δοτική πτώση στον ενικό αριθμό (ίδιο γένος)

αὐτῷ: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό (ίδιο γένος)

τίνι: στη δοτική πτώση στον πληθυντικό αριθμό (ίδιο γένος)

ἦν: στην αιτιατική πτώση στον πληθυντικό αριθμό (ίδιο γένος)

6. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου.

ὄς	είναι	στ
στρατηγός	είναι	στ

αὐτῶ	εἶναι	στ
πατρίδος	εἶναι	στ
ἐλθόντα	εἶναι	στ

7. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε καθεμιά από τις δευτερεύουσες προτάσεις της στήλης Α με τα δεδομένα στη στήλη Β; (Δύο προτάσεις της Α στήλης αντιστοιχούν στο ίδιο δεδομένο της Β στήλης.)

A	B
<ul style="list-style-type: none"> • ὅς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, • εἰ ἔλθοι, • ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῶ νομίζειν τῆς πατρίδος, • μὴ τι πρὸς τῆς πόλεως ὑπαίτιον εἴη Κύρω φίλον γενέσθαι, • ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμηῆσαι 	<p>Η δευτερεύουσα πρόταση δηλώνει:</p> <ul style="list-style-type: none"> α. κρίση-γνώμη β. φόβο γ. αναφορά δ. αιτία ε. προϋπόθεση

8. Να συμπληρωθούν οι φράσεις με τους κατάλληλους τύπους του *χρῶμαι* (*χρή-ομαι*) που υπάρχουν στην παρένθεση.

- α) Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν οἷς ... περὶ τὰ ὑποζύγια (ενεστ. οριστ. β' πληθ.)
- β) Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ... (παρ. γ' πληθ.)
- γ) ἡμεῖς δέ, ὧ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, βουλόμεθα μὲν τοῖς πατρίοις νόμοις ... καὶ αὐτοπολιτῆται εἶναι (απαρ. ενεστ.)
- δ) Πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἄρμασιν οὕτως ... ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι (παρ. γ' πληθ.)
- ε) Ὁ μέντοι Τιθραύστης, ..., ἀπορῶν τί ... τοῖς πράγμασι, πέμπει Τιμοκράτην τὸν Ῥόδιον εἰς Ἑλλάδα (ευκτ. ενεστ. γ' ενικ.)

➤ Κείμενο 2 Λάθος ερώτημα;

Ο Ξενοφώντας επιστρέφει από το Μαντείο των Δελφών και πληροφορεί τον Σωκράτη για τον χρησμό. Τότε εκείνος τον μαλώνει για το ερώτημα που υπέβαλε στο χρηστήριο.

Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἤλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. Ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτὸν ὅτι οὐ τοῦτο πρῶτον ἠρώτα πότερον λῶν εἴη αὐτῷ πορευέσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἰτέον εἶναι τοῦτ' ἐπυνθάνετο ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθεῖ. Ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἤρου, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν.

Ξενοφώντας, Κύρου Ἀνάβασις 3.1.7

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

αἰτιάομαι-ῶμαι: μέμφομαι, κατηγορώ, μαλώνω

ΧΡΩΜΑΙ - ΖΩ

λῶον (ἀγαθός - λῶον - λῶστος): προτιμότερο, καλύτερο
 ἰτέον ρημ. επίθετο (εἶμι = θα πάω, απαρ. ἰέναι. Βλ. Γρ. § 351)
 πυνθάνομαι (μέλλ. πεύσομαι/πενουσῶμαι, αόρ. ἐπυθόμην, παρακ. πέπυσμαι) = ζητώ να μάθω (+ πλάγ. ερώτηση)

Ασκήσεις

1. Ποιο θα έπρεπε να είναι, σύμφωνα με τον Σωκράτη, το ερώτημα προς το Μαντείο και ποιο ήταν τελικά το ερώτημα που υπέβαλε ο Ξενοφώντας;
2. Πιστεύετε ότι ο Ξενοφώντας δεν έκανε το σωστό ερώτημα, επειδή κατάλαβε λάθος την προτροπή του Σωκράτη ή επειδή είχε ήδη αποφασίσει να πάει στις Σάρδεις και να συνδεθεί φιλικά με τον Κύρο;
3. Λίγα χρόνια έπειτα από το περιστατικό που διηγείται εδώ ο Ξενοφώντας, ο Σωκράτης διώχθηκε με την εξής κατηγορία: *Σωκράτη φησὶν ἀδικεῖν τοὺς τε νέους διαφθείροντα καὶ θεοὺς οὐς ἡ πόλις νομίζει οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά* (Πλάτωνας, *Ἀπολογία* 24b-c). Ποια συμπεράσματα θα μπορούσε να συναγάγει κανείς από τη συμβουλή που ο Σωκράτης έδωσε στον νεαρό Ξενοφώντας; Η μαρτυρία του Ξενοφώντας εδώ επιβεβαιώνει ή διαψεύδει το κατηγορητήριο;
4. Η Τεχνητή Νοημοσύνη προβάλλεται στη σύγχρονη εποχή ως υποσχόμενη να δώσει απαντήσεις σε όλα σχεδόν τα ερωτήματα του ανθρώπου. Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να απαντήσετε σε ερωτήματα που αφορούν μελλοντικά συμβάντα; Μπορείτε να αναφέρετε τρία ερωτήματα αυτού του είδους που θα θέλατε να απευθύνετε στην ΤΝ;
5. Στις παρακάτω περιόδους προσπαθήστε να υποθέσετε τη σημασία των λέξεων με έντονα στοιχεία:

Καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῆ ὑπαρχούσῃ παρασκευῇ τοῦ ναυτικοῦ πλέοντας ὑμᾶς οὔτε βασιλεὺς οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος τῶν ἐν τῷ παρόντι κωλύσει.

Πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν.

Καὶ ἀντετίμα αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς ὁ Φαρνάβαζος καὶ σύμβουλον ἔστιν ὅτε παρεκάλει.

Τὸν δὲ πλοῦτον μόνον οἰοῖ τ' εἶσιν ἔχειν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων.

Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ οἷός τ' εἶμι λέγειν ἔγωγε οὐδ' ἀναθλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ (βλ. και Συντ. § 118):

Η αναφορική αντωνυμία οἷος (= τέτοιος που) στη φράση οἷός εἶμι σημαίνει «εἶμαι τέτοιος άνθρωπος που» ή «εἶμαι έτοιμος να», ενώ στη φράση: οἷός τ' εἶμι (= οἷός τέ εἶμι) σημαίνει «μπορώ».

Η φράση ἔστιν ὅς ή ἔστιν ὅστις ισοδυναμεί με την αόριστη αντωνυμία τίς· έτσι και: εἶσιν οἱ ή ἔστιν οἱ = τινές, ἔστιν ὧν = τινῶν κ.λπ. και οὐκ ἔστιν ὅστις = οὐδεῖς, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ = πᾶς κ.λπ. Κατά τον ίδιο τρόπο ἔστιν ὅτε σημαίνει «μερικές φορές», ἔστιν ὅπως σημαίνει «κάπως», ἔστιν ὅπου σημαίνει «κάπου».

- Μπορείτε τώρα να μεταφράσετε τις παραπάνω περιόδους λόγου;

ΑΡΧΑΙΑ
 ΡΗΤΟΡΕΙΑ ΚΑΙ
 ΤΕΧΝΗΤΗ
 ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

19

ΕΝΟΤΗΤΑ

Μαθήματα σωστής φιλίας!

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Κείμενο 1 Κύρος και Σπάρτη

Η τελική ήττα και συνθηκολόγηση των Αθηναίων στον Πελοποννησιακό Πόλεμο, η επιβολή του καθεστώτος των Τριάκοντα στην Αθήνα και η κατάλυση της εξουσίας των δημοκρατικών έχουν αφήσει τη Σπάρτη αδιαμφισβήτητη ηγεμονική δύναμη στην Ελλάδα. Ο Κύρος, που τον καιρό του πολέμου εναντίον των Αθηναίων είχε ενισχύσει τους Σπαρτιάτες, ζητεί τώρα (402-401 π.Χ.) να του ανταποδώσουν τη χάρη.

Ἡ μὲν δὴ Ἀθήνησι στάσις οὕτως ἐτελεύτησεν. Ἐκ δὲ τούτου πέμψας Κῦρος ἀγγέλους εἰς Λακεδαίμονα ἠξίου, οἷόσπερ αὐτὸς Λακεδαιμονίους ἦν ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πολέμῳ, τοιούτους καὶ Λακεδαιμονίους αὐτῷ γίνεσθαι. Οἱ δ' ἔφοροι δίκαια νομίσαντες λέγειν αὐτόν, Σαμίῳ τῷ τότε ναύαρχῳ ἐπέστειλαν ὑπηρετεῖν Κύρῳ, εἴ τι δέοιτο. Κάκεϊνος μέντοι προθύμως ὅπερ ἐδεήθη ὁ Κῦρος ἔπραξεν· ἔχων γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ναυτικὸν σὺν τῷ Κύρου περιέπλευσεν εἰς Κιλικίαν, καὶ ἐποίησε τὸν τῆς Κιλικίας ἄρχοντα Συνέννεσιν μὴ δύνασθαι κατὰ γῆν ἐναντιοῦσθαι Κύρῳ πορευομένῳ ἐπὶ βασιλείᾳ. Ὡς μὲν οὖν Κῦρος στρατεύμα τε συνέλεξε καὶ τοῦτ' ἔχων ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀδελφόν, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς ἀπέθανε, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληνας ἐπὶ θάλατταν, Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται.

Ξενοφώντας, Ἑλληνικά 3.1. 1-2

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ἀθήνησι = στην Αθήνα

στάσις = εμφύλιος πόλεμος

Δομική αναδιάταξη του κειμένου

*Ἡ μὲν δὴ Ἀθήνησι στάσις οὕτως ἐτελεύτησεν.
ἐκ δὲ τούτου πέμψας Κῦρος ἀγγέλους εἰς Λακεδαίμονα ἠξίου,
οἷόσπερ αὐτὸς Λακεδαιμονίους ἦν ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πολέμῳ,
τοιούτους καὶ Λακεδαιμονίους αὐτῷ γίνεσθαι.
Οἱ δ' ἔφοροι δίκαια νομίσαντες λέγειν αὐτόν,
Σαμίῳ τῷ τότε ναύαρχῳ ἐπέστειλαν ὑπηρετεῖν Κύρῳ,*

ΣΥΝΤΟΜΗ
ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

εἴ τι δέοιτο.

Κάκεϊνος μέντοι προθύμως

ὅπερ ἐδεήθη ὁ Κύρος

ἔπραξεν·

ἔχων γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ναυτικὸν σὺν τῷ Κύρου περιέπλευσεν εἰς Κιλικίαν,

καὶ ἐποίησε τὸν τῆς Κιλικίας ἄρχοντα Συέννεσιν μὴ δύνασθαι κατὰ γῆν ἐναντιοῦσθαι Κύρῳ πορευομένῳ ἐπὶ βασιλέα.

Ὡς μὲν οὖν Κύρος στρατεύμα τε συνέλεξε

καὶ τοῦτ' ἔχων ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀδελφόν,

καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο,

καὶ ὡς ἀπέθανε,

καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ θάλατταν,

Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται.

[**Αν σας δυσκολεύει ακόμη το κείμενο, διαβάστε τη μετάφραση**]

Μετάφραση

Μ' αυτόν τον τρόπο τέλειωσε ο εμφύλιος πόλεμος στην Αθήνα. Λίγο αργότερα ο Κύρος έστειλε ανθρώπους του στη Λακεδαίμονα, ζητώντας από τους Λακεδαιμονίους να του ανταποδώσουν τη φιλία που τους είχε δείξει όταν πολεμούσαν τους Αθηναίους. Οι έφοροι βρήκαν εύλογη την αξίωσή του και παρήγγειλαν στον Σάμιο —που ήταν τότε ναύαρχος— να 'ναι στη διάθεσή του για ό,τι του ζητήσει. Ο Σάμιος προθυμοποιήθηκε να κάνει αυτό που του ζήτησε ο Κύρος: με τον στόλο τον δικό του και του Κύρου ακολούθησε την παραλία ώς την Κιλικία κι εμπόδισε τον κυβερνήτη της, τον Συέννεσι, ν' αντισταθεί από τη στεριά στην πορεία του Κύρου εναντίον του Βασιλέως. Το πώς τώρα ο Κύρος οργάνωσε στρατό και τον οδήγησε εναντίον του αδελφού του, το πώς έγινε η μάχη, το πώς σκοτώθηκε και το πώς στη συνέχεια σώθηκαν οι Έλληνες φτάνοντας στη θάλασσα, τα 'χει γράψει ο Θεμιστογένης ο Συρακούσιος. **(Μτφρ. Ρ. Ρούφος)**

Ασκήσεις

1. Κυκλώστε Σ ή Λ για να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες.

- > Ο Κύρος έστειλε στη Λακεδαίμονα αίτημα για συμπαράσταση σε ό,τι σχεδίαζε. Σ Λ
- > Ο Κύρος δεν είχε προσφέρει βοήθεια στους Λακεδαιμονίους κατά την τελευταία φάση του Πελοποννησιακού Πολέμου. Σ Λ
- > Οι Έφοροι αποφάσισαν να θέσουν στη διάθεση του Κύρου τον Σάμιο τον ναύαρχο. Σ Λ
- > Ο Σάμιος αρνήθηκε να υπακούσει στην εντολή των Εφόρων. Σ Λ
- > Η εκστρατεία του Κύρου, ο θάνατός του στη μάχη και η πορεία των Μυρίων προς τη θάλασσα έχουν καταγραφεί από τον Θεμιστογένη τον Συρακούσιο. Σ Λ

Ο ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΙΑ

2. Να βρείτε στο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις της Νέας Ελληνικής: παράσταση, αναγγελία, αξίωμα, επιστολή, αρχή.
3. Να μεταφέρετε τις παρακάτω λέξεις στον άλλο αριθμό, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος: *στάσις, ἀγγέλους, οἷόσπερ, τοιούτους, ἑαυτοῦ*.
4. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στο ίδιο πρόσωπο του ενεστώτα (στην ἐγκλίση και τη φωνή που βρίσκονται): *ἐτελεύτησεν, ἠξίου, ἐπέστειλαν, ἐδεήθη, περιέπλευσεν*.
5. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου:

<i>στάσις</i>	είναι	στ
<i>πέμπρας</i>	είναι	στ
<i>δίκαια</i>	είναι	στ
<i>ἑαυτοῦ</i>	είναι	στ
<i>Θεμιστογένει</i>	είναι	στ

6. *Οἱ δ' ἔφοροι δίκαια νομίσαντες λέγειν αὐτόν, Σαμίῳ τῷ τότε ναυάρχῳ ἐπέστειλαν ὑπηρετεῖν Κύρῳ, εἴ τι δέοιτο. Κάκεϊνος μέντοι προθύμως ὅπερ ἐδεήθη ὁ Κύρος ἔπραξεν:* Σε αυτό το απόσπασμα να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις υπογραμμισμένες αντωνυμίες και να εντοπίσετε το πρόσωπο στο οποίο παραπέμπουν.

αντωνυμία	πρόσωπο
<i>αὐτόν</i>	α. Κύρος
<i>κάκεϊνος</i>	β. Σάμιος
	γ. Ἐφοροί

> Κείμενο 2 Οι υποχρεώσεις της ηγεμονίας

Ο Τισσαφέρνης, που έχει οριστεί σατράπης και στα εδάφη του νεκρού Κύρου, πιέζει τις ελληνικές πόλεις της Ιωνίας να του δηλώσουν υποταγή. Ο Δερκυλίδας, σταλμένος από τη Σπάρτη στη θέση του Θίβρωνα, έχει μια σειρά από στρατιωτικές επιτυχίες και το 397 π.Χ. κάνει ανακωχή με τον Τισσαφέρνη.

Καὶ μέχρι τούτου τοῦ χρόνου ἐν εἰρήνῃ διῆγον Τισσαφέρνης τε καὶ Δερκυλίδας καὶ οἱ ταῦτη Ἕλληνες καὶ οἱ θάρβαροι. Ἐπεὶ δὲ ἀφικνούμενοι πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα ἀπὸ τῶν Ἰωνίδων πόλεων ἐδίδασκον ὅτι εἴη ἐπὶ Τισσαφέρνει, εἰ βούλοιτο, ἀφιέναι αὐτονόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις· εἰ οὖν κακῶς πάσχοι Καρία, ἔνθαπερ ὁ Τισσαφέρνους οἶκος, οὕτως ἂν ἔφασαν τάχιστα νομίζειν αὐτὸν συγχωρῆσαι αὐτονόμους σφᾶς ἀφεῖναι· ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἔπεμψαν πρὸς Δερκυλίδαν, καὶ ἐκέλευον αὐτὸν διαβαίνειν σὺν τῷ στρατεύματι ἐπὶ Καρίαν καὶ Φάρακα τὸν ναύαρχον σὺν ταῖς ναυσὶ παραπλεῖν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

Ξενοφώντας, Ἑλληνικά 3.2.12

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

συγχωρέω-ῶ = συμφωνώ, υποχωρώ, ενδίδω

Ανάλυση του κειμένου σε νοήματα

Καὶ μέχρι τούτου τοῦ χρόνου ἐν εἰρήνῃ διῆγον Τισσαφέρνης τε καὶ Δερκυλίδας καὶ οἱ ταῦτη Ἕλληνες καὶ οἱ θάρβαροι.

ἐπεὶ δὲ ἀφικνούμενοι πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα ἀπὸ τῶν Ἰωνίδων πόλεων ἐδίδασκον ὅτι εἴη ἐπὶ Τισσαφέρνει,

εἰ βούλοιτο,

ἀφιέναι αὐτονόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις·

εἰ οὖν κακῶς πάσχοι Καρία,

ἐνθαπερ ὁ Τισσαφέρνους οἶκος,

οὕτως ἂν ἔφασαν τάχιστα νομίζειν αὐτὸν συγχωρῆσαι αὐτονόμους σφᾶς ἀφεῖναι· ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔφοροι ἔπεμψαν πρὸς Δερκυλίδαν,

καὶ ἐκέλευον αὐτὸν διαβαίνειν σὺν τῷ στρατεύματι ἐπὶ Καρίαν καὶ Φάρακα τὸν ναύαρχον σὺν ταῖς ναυσὶ παραπλεῖν.

οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

[**Αν σας δυσκολεύει ακόμη το κείμενο, διαβάστε τη μετάφραση**]

Μετάφραση

Ὡς εκείνο τον καιρό οι σχέσεις ανάμεσα στον Τισσαφέρνη και τον Δερκυλίδα, καθώς κι ανάμεσα στους Έλληνες και τους βαρβάρους της περιοχής, ήταν ειρηνικές. Τότε όμως πήγαν στη Λακεδαίμονα πρέσβεις από τις ιωνικές πόλεις κι εξήγησαν ότι στο χέρι του Τισσαφέρνη ήταν, αν ήθελε, να παραχωρήσει αυτονομία στις ελληνικές πόλεις και θα τους την παραχωρούσε μια ώρα αρχύτερα, είπαν, αν πάθαινε καταστροφές η Καρία όπου ζούσε ο ίδιος. Ακούγοντας αυτά οι έφοροι έστειλαν διαταγή στον Δερκυλίδα να πάρει τον στρατό και να

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ
ΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΩΝΙΑΣ

διαβεί το ποτάμι προς την Καρία, ενώ ο ναύαρχος Φάραξ θα πήγαινε από τα παράλια με τον στόλο. Έτσι κι έγινε. (Μτφρ. Ρ. Ρούφος)

Ασκήσεις

1. Να αναζητήσετε στο κείμενο μία ομόρριζη λέξη για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις της Νέας Ελληνικής: *αγωγή, ικανός, πολίτης, πάθημα, φήμη*.
2. Να μεταφέρετε τις παρακάτω λέξεις στον άλλο αριθμό από αυτόν βρίσκονται, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος: *πρέσβεις, πόλεων, αυτόν, αυτόνόμους, ναυσί*.
3. Να γράψετε τα απαρέμφата των παρακάτω ρηματικών τύπων (στον χρόνο που βρίσκονται): *άφικνούμενοι, εἶη, θούλοιτο, πάσχοι, ἔπεμψαν*.
4. Να προσδιορίσετε την κύρια συντακτική λειτουργία των παρακάτω λέξεων του κειμένου.

<i>Τισσαφέρνης</i>	είναι	στ
<i>αυτόνόμους</i>	είναι	στ
<i>Καρία</i>	είναι	στ
<i>ἀκούσαντες</i>	είναι	στ
<i>παραπλεῖν</i>	είναι	στ

5. *εἰ οὖν κακῶς πάσχοι Καρία, ... ἐπὶ Καρίαν*: Στο προκείμενο απόσπασμα να εντοπίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του τόπου και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ιστορικής αφήγησης.
6. *Καὶ μέχρι τούτου τοῦ χρόνου ἐν εἰρήνῃ διῆγον Τισσαφέρνης τε καὶ Δερκυλίδας καὶ οἱ ταύτη Ἕλληνας καὶ οἱ θάρβαροι. Ἐπεὶ δὲ ἀφικνούμενοι πρέσβεις εἰς Λακεδαιμόνα ἀπὸ τῶν Ἰωνίδων πόλεων ἐδίδασκον ὅτι εἶη ἐπὶ Τισσαφέρνει, εἰ θούλοιτο, ἀφιέναι αυτόνόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις*: Στο απόσπασμα να επισημάνετε τα υποκείμενα.
7. *ὅτι εἶη ἐπὶ Τισσαφέρνει, ..., ἀφιέναι αυτόνόμους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις*: Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση να δικαιολογήσετε τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς της συγκεκριμένης πρότασης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

1. Να αντιστοιχίσετε στον παρακάτω πίνακα τους προσδιορισμούς της στήλης Α με τους τρόπους δήλωσης του **τόπου** στη στήλη Β. Κάποιοι τρόποι δήλωσης δεν απαντούν στα δύο κείμενα.

Προσδιορισμός του τόπου	Τρόπος δήλωσης του τόπου
Ἀθήνησι	α. εμπρόθετος προσδιορισμός
εἰς Λακεδαίμονα	β. γενική
εἰς Κιλικίαν	γ. τοπικό επίρρημα
κατὰ γῆν	δ. δοτική
ταύτη	ε. επιρρηματικό κατηγορούμενο

2. Να συμπληρωθούν οι φράσεις με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων των οποίων δίνεται μόνον ο χρόνος.

- α) Οἱ δ' ἐν Σησιῶν Ἀθηναῖοι, αἰσθόμενοι Μίνδαρον ἐπ' αὐτοὺς μέλλοντα ναυσὶν ἐξήκοντα, νυκτὸς ἀπέδρασαν εἰς Καρίαν. (**πλέω, ΕΝΕΣΤ.**)
- β) Εἰ μέντοι ὑμεῖς λογίζεσθε συμφέρειν ὑμῖν πολεμεῖν, ὑμῶν ἐᾶσαι ἡμᾶς εἰρήνην ποιήσασθαι. (**δέομαι, ΕΝΕΣΤ.**)
- γ) Χρῆται δὲ τῷ Ἡρακλείου λόγῳ τῷ λέγοντι πάντα καὶ μηδέποτε τὸ αὐτὸ εἶναι (**ῥέω, ΕΝΕΣΤ.**)
- δ) Δίων μὲν οὖν ἐκέλευέ τέ με καὶ · (**πλέω, ΕΝΕΣΤ., δέομαι παρατ.**)
- ε) Ἀλλὰ τὰ δαιμότια λαβόντες ὡς τάχιστα, παιδιά, καὶ βοᾶτε, καὶ Κλέωνι ταῦτ' ἀγγέλλετε. (**θέω, ΕΝΕΣΤ.**)

- Ὅς μὲν οὖν Κῦρος στρατεύμα τε συνέλεξε καὶ τοῦτ' ἔχων ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀδελφόν, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς ἀπέθανε, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ θάλατταν, Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται.

Ο Ξενοφώντας εδώ μνημονεύει περιληπτικά όσα είχε γράψει στο έργο *Κύρου Ἀνάβασις*. Για ποιο λόγο άραγε ο Ξενοφώντας μεταχειρίζεται το ψευδώνυμο Θεμιστογένης; Μπορείτε να κάνετε μίαν υπόθεση;

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ
ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ-ΕΩ

20

ΕΝΟΤΗΤΑ

Θα αναλάβει ο Μαντίθεος το βουλευτικό αξίωμα;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Μετά την πτώση του ολιγαρχικού καθεστώτος των Τριάκοντα στα 403 π.Χ. δόθηκε γενική αμνηστία σε όσους συμμετείχαν στην πολιτική ζωή της οκτάμηνης σκληρής τυραννικής διακυβέρνησής τους. Ωστόσο δεν έλειψαν περιπτώσεις καταγγελιών για πρόσωπα που στήριξαν το καθεστώς των Τριάκοντα. Στον πολιτικό του λόγο *Δήμου καταλύσεως άπολογία*, που πιθανόν εκφωνήθηκε σε δίκη δοκιμασίας ενώπιον της Ηλιαίας, ο ρήτορας Λυσίας υπερασπίζεται έναν μετριοπαθή ολιγαρχικό, που, μάλλον, ανήκε στη συντηρητική ομάδα του Θηραμένη.

Ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὔτε {ἐπὶ} τῶν τετρακοσίων ἐγενόμην· ἢ τῶν κατηγορῶν ὁ βουλόμενος παρελθὼν ἐλεγξάτω· οὐ τοίνυν οὐδ' ἐπειδὴ οἱ τριάκοντα κατέστησαν, οὐδεὶς με ἀποδείξει οὔτε βουλευσάντα οὔτε ἀρχὴν οὐδεμίαν ἄρξαντα. Καίτοι εἰ μὲν ἐξόν μοι ἄρχειν μὴ ἐβουλόμην, ὑφ' ὑμῶν νυνὶ τιμᾶσθαι δίκαιός εἰμι· εἰ δὲ οἱ τότε δυνάμενοι μὴ ἤξιον μοι μεταδιδόναι τῶν πραγμάτων, πῶς ἂν φανερώτερον ἢ οὕτως ψευδομένους ἀποδείξαιμι τοὺς κατηγοροῦς; Ἔτι τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων ἄξιον σκέψασθαι. Ἐγὼ γὰρ τοιοῦτον ἐμαντὸν ἐν ταῖς τῆς πόλεως συμφοραῖς παρέσχον ὥστε, εἰ πάντες τὴν αὐτὴν γνώμην ἔσχον ἐμοί, μηδένα ἂν ὑμῶν μηδεμιᾷ χρήσασθαι συμφορᾷ.

Λυσίας, *Δήμου καταλύσεως άπολογία* 14-16

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

τῶν τετρακοσίων: εννοεῖ το ολιγαρχικό κίνημα, που ανέτρεψε το δημοκρατικό πολίτευμα και εγκαθίδρυσε τη λεγόμενη Αρχή των Τετρακοσίων το 411 π.Χ.
παραελθὼν: μετοχή αορ. β' του ρ. παρέρχομαι/πάρεμι: περνῶ // ἐδῶ: ανεβαίνω στο θήμα και παίρνω τον λόγο
κατέστησαν: αορ. β' του ρ. καθίσταμαι: γίνομαι, τοποθετούμαι // ἐδῶ: αναλαμβάνω την εξουσία

Ορειχάλκινο αγαλματίδιο παιδιού σε στάση
ρήτορα, περ. 3ος-2ος αι. π.Χ., Μητροπολιτικό
Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Μετάφραση

Γιατί εγώ, κύριοι δικαστές, ούτε πήγα με το μέρος των τετρακοσίων· αλλιώς, όποιος θέλει από τους κατηγορούς, ας ανέβει στο βήμα να πάρει το λόγο και ας το αποδείξει· ούτε πάλι, όταν ανέλαβαν την εξουσία οι Τριάκοντα, κανείς δεν θα αποδείξει ότι έγινα βουλευτής ή ότι κατείχα κάποιο αξίωμα. Και βέβαια, αν, παρόλο που μου ήταν δυνατό να αναλάβω εξουσία, δεν το επεδίωκα, δικαιούμαι τώρα από σας να τιμώμαι· αν όμως οι τότε ισχυροί δεν με θεωρούσαν άξιο να με καταστήσουν μέτοχο στα αξιώματα, πώς πιο φανερά παρά με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσα να αποδείξω ότι οι κατηγοροί ψεύδονται; Ακόμη, κύριοι δικαστές, αξίζει να με εξετάσετε και από τις άλλες μου πράξεις. Εγώ, δηλαδή έδειξα τέτοια διαγωγή στις συμφορές της πόλης, ώστε, αν όλοι είχαν τις ίδιες απόψεις με εμένα, κανένας από σας δε θα αντιμετώπιζε καμία συμφορά. **(Μτφρ. Αχ. Παπαθανασίου)**

Ασκήσεις

1. Με ποια επιχειρηματολογία ο κατηγορούμενος προσπαθεί να αποσείσει την κατηγορία ότι συμμετείχε στο καθεστώς των Τριάκοντα; Πώς την αξιολογείτε;
2. Ας δούμε τους ρηματικούς τύπους του κειμένου. Ένας από αυτούς ανήκει σε συνηρημένο ρήμα σε -όω. Μπορείτε να τον εντοπίσετε; Αν δυσκολεύεστε, συμβουλευτείτε τη Γραμματική (§323γ).
3. Αφού τον εντοπίσατε, να συμπληρώσετε με τους κατάλληλους τύπους του ενεστώτα τον παρακάτω πίνακα.

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
β' εν.				
γ' εν.				
β' πληθ.				
γ' πληθ.				

4. Ας σχηματίσουμε τώρα και τους τύπους του απαρεμφάτου και της μετοχής του ενεστώτα στο ίδιο ρήμα.

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
	αρσεν.
	θηλ.
	ουδέτ.

- Στη νέα ελληνική τα ρήματα σε -όω έχουν μετατραπεί σε -ώνω: δηλόω → δηλώνω, τυπόω → τυπώνω, καρπόομαι → καρπώνομαι. Ελάχιστα από αυτά χρησιμοποιούνται ακόμη με τύπους της αρχαίας ελληνικής των συνηρημένων ρημάτων σε -όω. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ρήμα πληρόω/πληρώω, του οποίου η μετατροπή σε πληρώνω έχει άλλη σημασία:

Η συσκευή που αγόρασα δεν **πληροί** τις προδιαγραφές ασφαλείας.

Η εταιρεία **πληρώνει** τους υπαλλήλους της με μετρητά.

- Ας δούμε κάποια στοιχεία από την κλίση του ρήματος *πληρώ* στη νέα ελληνική. **Μπορείτε να διακρίνετε ποιοι τύποι συμφωνούν με τον σχηματισμό της αρχαίας ελληνικής που διδαχτήκατε;**

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ
πληρώ	πληρούσα
πληροίς	
πληροί	
πληρούμε	
πληροίτε	
πληρούν	

Αυτήν την κλίση χρησιμοποιούμε στη νέα ελληνική στο λόγιο ύφος και για τα ρήματα **αξιώ, απαξιώ, δηλώ**.

- Ας συμπληρώσουμε με το ρήμα *πληρόω/πληρῶ* τους ζητούμενους τύπους στον παρακάτω πίνακα στη μέση φωνή.

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
β' εν.				
γ' εν.				
β' πληθ.				
γ' πληθ.				
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ		ΜΕΤΟΧΗ		
			αρσεν.	
			θηλ.	
			ουδέτ.	

- Στο κείμενο συναντήσαμε τρεις υποθετικούς λόγους. Να καταγράψετε την υπόθεση και την απόδοσή τους και να τους χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους:

1ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

Απόδοση:

Είδος:

2ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

Απόδοση:

Είδος:

ΔΗΛΩ
ΚΑΙ ΑΞΙΩ

3ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:
Απόδοση:
Είδος:

- Όπως παρατηρείτε στους παραπάνω υποθετικούς λόγους, η απόδοση μπορεί να λαμβάνει ποικίλες μορφές στα δύο πρώτα είδη. Ανατρέξτε λοιπόν στο σχολικό σας εγχειρίδιο και μελετήστε τις ιδιαίτερες αυτές μορφές!

> Κείμενο 2

Ο λόγος αυτός εκφωνείται ενώπιον της Βουλής των Πεντακοσίων κατά τη διαδικασία της δοκιμασίας του Φίλωνα. Ο Φίλωνας από τον δήμο Αχαρνών της Οινηίδος φυλής κληρώθηκε βουλευτής. Κατηγορείται όμως από έναν βουλευτή της απερχόμενης Βουλής ως ανάξιος για το βουλευτικό αξίωμα και λόγω του ότι δεν συμμετείχε στον αγώνα μεταξύ ολιγαρχικών και δημοκρατικών και λόγω του κακού χαρακτήρα του.

Ἄξιον δὲ καὶ τότε ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰ μὲν τις φρούριόν τι προὔδωκεν ἢ ναῦς ἢ στρατόπεδόν τι, ἐν ᾧ μέρος τι ἐτύγγανε τῶν πολιτῶν ὃν, ταῖς ἐσχάταις ἂν ζημίαις ἐξημιούτο, οὗτος δὲ προδούς ὄλην τὴν πόλιν οὐχ ὅπως τιμωρηθήσεται <ἀλλὰ καὶ βουλεύειν> παρασκευάζεται. Καίτοι δικαίως γ' ἂν, ὅστις φανερώς ὥσπερ οὗτος προὔδωκε τὴν ἐλευθερίαν, οὐ περὶ τοῦ βουλεύειν ἀλλὰ περὶ τοῦ δουλεύειν καὶ τῆς μεγίστης τιμωρίας ἐδοκιμάζετο. Ἀκούω δ' αὐτὸν λέγειν ὡς, εἴ τι ἦν ἀδίκημα τὸ μὴ παραγενέσθαι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, νόμος ἂν ἔκειτο περὶ αὐτοῦ διαρρήδην, ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀδικημάτων. Οὐ γὰρ οἶεται ὑμᾶς γινώσασθαι ὅτι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀδικήματος οὐδεὶς περὶ αὐτοῦ ἐγράφη νόμος. Τίς γὰρ ἂν ποτε ῥήτωρ ἐνεθυμήθη ἢ νομοθέτης ἤλπισεν ἀμαρτήσεσθαι τίνα τῶν πολιτῶν τοσαύτην ἀμαρτίαν;

Λυσίας, Κατὰ Φίλωνος δοκιμασίας 26-27

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

προὔδωκεν < προέδωκεν: γ' εν. αόρ. β' του ρ. προδίδωμι (= προδίδω)

οὐχ ὅπως μὴ ... ἀλλὰ καὶ ὅπως ...: ὄχι μόνο πώς δεν ... αλλά και πώς (επιδοτική συμπλεκτική σύνδεση)

βουλεύω: (εδώ) ἔχω το αξίωμα του βουλευτή

δουλεύω: υπηρετώ, είμαι δούλος

διαρρήδην: ξεκάθαρα, με σαφήνεια

Μετάφραση

Αξιίζει να αναλογιστείτε και το εξής, ότι, αν κάποιος πρόδωσε κάποιο φρούριο ή πολεμικό πλοίο ή κάποιο στρατόπεδο, στο οποίο τύχαινε να βρίσκεται κάποιο μέρος των πολιτών, θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τη μεγαλύτερη τιμωρία, ενώ αυτός, αν και πρόδωσε ολόκληρη την πόλη, προσπαθεί να βρει τρόπους όχι μόνο πώς να μην τιμωρηθεί αλλά και πώς θα τιμηθεί. Κι όμως, δίκαια βέβαια, όποιος φανερά πρόδωσε την ελευθερία, όπως ακριβώς αυτός,

ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΟΡΓΑΝΟΝ
ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

θα περνούσε από δίκη όχι για το αξίωμα του βουλευτή, αλλά για το (αν πρέπει) να γίνει δούλος και να στερηθεί τα πολιτικά του δικαιώματα. Πληροφορούμαι ακόμη ότι αυτός λέει ότι τάχα, αν ήταν αδικία το να μην παρουσιαστεί (στον στρατό) εκείνη την κρίσιμη στιγμή, θα υπήρχε για αυτό νόμος, όπως και για τα άλλα αδικήματα. Γιατί, δεν πιστεύει ότι εσείς θα καταλάβετε ότι, εξαιτίας του μεγέθους της αδικίας, κανείς νόμος δεν θεσπίστηκε γι' αυτό. Γιατί, ποιος ρήτορας ποτέ θα αναλογιζόταν ή ποιος νομοθέτης θα φανταζόταν ότι κάποιος πολίτης θα κάνει ένα τόσο μεγάλο αδίκημα. (Μτφρ. Αχ. Παπαθανασίου)

- Πώς εκμεταλλεύεται την ανυπαρξία νόμου για το αδίκημα της λιποταξίας ο Φίλωνας και πώς το ερμηνεύει ο κατηγορός του; Αν ήσασταν δικαστής σε εκείνη τη δίκη δοκιμασίας, ποια ερμηνεία θα σας έπειθε και γιατί;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

1. Στο κείμενο υπάρχει ένας τύπος συνηρημένου ρήματος σε *-όω*. Να τον εντοπίσετε και να τον τοποθετήσετε στον παρακάτω πίνακα, συμπληρώνοντας τα κενά.

Χρόνος:	
Έγκλιση:	
α' εν.:	α' πληθ.:
β' εν.:	β' πληθ.:
γ' εν.:	γ' πληθ.:

2. Με βάση την κλίση των ρημάτων σε *-όω* σχηματίζονται και οι τύποι του ρήματος *ρίγώω/ρίγῶ* (= κρύνω, νιώθω ρίγος), το οποίο, επειδή σε παλαιότερη μορφή του είχε χαρακτηριστήρα *ω* και όχι *ο*, καταλήγει να έχει *ω* αντί για *ου* και *ω* αντί για *οι*. Κλίνεται λοιπόν στην οριστική του ενεστώτα ως εξής: *ρίγῶ, ρίγῶς, ρίγῶ, ρίγῶμεν, ρίγῶτε, ρίγῶσι(ν)*. Παρόμοια κλίση ακολουθεί και το ρήμα *ιδρόω-ῶ* (= ιδρώνω).
3. Και σε αυτό το κείμενο απαντούν δύο υποθετικοί λόγοι. Να καταγράψετε την υπόθεση και την απόδοσή τους και να τους χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους.

1ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

Απόδοση:

Είδος:

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ
ΛΟΓΟΙ

2ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:
Απόδοση:
Είδος:

- Χρησιμοποιώντας ως υπόθεση την πρόταση *ὁ πολίτης ἀδικεῖ* και ως απόδοση την πρόταση *τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς πόλεως*, να σχηματίσετε έναν υποθετικό λόγο του είδους του πραγματικού και έναν του μη πραγματικού.

Υποθετικός λόγος του πραγματικού

Υπόθεση:
Απόδοση:

Υποθετικός λόγος του μη πραγματικού

Υπόθεση:
Απόδοση:

21

ΕΝΟΤΗΤΑ

Πώς ενθαρρύνει ο στρατιωτικός ηγέτης τους πολεμιστές του;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

> Κείμενο 1

Στο ιστορικό έργο *Κύρου Ανάβασις* ο Ξενοφώντας περιγράφει την πορεία των Ελλήνων μισθοφόρων (των *Μυρίων*) που συμμετείχαν στην αποτυχημένη απόπειρα του σατράπη Κύρου να εκθρονίσει τον αδελφό του βασιλιά Αρταξέρξη. Μετά τη μάχη στα Κούναξα (401 π.Χ.) και τον θάνατο του Κύρου, οι Πέρσες παρασύρουν με δόλο και εξοντώνουν τους στρατηγούς των Ελλήνων. Στο παρακάτω χωρίο ο Ξενοφώντας απευθύνεται στους εναπομείναντες αξιωματούχους και τους τονίζει το χρέος τους στην κρίσιμη αυτή περίπτωση.

Ερυθρόμορφος αμφορέας (480-470 π.Χ.) που απεικονίζει έναν Έλληνα οπλίτη να μάχεται με Πέρση πολεμιστή. Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Εὖ τοίνυν ἐπίστασθε ὅτι ὑμεῖς τοσοῦτοι ὄντες ὅσοι νῦν συνεληλύθατε μέγιστον ἔχετε καιρόν. Οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἂν μὲν ὑμᾶς ὀρῶσιν ἀθύμους, πάντες κακοὶ ἔσονται, ἦν δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ἦτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε ὅτι ἔψονται ὑμῖν καὶ πειράσσονται μιμεῖσθαι. Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. Ὑμεῖς γὰρ ἐστε στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι καὶ προβουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἦν που δέη. Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶομαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὠφελῆσαι τὸ στρατεύμα, εἰ ἐπιμεληθεῖητε ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν. Ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ, ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν.

Ξενοφώντας, *Κύρου Ανάβασις* 3.1.36-38

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἄθυμος (< ἄ- (στερητ.) + θυμός): στενοχωρημένος, χωρίς διάθεση

κακός: εδῶ ο δειλός

παρακαλέω-ῶ: παρακινῶ, προτρέπω

ὡς συνελόντι (< συναιρῶ) εἰπεῖν: για να μιλήσω σύντομα

Μετάφραση

Ας ξέρετε λοιπόν καλά ότι εσείς που είστε τόσοι, όσοι τώρα έχετε συγκεντρωθεί, έχετε μια εξαιρετική ευκαιρία. Όλοι δηλαδή αυτοί οι στρατιώτες έχουν στραμμένα τα μάτια τους σε σας, και, αν σας βλέπουν στενοχωρημένους, όλοι θα φοβούνται, αν όμως φανερά ετοιμάζεστε να βαδίσετε ενάντια στους εχθρούς και παρακινείτε και τους άλλους, να ξέρετε καλά πως θα σας ακολουθήσουν και θα προσπαθήσουν να σας μιμηθούν. Ίσως μάλιστα είναι δίκαιο να υπερέχετε κάπως από αυτούς. Γιατί εσείς είστε στρατηγοί, εσείς ταξίARCHΟΙ και λοχαγοί. Και όταν ήταν ειρήνη, και σε μισθούς και σε τιμές υπερείχατε απ' αυτούς· και τώρα λοιπόν, εφόσον είναι πόλεμος, πρέπει να θεωρείτε χρέος σας να είστε γενναιότεροι από τους στρατιώτες και να σκέφτεστε για το καλό τους και να κοπιάζετε για χάρη τους, αν κάπου παρουσιάζεται ανάγκη. Και στην τωρινή περίπτωση έχω τη γνώμη πως θα μπορούσατε να ωφελήσετε πάρα πολύ το στράτευμα, αν φροντίσετε, όσο γίνεται πιο γρήγορα, να αντικατασταθούν στρατηγοί και λοχαγοί στη θέση αυτών που χάθηκαν. Γιατί χωρίς αρχηγούς δεν μπορεί να γίνει τίποτε καλό ή ωφέλιμο, για να μιλήσω σύντομα σε καμιά περίπτωση, αποκλείεται όμως οπωσδήποτε στα πολεμικά. **(Μτφρ. Αχ. Παπαθανασίου)**

- Ποια σημασία αποδίδει ο Ξενοφώντας στην παρουσία ηγετών στο στράτευμα και στις ικανότητές τους; Συμφωνείτε με την άποψή του; Αναζητήστε περιπτώσεις που η εξέλιξη σημαντικών ιστορικών γεγονότων καθορίστηκε από ενέργειες σπουδαίων ταγών.
- Ας δούμε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους των αφωνόληκτων ρημάτων του κειμένου *βλέπουσι, παρασκευαζόμενοι*, που βρίσκονται σε χρόνο ενεστώτα. Μπορείτε να τους μεταφέρετε στους τύπους που ζητούνται στον παρακάτω πίνακα; Αν δυσκολεύεστε, ανατρέξτε στη Γραμματική σας (§292-300).

		ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ			
		ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
		ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
<i>βλέπω</i>	β' εν.				
	γ' εν.				
	γ' πληθ.				
<i>παρασκευάζω</i>	β' εν.				
	β' πληθ.				
	γ' πληθ.				
		ΜΕΣΗ ΦΩΝΗ			
		ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
		ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
<i>βλέπω</i>	β' εν.				
	γ' εν.				
	γ' πληθ.				
<i>παρασκευάζω</i>	β' εν.				
	β' πληθ.				
	γ' πληθ.				

- Στο κείμενο συναντήσαμε τέσσερις υποθετικούς λόγους. Να καταγράψετε την υπόθεση και την απόδοσή τους και να τους χαρακτηρίσετε ως προς το είδος τους.

1ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:
Απόδοση:
Είδος:

2ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:
Απόδοση:
Είδος:

3ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:
Απόδοση:
Είδος:

4ος Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:
Απόδοση:
Είδος:

- Όπως παρατηρείτε ο 3ος από τους παραπάνω υποθετικούς λόγους έχει περισσότερες από μία αποδόσεις. Όταν ένας υποθετικός λόγος έχει περισσότερες από μία υποθέσεις ή αποδόσεις ή και τα δύο συγχρόνως, ονομάζεται **σύνθετος**.
- Παρατηρήστε ακόμη τις διαφορετικές μορφές που έχει η απόδοση του υποθετικού λόγου του προσδοκωμένου· η μελλοντική έκφραση στην αρχαία ελληνική λαμβάνει διάφορες μορφές.
- Ο 4ος υποθετικός λόγος του κειμένου έχει απόδοση δυνητικό απαρέμφατο, το οποίο ισοδυναμεί άλλοτε με δυνητική οριστική άλλοτε με δυνητική ευκτική (για τους εξαρτημένους υποθετικούς λόγους θα γίνει λόγος σε επόμενη τάξη).
- Ανατρέξτε λοιπόν στο **Συντακτικό** σας (§182-185) και μελετήστε τις ιδιαίτερες αυτές περιπτώσεις!

> Κείμενο 2

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από τον *Άγησίλαο* του Ξενοφώντα, ένα εγκώμιο του ιστορικού προς τον προσωπικό φίλο του και βασιλιά της Σπάρτης. Ο Ξενοφώντας, τρέφοντας θαυμασμό, βαθιά εκτίμηση αλλά και ευγνωμοσύνη στο πρόσωπο του Αγησιλάου, παρουσιάζει τις ηγετικές ικανότητες αλλά και το ανθρώπινο πρόσωπό του.

Καὶ πολλάκις μὲν προηγόρευε τοῖς στρατιώταις τοὺς ἀλίσκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ὄντας φυλάττειν, πολλάκις δὲ ὅποτε μεταστρατοπεδεύοιτο, εἰ αἰσθοῖτο καταλειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμπόρων, ἃ πολλοὶ ἐπώλουν διὰ τὸ νομίζειν μὴ δύνασθαι ἂν φέρειν αὐτὰ καὶ τρέφειν, ἐπεμέλετο καὶ τούτων ὅπως συγκομιζοιντό ποι. Τοῖς δ' αὖ διὰ γῆρας καταλειπομένοις αἰχμαλώτοις προσέταττεν ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς μήτε ὑπὸ κυνῶν μήθ' ὑπὸ λύκων διαφθεῖροντο. Ὡστε οὐ μόνον οἱ πυνθανόμενοι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀλίσκομενοι εὐμενεῖς αὐτῷ ἐγίνοντο. Ὅπόσας δὲ πόλεις προσαγάγοιτο, ἀφαιρῶν αὐτῶν ὅσα δούλοι δεσπότης ὑπηρετοῦσι προσέταττεν ὅσα ἐλεύθεροι ἄρχουσι πείθονται· καὶ τῶν κατὰ κράτος ἀναλώτων τειχέων τῇ φιλάνθρωπῇ ὑπὸ χεῖρα ἐποιοεῖτο.

Ξενοφώντας, *Άγησίλαος* 21-22

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

οἱ ἀλίσκομενοι: οἱ αἰχμάλωτοι· πβ. εἰλωτας

συγκομιζομαι: μεταφέρω μαζί· πβ. κόμιστρο, μετακόμιση

κατὰ κράτος: (εδώ) με μάχη // ολοκληρωτικά

ὁ, ἡ ἀνάλωτος, τὸ ἀνάλωτον (< ἀ- (στερητ.) + ἀλίσκομαι): αὐτός που δεν μπορεί να κυριευτεῖ

Μετάφραση

Και πολλές φορές έδινε εντολή εκ των προτέρων στους στρατιώτες του να μην τιμωροῦν τους αιχμαλώτους, με την ιδέα ότι είχαν διαπράξει αδικήματα, αλλά να τους προστατεύουν με την ιδέα ότι είναι άνθρωποι, και αρκετές φορές, ὅποτε μετακινούσε το στρατόπεδο, αν αντιλαμβανόταν ότι οι έμποροι είχαν εγκαταλείψει μικρά παιδιά, τα οποία πολλοί πουλούσαν, γιατί πίστευαν ότι δεν θα μπορούσαν να τα μεταφέρουν και να τα τρέφουν, φρόντιζε και γι' αυτά πώς να τα μεταφέρουν μαζί τους κάπου. Και για τους αιχμαλώτους πάλι, που τους εγκατέλειπαν πίσω εξαιτίας των γηρατειών τους, έδινε εντολή να τους προσέχουν, για να μην τους κατασπαράσσουν σκυλιά και λύκοι. Επομένως, άρχιζαν να τον συμπαθούν όχι μόνο, ὅσοι πληροφορούνταν αυτά που έκανε, αλλά και οι ίδιοι οι αιχμάλωτοι. Ακόμα ὅσες πόλεις είχε πάρει με το μέρος του, αφαιρούσε απ' αυτές ὅσες υπηρεσίες ήταν αναγκασμένοι να προσφέρουν οι δούλοι στους αφέντες και επιπλέον έδινε διαταγή να κάνουν ὅσα οι ελεύθεροι πείθονται να κάνουν στους άρχοντες· και ως εκ τούτου, ὅσα τείχη δεν ήταν δυνατό να κυριευτούν στη μάχη, τα κυρίευε με τη φιλάνθρωπία του. **(Μτφρ. Αχ. Παπαθανασίου)**

- Ποια είναι η γνώμη σας για το ήθος του Αγησιλάου; Πιστεύετε ότι συνιστά αδυναμία για έναν στρατιωτικό ηγέτη η φιλάνθρωπη συμπεριφορά;

ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΓΕΙΛΑΟΥ Β'
(ΠΕΡ. 444 - 360 Π.Χ.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ

1. Ας δούμε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους ενός ημιφωνόληκτου (υγρόληκτου) και ενός αφωνόληκτου (οδοντικόληκτου) ρήματος του κειμένου: *διαφθείροντο, πείθονται*, που βρίσκονται σε χρόνο ενεστώτα. Μπορείτε να τους μεταφέρετε στους τύπους που ζητούνται στον παρακάτω πίνακα και όπου προβλέπεται; Για τα υγρόληκτα ρήματα μπορείτε να ανανεώσετε τις γνώσεις σας στη *Γραμματική* (§301-309).

		ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ			
		ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
		ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
<i>διαφθείροντο</i>	α' εν.				
	β' εν.				
	β' πληθ.			ΜΕΤΟΧΗ	
<i>πείθονται</i>	β' εν.				
	α' πληθ.				
	β' πληθ.				
		ΜΕΣΗ ΦΩΝΗ			
		ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ			ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
		ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
<i>διαφθείροντο</i>	α' εν.				
	β' εν.				
	β' πληθ.			ΜΕΤΟΧΗ	
<i>πείθονται</i>	β' εν.				
	α' πληθ.				
	β' πληθ.				

2. Και σε αυτό το κείμενο απαντά ένας υποθετικός λόγος. Να καταγράψετε την υπόθεση και την απόδοσή του και να τον χαρακτηρίσετε ως προς το είδος του.

Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

.....

Απόδοση:

.....

Είδος:

.....

3. Να τρέψετε τον παραπάνω υποθετικό λόγο στα υπόλοιπα είδη.

Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

.....

Απόδοση:

.....

Είδος:

.....

Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

.....

Απόδοση:

.....

Είδος:

.....

Υποθετικός λόγος

Υπόθεση:

.....

Απόδοση:

.....

Είδος:

.....

Υποθετικός λόγος**Υπόθεση:**

.....

Απόδοση:

.....

Είδος:

.....

Υποθετικός λόγος**Υπόθεση:**

.....

Απόδοση:

.....

Είδος:

.....

Στερεότυπες Εκδόσεις Αρχαίων Ελληνικών Κειμένων (Βιβλίο & Τετράδιο)

Αισχίνης: M. R. Dilts (1997), *Aeschines: Orationes*, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana (Εκδόσεις Teubner, Στουτγάρδη & Λειψία / Εκδόσεις Walter de Gruyter, Βερολίνο & Νέα Υόρκη).

Αριστοτέλης: A. Dreizehnter (1970), *Aristoteles' Politik. Eingeleitet, kritisch herausgegeben und mit Indices versehen* [Studia et testimonia antiqua, 7] (Εκδόσεις Wilhelm Fink, Μόναχο / Εκδόσεις Brill, Λέιντεν & Βοστόνη) και W.D. Ross (1959), *Aristotelis Ars Rhetorica*, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford Classical Texts (Πανεπιστημιακές εκδόσεις της Οξφόρδης, Οξφόρδη)

Διόδωρος ο Σικελιώτης: F. Vogel & K. T. Fischer (post I. Bekker & L. A. Dindorf) (1888-1906), *Diodori bibliotheca historica*, τόμ. 5, τρίτη έκδοση (Λειψία), ανατύπωση (Στουτγάρδη, 1964), Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana (Εκδόσεις Teubner, Μόναχο & Λειψία / Εκδόσεις Walter de Gruyter, Βερολίνο & Νέα Υόρκη).

Ηράκλειτος: H. Diels & W. Kranz (1951), *Die Fragmente der Vorsokratiker*, τόμ. 1 (Εκδόσεις Weidmann, Βερολίνο) και A. Laks & G. W. Most (2016), *Early Greek Philosophy*, τόμ. 9, Loeb Classical Library (Πανεπιστημιακές εκδόσεις του Χάρβαρντ, Κέμπριτζ, Μασ. & Λονδίνο).

Ηρόδοτος: C. Hude (1927³), *Herodoti Historiae*, τόμ. 2, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford Classical Texts (Πανεπιστημιακές εκδόσεις της Οξφόρδης, Οξφόρδη).

Θουκυδίδης: H. S. Jones & J. E. Powell (1942 με ανατυπώσεις), *Thucydidis historiae*, τόμ. 2, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford Classical Texts (Πανεπιστημιακές εκδόσεις της Οξφόρδης, Οξφόρδη).

Ισοκράτης: B. G. Mandilaras (2003), *Isocrates. Opera Omnia*, τόμ. 3, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana (Εκδόσεις Teubner, Μόναχο & Λειψία / Εκδόσεις Walter de Gruyter, Βερολίνο & Νέα Υόρκη).

Λυκούργος: N. C. Conomis (1970), *Lycurgi oratio in Leocratem*, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana (Εκδόσεις Teubner, Μόναχο & Λειψία / Εκδόσεις Walter de Gruyter, Βερολίνο & Νέα Υόρκη).

Λυσίας: C. Carey (2007), *Lysiae orationes cum fragmentis*, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford Classical Texts (Πανεπιστημιακές εκδόσεις της Οξφόρδης, Οξφόρδη).

Ξενοφώντας: B. C. Marchant (1900-1920 με ανατυπώσεις), *Xenophontis opera omnia*, τόμ. 5, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford Classical Texts (Πανεπιστημιακές εκδόσεις της Οξφόρδης, Οξφόρδη).

Πλάτωνας: J. Burnet (1900-1907 με ανατυπώσεις), *Platonis opera*, τόμ. 5, Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford Classical Texts (Πανεπιστημιακές εκδόσεις της Οξφόρδης, Οξφόρδη).

Πλούταρχος: (1) K. Ziegler et al. (1964-1971/1993-2002), *Plutarchi vitae parallelae*, τόμ. 4 (7), Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana (Εκδόσεις Teubner, Μόναχο & Λειψία / Εκδόσεις Walter de Gruyter, Βερολίνο & Νέα Υόρκη).

(2) W. Nachstädt et al. (1935- με επανεκδόσεις), *Plutarchi moralia*, τόμ. 11, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana (Εκδόσεις Teubner, Μόναχο & Λειψία / Εκδόσεις Walter de Gruyter, Βερολίνο & Νέα Υόρκη).

Νεοελληνικές αποδόσεις αρχαίων ελληνικών κειμένων που περιλαμβάνονται στο τετράδιο εργασιών

Βλαχάκος, Π. & Γ. Α. Ράπτης (2003), *Ξενοφώντος Αγησίλαος*. Εισαγωγή, μετάφραση, περίληψη, σχόλια Π. Βλαχάκος. Πρόλογος Δ. Λυπουρλής. *Λακεδαιμονίων Πολιτεία*. Εισαγωγή, μετάφραση, περίληψη, σχόλια Γ.Α. Ράπτης (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Ζήτηρος).

Βλάχος, Ά. (2008 Ανατύπωση), *Θουκυδίδου, Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου* (Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας).

Γιαγκόπουλος, Α. Ι. (2012), *Αισχίνης, «Κατά Κτησιφώντος»* (Αθήνα, Εκδόσεις Γρηγόρη).

Ζευγώλης, Γ. (1981), *Ξενοφώντα «Κύρου Ανάβαση. Η Κάθοδος των Μυρίων»* (Αθήνα, ΟΕΔΒ).

Κονδύλης, Π. (1995), «Ξενοφών Ιέρων ή Τυραννικός», στο *Περί Τυραννίας* (Αθήνα, Εκδόσεις Γνώση).

Κορκοφίγκας, Ν. (1951), *Πλάτωνος Μενέξενος*. Πρόλογος, Εισαγωγικά μελετήματα, αρχαίο και νεοελληνικό κείμενο, Σημειώματα (Αθήνα).

Λαμπρίδη, Έ. (1962), *Θουκυδίδου Ιστορία*. Πρόλογος, μετάφραση, σχόλια. Εισαγωγή: Ι.Θ. Κακριδής, I-IV (Αθήνα, Εκδόσεις Γκοβόστης).

Λυπουρλής, Δ. (2009), *Τα παραγγέλματα των Επτά Σοφών της αρχαιότητας* (Αθήνα, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων).

Μαρωνίτης, Δ. Ν. (1964), *Ηροδότου Ιστορίαι, Κλειώ* (Αθήνα, Εκδόσεις Γκοβόστη).

Μπαζάκου – Μαραγκουδάκη, Σ. (1967), *Ισοκράτης, «Πανηγυρικός», «Φίλιππος»* (Αθήνα, ΟΕΔΒ).

Νιρβάνας, Π. (1923), *Πλάτωνος Απολογία Σωκράτους* (Αθήνα, Εκδόσεις Ελευθερουδάκη).

Ξανθού, Μ. Γ. (2001), *Ισοκράτης. Περί Ειρήνης, Κατά των Σοφιστών, Επιστολή προς Φίλιππον (III), Επιστολή προς Αλέξανδρον (V)*. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια (Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Ζήτηρος).

Ρούφος, Ρ. (2000), *Ξενοφώντος «Ελληνικά»*, τόμ. 1-2 (Αθήνα, Εκδόσεις Ωκεανίδα).

Σπυρόπουλος, Η. (1993), *Ηροδότου Ιστορίαι, Ερατώ-Πολύμνια* (Αθήνα, Εκδόσεις Γκοβόστη).

Στεφανόπουλος, Θ. Κ. (υπό έκδοση), *Λυσίου Λόγοι* (Αθήνα, Εκδόσεις Κίχλη).

Στεφανόπουλος, Θ. Κ - Σ. Τσιτσιρίδης Σ. - Λ. Αντζούλη - Γ. Κριτσέλη (2002), *Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, τόμ . 1-3 (Αθήνα, ΟΕΔΒ).

Τατάκης, Β. Ν. (1940), *Πλάτων. Λάχης, Μένων*. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια (Αθήνα, Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος).

Πηγές Εικαστικού Υλικού

Το μεγαλύτερο μέρος του εικαστικού υλικού του παρόντος βιβλίου έχει αντληθεί από την ανοικτή συλλογή του *Μητροπολιτικού Μουσείου Τέχνης της Νέας Υόρκης (Open Access Collection)*. Επίσης, ελάχιστες άλλες εικόνες έχουν αντληθεί από τον δημόσιο χώρο του διαδικτύου (*public domain*).

